

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS MOKYKLOS
PRIVATINĖS TEISĖS INSTITUTAS

LAURA KARLONAITĖ-BALIONIENĖ
(MEDIACIJOS PROGRAMA)

**PRIVALOMOSIOS MEDIACIJOS ĮGYVENDINIMO LIETUVOJE PRAKTINĖS
PROBLEMOS**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovė –
Prof. dr. Agnė Tvaronavičienė

Vilnius, 2021 m.

TURINYS

ĮVADAS.....	3
1. PRIVALOMOSIOS MEDIACIJOS SAMPRATA	7
1.1. Privalomosios mediacijos sąvoka.....	7
1.2. Privalomosios mediacijos įgyvendinimo formos.....	11
1.3. Privalomosios mediacijos turinys.....	18
2. PRIVALOMOSIOS MEDIACIJOS TEISINIS REGULIAVIMAS IR SU JOS TAIKYMU SUSIJUSI TEISMŲ PRAKTIKA.....	22
2.1. Privalomosios mediacijos objektas.....	22
2.2. Reikalavimai asmenims, norintiems teikti privalomosios mediacijos paslaugas.....	30
2.3. Kreipimasis dėl privalomosios mediacijos ir mediatoriaus skyrimas	32
2.4. Privalomosios mediacijos vykdymas.....	38
2.5. Privalomosios mediacijos pabaiga ir apmokėjimas.....	40
2.6. Laikinių apsaugos priemonių taikymas privalomosios mediacijos metu	48
3. PRIVALOMOSIOS MEDIACIJOS TAIKYMO YPATUMAI IR PROBLEMATIKA IŠ MEDIATORIŲ PERSPEKTYVOS.....	52
3.1. Tyrimo instrumentas.....	52
3.2. Tyrimo imtis.....	53
3.3. Tyrimo rezultatai ir jų aptarimas	53
IŠVADOS.....	61
PASIŪLYMAI.....	63
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	66
ANOTACIJA.....	72
ANNOTATION.....	73
SANTRAUKA.....	74
SUMMARY	75
PRIEDAI	76
PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ.....	82

ĮVADAS

Darbo aktualumas ir tiriama problema. Šiuolaikinio teismo proceso trūkumai – formalumas, sudėtingumas, brangumas, ilgumas – lėmė mediacijos ir kitų alternatyvių ginčų sprendimo būdų platesnį taikymą pasaulyje. Modernioji mediacija, XX a. atsiradusi JAV, kaip būdas spręsti ginčus pasitelkiant profesionalų mediatorių arba, kitaip tariant, kaip profesionali ir institucionalizuota paslauga, paplito Europos ir Azijos šalyse, taip patvirtindama savo universalumą ir tinkamumą bet kokios teisinės ar institucinės sistemos šaliai.¹

Lietuvos teisės sistemoje mediacija pradėta taikyti 2005 m., kai teismuose startavo bandomasis teisminės mediacijos projektas², kuriuo buvo siekiama sudaryti sąlygas šalims civiliamame procese veiksmingiau pasiekti socialinę taiką, įvertinti mediacijos priimtinumą Lietuvos visuomenėje, spartinti bylų nagrinėjimo procesą ir didinti ginčų išsprendimo efektyvumą. 2008 m. liepos 15 d. priėmus Lietuvos Respublikos civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymą, Lietuvoje buvo padėti pirmieji įstatyminiai teisiniai pagrindai vienai populiariausių alternatyvaus ginčų sprendimo procedūrų pasaulyje – mediacijos – vystymuisi ir taikymui Lietuvoje.³ Deja, tačiau nors ir priėmus atskirą įstatymą, savanoriškas naudojimasis mediacija Lietuvos visuomeninėje neišpopuliarėjo.

Siekiant sukurti prielaidas aktyvesniems mediacijos skatinimo veiksams, Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2015 m. rugsėjo 17 d. įsakymu buvo patvirtinta Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) sistemos plėtros koncepcija⁴. Ieškant būdų, kaip įtikinti visuomenę, teismus, teisininkus ir pačią valstybę, kad mediacija gali būti efektyvi ir naudinga Lietuvai, kaip vienas iš būdų buvo nurodomas – mediacijos pavertimas privaloma bent tam tikrų kategorijų civiliniuose ginčiuose (pvz., šeimos ginčiuose).⁵

Didelį poslinkį mediacijos plėtros Lietuvoje raidai padarė 2020 m. sausio 1 d. įsigaliojusios, dar 2017 m. priimto Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymo⁶ (toliau – Mediacijos įstatymas) nuostatos, kurios įtvirtino privalomąją mediaciją sprendžiant šeimos ginčus, nagrinėjamus ginčo teiseną. Be abejo, kartu su privalomosios mediacijos įvedimu sekė ir eilė

---

¹ Natalija Kaminskienė, *Alternatyvus civilinių ginčų sprendimas* (Vilnius: Registrų centras, 2011), 123.

² „Teisėjų tarybos 2005 m. gegužės 20 d. nutarimas Nr. 348 „Dėl Bandomojo teisminės mediacijos projekto“, Infollex, žiūrėta 2020 m. balandžio 2 d., <http://www.infollex.lt/ta/133244>.

³ Natalija Kaminskienė ir kt., *Mediacija* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013), 208.

⁴ „Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2015 m. rugsėjo 17 d. įsakymas Nr. 1R-268 „Dėl Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) sistemos plėtros koncepcijos patvirtinimo“, LRS, žiūrėta 2020 m. balandžio 2 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/1de59bf05d7211e5beff92bd32ec99a1?jfwid=-wsolh4nv8>.

⁵ Natalija Kaminskienė, „Privaloma mediacija: galimybės ir iššūkiai“, *Jurisprudencija* 20, 2 (2013):685.

⁶ „Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymas“, LRS, žiūrėta 2020 m. balandžio 2 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.325294/asr>.

priimtų poįstatyminių teisės aktų, kurie detalizavo privalomosios mediacijos sistemos Lietuvoje veikimą.

Tiek prieš įsigaliojant, tiek jau įsigaliojus privalomosios mediacijos nuostatomis, viešojoje erdvėje buvo galima išgirsti nuomonių, kad privalomoji mediacija – tai tik papildomas laiko gaišimas, nepasitenkinimą, kaip galima versti šalis dalyvauti mediacijoje, kritikos, kaip bus sprendžiami klausimai, kai ginčo šalis yra patyrusi smurtą ir pan⁷. Nors privalomosios mediacijos institutas, jo veikimo sistema Lietuvoje gyvuoja tik kiek daugiau nei vienerius metus, tačiau tai jau pakankamas laikas įvertinti privalomosios mediacijos įgyvendinimo kokybę ir veiksmingumą. Minėtos viešojoje erdvėje sutinkamos neigiamos nuomonės, inicijuojami Mediacijos įstatymo nuostatų, susijusių su privalomąja mediacija, pakeitimai⁸, Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos teikiami neoficialūs išaiškinimai privalomosios mediacijos paslaugų teikimo praktiniais klausimais⁹ suponuoja, kad privalomosios mediacijos įgyvendinimas Lietuvoje turi trūkumų. Šią prielaidą dar labiau sustiprina tai, kad 2020 metais iš 6 789 inicijuotų privalomosios mediacijos atvejų, 3 442 atvejais mediacija net neįvyko (nes kita šalis nesutiko arba neatsakė), o taikiu ginčo išsprendimu baigėsi tik 1 045 atvejai¹⁰. Dėl savo naujumo, natūralu, kad privalomosios mediacijos įgyvendinimo mechanizmas Lietuvoje gali susidurti su tam tikromis praktinėmis problemomis, o tai gali sąlygoti tiek teisinio reglamentavimo trūkumai, tiek praktikos nebuvimas ir įvairūs kiti veiksniai. Deja, dar yra mažai mokslininkų, praktikų darbų, kuriuose nuosekliai būtų išanalizuotas privalomosios mediacijos sistemos veikimas Lietuvoje. Privalomosios mediacijos įgyvendinimo Lietuvoje problemų identifikavimas labai svarbus šio instituto tobulinimo aspektu bei sėkmingo „prigijimo“ Lietuvos teisės sistemoje ir visuomenėje. **Kyla probleminis klausimas, ar privalomosios mediacijos įgyvendinimas Lietuvoje nesuciduria su praktinėmis problemomis, kurios trukdo tinkamam šio instituto funkcionavimui?** Juk iškylančios ir neidentifikuojamos

⁷ Pavyzdžiui: Laima Vaigė, „Privalomoji mediacija šeimos ginčiuose – inovacija ar žingsnis atgal?“, Kauno žinios, žiūrėta 2020 m. balandžio 2 d., https://kauno.zinios.lt/titulinis/privalomoji-mediacija-seimos-gincuose-inovacija-ar-zingsnis-atgal_109561.html; Rasa Vaičekauskytė, „Naujovė skyrybų bylose: ar skyrybos taps greitesnės ir pigesnės?“, Delfi, žiūrėta 2020 m. balandžio 2 d., <https://www.delfi.lt/verslas/nuomones/rasa-vaicekauskyste-naujove-skyrybu-bylose-ar-skyrybos-taps-greitesnes-ir-pigesnes.d?id=83279629>; Rūta Kupetytė, „Kritikuoja privalomąją mediaciją: sugniuždyta smurto auka turi inicijuoti ginčo sprendimą?“, LRT, žiūrėta 2020 m. balandžio 2 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1140591/kritikuoja-privalomaja-mediacija-sugniuzydta-smurto-auka-turi-inicijuoti-ginco-sprendima>; Dalia Leinartė, „Smurtas artimoje aplinkoje: vietoje Stambulo konvencijos Lietuvos šeimos gaus mediaciją“, LRT, žiūrėta 2020 m. balandžio 2 d. <https://www.lrt.lt/naujienos/nuomones/3/1110227/dalia-leinarte-smurtas-artimoje-aplinkoje-vietoje-stambulo-konvencijos-lietuvos-seimos-gaus-mediacija>; Gintarė Bakūnaitė, „Nuo sausio 1 d. nusikaltimo aukoms – priverstinis siūlymas susitarti“, Delfi, žiūrėta 2020 m. balandžio 2 d., <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/nuo-sausio-1-d-nusikaltimo-aukoms-priverstinis-siulymas-susitarti.d?9>.

⁸ „Mediacijos įstatymo Nr. X-1702 20 straipsnio 1 punkto pakeitimo įstatymo projektas“, LRS, žiūrėta 2020 m. balandžio 10 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalPositionInSearchResults=1&searchModelUUID=baba5402-8cfe-e>.

⁹ Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba, „DUK“, žiūrėta 2020 m. lapkričio 6 d., <https://vgtpt.lrv.lt/lt/klausimai-atsakymai>.

¹⁰ „Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos 2020 metų veiklos ataskaita“, LRV, žiūrėta 2021 m. kovo 1 d., [https://vgtpt.lrv.lt/uploads/vgtpt/documents/files/VEIKLOS%20ATASKAITA%202020%20\(2021%2002%2025\)%20FINAL.pdf](https://vgtpt.lrv.lt/uploads/vgtpt/documents/files/VEIKLOS%20ATASKAITA%202020%20(2021%2002%2025)%20FINAL.pdf).

praktinės problemos ilgainiui gali sąlygoti šio instituto atmetimą. Visa tai inspiruoja išanalizuoti privalomosios mediacijos įgyvendinimą Lietuvoje, identifikuoti kylančias praktines problemas ir ieškoti sprendimų būdų, kaip jas įveikti.

Mokslinis naujumas ir tiriamos problemos ištyrimo lygis. Privalomoji mediacija į Lietuvos teisės sistemą įdiegta tik kiek daugiau nei prieš metus, todėl beveik nėra mokslininkų, teisininkų darbų šia tema. Lietuvos teisės doktrinoje yra nemažai darbų, kuriuose analizuojama mediacija, tačiau privalomosios mediacijos tematika, juolab analizuojant jos įgyvendinimo problemas, nėra daug. N. Kaminskienė¹¹ dar 2013 metais nagrinėjo privalomos mediacijos galimybes ir iššūkius, A. Tvaronavičienė ir N. Kaminskienė¹² analizavo svarbiausias privalomosios mediacijos taikymo šeimos ginčiuose prielaidas bei teisinius veiksnius, galinčius turėti įtakos šio instituto tinkamam funkcionavimui, 2019 metais autorių kolektyvas išleido pirmąjį metodinį leidinį „Mediatoriaus vadovas“¹³, kuriame pateikiama mediatoriui aktuali informacija bei praktiniai patarimai, tarp jų ir apie privalomąją mediaciją, tačiau daugiau nėra darbų, kuriuose būtų analizuojama privalomosios mediacijos įgyvendinimo problematika Lietuvoje.

Užsienio literatūroje privalomajai mediacijai skirta žymiai daugiau dėmesio, nes įvairiose šalyse privalomoji mediacija gyvuoja jau ne vienerius metus. D. Quek¹⁴ kėlė klausimą, ar privalomoji mediacija nėra oksimoronas, privalomosios mediacijos perspektyvas nagrinėjo M. Hanks¹⁵, A. Nelle¹⁶, kokios bylos labiausiai tinkamos privalomajai mediacijai nagrinėjo R. Barron¹⁷, dalyvavimo privalomojoje mediacijoje standartus analizavo D. S. Winston¹⁸, tačiau natūralu, kad užsienio literatūroje nerasime darbų apie Lietuvoje veikiančią privalomąją mediaciją.

Darbo reikšmė. Privalomosios mediacijos institutas Lietuvos teisės sistemoje yra naujas reiškinys, todėl mažai analizuotas net teoriniu lygmeniu. Baigiamajame darbe atskleidžiama privalomosios mediacijos samprata, įgyvendinimo formos, turinys, nuosekliai analizuojamas privalomosios mediacijos mechanizmas ir jo teisinis reguliavimas, analizuojamos

---

¹¹ Natalija Kaminskienė, „Privaloma mediacija: galimybės ir iššūkiai“, *Jurisprudencija*, Mykolo Romerio universitetas, 20, 2 (2013): 688-689.

¹² Agnė Tvaronavičienė, Natalija Kaminskienė, „Privalomoji mediacija šeimos ginčiuose“, *Lietuvos teisė 2019: esminiai pokyčiai*, Mykolo Romerio universitetas, (2019):52-58, https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/16244/2019%20Teise_web.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

¹³ Natalija Kaminskienė ir kt., *Mediatoriaus vadovas: metodinis leidinys* (Vilnius: Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija (2019), [https://tm.lrv.lt/uploads/tm/documents/files/Mediatoriaus%20vadovas_%20Metodinis%20leidinys%200\(pdf\)\(1\).pdf](https://tm.lrv.lt/uploads/tm/documents/files/Mediatoriaus%20vadovas_%20Metodinis%20leidinys%200(pdf)(1).pdf).

¹⁴ Dorcas Quek, „Mandatory mediation: an oxymoron? Examining the feasibility of implementing a court-mandated mediation program“, *Cardozo J. Conflict resolution* 11, 479 (2010): 479–510.

¹⁵ Melissa Hanks, „Perspectives on Mandatory Mediation“, *University of New South Wales Law Journal* 3, 35 (2012): 929–952.

¹⁶ Andreas Nelle, „Making Mediation Mandatory: A Proposed Framework“, *Journal of Dispute Resolution*, 7, 2 (1992): 287–313.

¹⁷ Richard Barron, „Which Cases Are Most Suitable For Court Ordered Mediation“, *Mediate*, žiūrėta 2020 m. lapkričio 15 d. <https://www.mediate.com/articles/barronmr1.cfm>.

¹⁸ David S. Winston, „Participation Standards in Mandatory Mediation Statutes: „You Can Lead A Horse to Water...“, *Ohio State Journal on dispute resolution* 11, 1 (1996):187–206.

ir identifikuojamos privalomosios mediacijos įgyvendinimo Lietuvoje praktinės problemos, pateikiami galimi jų sprendimo būdai, todėl baigiamasis darbas aktualus tiek teoriniu aspektu – tai bus vienas pirmųjų darbų, kuriame analizuojamas privalomosios mediacijos įgyvendinimas Lietuvoje, tiek praktiniu aspektu – darbe bus identifikuojamos privalomosios mediacijos praktinės problemos, pateikti galimi jų sprendimo būdai, aktualūs įstatymų leidėjui, privalomosios mediacijos valdymo subjektams bei mediatoriams.

Darbo tikslas – išanalizuoti privalomosios mediacijos įgyvendinimo Lietuvoje praktines problemas.

Darbo uždaviniai:

1. Atskleisti privalomosios mediacijos sampratą.
2. Išanalizuoti privalomosios mediacijos teisinį reguliavimą ir su jos taikymu susijusią teismų praktiką.
3. Išsiaiškinti, su kokiais praktinėmis problemomis susiduria privalomosios mediacijos paslaugas teikiantys mediatoriai.

Tyrimo metodika. Šiame darbe naudojami tokie teoriniai tyrimo metodai kaip mokslinės literatūros analizė, aprašomasis, sisteminis, lyginamasis metodas, apibendrinimo metodas, taip pat kiekybinis apklausos metodas. Naudojant aprašomąjį metodą, atskleidžiama privalomosios mediacijos samprata, įgyvendinimo formos, turinys. Lyginamasis metodas pasireiškia lyginat įvairių šalių praktiką įgyvendinant privalomąją mediaciją. Sisteminis metodas pasireiškia nuosekliai analizuojant Lietuvoje veikiančią privalomosios mediacijos mechanizmą ir jo teisinį reguliavimą. Darbe taip pat naudojamas dokumentų analizės empirinio tyrimo metodas, kurį pasitelkiant analizuojami teisės aktai, dokumentai, teismų praktika, atlikti tyrimai, statistiniai duomenys, kurie padeda atskleisti privalomosios mediacijos įgyvendinimo ir veikimo probleminius aspektus. Apklausos metodas naudojamas siekiant išsiaiškinti, su kokiais praktinėmis problemomis susiduria privalomosios mediacijos paslaugas teikiantys mediatoriai. Apibendrinimo metodas naudojamas reziumuojant baigiamojo darbo skyrius, poskyrius, darant tyrimo išvadą, taip pat pateikiant baigiamojo darbo išvadą.

Tyrimo struktūra. Pirmajame skyriuje atskleidžiama privalomosios mediacijos samprata, įgyvendinimo formos, turinys. Antrajame skyriuje analizuojamas privalomosios mediacijos teisinis reguliavimas ir su jos taikymu susijusi teismų praktika. Trečiajame baigiamojo darbo skyriuje aptariami privalomosios mediacijos paslaugas teikiančių mediatorių apklausos rezultatai. Baigiamojoje darbo dalyje apibendrinami tyrimo metu pasiekti rezultatai ir pateikiami siūlymai, kaip galima spręsti privalomosios mediacijos įgyvendinimo praktines problemas.

Ginamasis teiginys – privalomosios mediacijos įgyvendinimas Lietuvoje susiduria su praktinėmis problemomis, kurios trukdo tinkamam šio instituto funkcionavimui.

1. PRIVALOMOSIOS MEDIACIJOS SAMPRATA

1.1. Privalomosios mediacijos sąvoka

Šiandien mediacijos sąvoka yra aiškiai apibrėžta tiek teisės doktrinoje, tiek ir teisės aktuose. Doktrinoje mediacija apibrėžiama kaip „alternatyvi teismui, savanoriška konfidencialaus pobūdžio ginčų sprendimo procedūra, kurioje vienas ar keli tretieji nepriklausomi nešališki asmenys – mediatorius arba mediatoriai – padeda besiginčijantiems pasiekti priimtina ginčo sprendimą“¹⁹. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų mediacija apibrėžiama kaip „struktūrinis procesas, neatsižvelgiant į tai, kaip jis pavadintas ar nurodytas, kai dvi ar daugiau ginčo šalių savanoriškai stengiasi pačios susitarti dėl jų ginčo sprendimo padedant mediatoriui“²⁰; Lietuvos Respublikos mediacijos įstatyme – kaip „ginčų sprendimo procedūra, kurios metu vienas ar keli mediatoriai padeda ginčo šalims taikiai spręsti ginčą“²¹. Apibūdinant mediaciją, nuolat pabrėžiamas mediacijos savanoriškumas – vienas kertinių mediacijos principų. Natūraliai kyla klausimas, ką tuomet reiškia privaloma mediacija? Atrodo, kaip savanoriškumas gali būti suderinamas su privalomumu? Žvelgiant į privalomąją mediaciją ir mediacijos savanoriškumo principo prasmę paviršutiniškai, be abejoj, kyla šių dviejų koncepcijų konfrontacija.

Privalomosios mediacijos taikymas yra diskusijų objektas visame pasaulyje. Vienose Europos valstybėse teigiama, kad privalomo tarpininkavimo nebuvimas trukdo skatinti tarpininkavimą, kitose – kad tarpininkavimas dėl savo pobūdžio gali būti tik savanoriškas, o padarius jį privalomu, tarpininkavimas prarastų patrauklumą palyginti su teismo procesu²². Literatūroje galima sutikti nuomonių, kad privalomoji mediacija yra tarsi oksimoronas²³, tačiau privalomosios mediacijos šalininkai teigia, kad privalomoji mediacija gali asmenis įpareigoti pasinaudoti mediacija, bet tai nereiškia įpareigojimo ginčą išspręsti mediacijos metu. Manoma, kad privalomoji mediacija nepaneigia asmens teisės kreiptis į teismą, ji tik tam tikram laikui atidedama. Jeigu asmenims ginčo nepavyko išspręsti mediacijos metu, jie turi teisę kreiptis į teismą.²⁴ Anaipol, Mediacijos direktyvos preambulės 2 punkte nurodyta, kad teisė kreiptis į

¹⁹ Kaminskienė, *supra note*, 3: 7.

²⁰ „Europos Parlamento ir Tarybos 2008 m. gegužės 21 d. direktyva 2008/52/EB dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų [2008] OL L136 24/05/“, EUR-Lex, žiūrėta 2020 m. lapkričio 15 d., https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/ALL/?uri=uriserv:OJ.L_.2008.136.01.0003.01.LIT.

²¹ „Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymas“, *supra note*, 6.

²² „Europos Komisijos 2016 08 26 ataskaita dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/52/EB dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų taikymo“, EUR-Lex, žiūrėta 2020 m. lapkričio 15 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A52016DC0542>.

²³ Kaminskienė, *supra note*, 13: 58.

²⁴ Quek, *supra note*, 14: 485–486.

teismą yra pamatinis principas, o alternatyvių neteisminių procedūrų sukūrimas – siekis sudaryti geresnes teisės kreiptis į teismą sąlygas. Taip pat akcentuojama, jog Mediacijos direktyva nedaromas poveikis nacionaliniams teisės aktams, jeigu šie teisės aktai neužkerta kelio ginčo šalims pasinaudoti teise kreiptis į teismą (5 straipsnio 2 dalis). Privalomoji mediacija nereiškia įpareigojimo ginčą išspręsti mediacijos metu, o tik įpareigojimą „pasinaudoti“, „pradėti“ mediaciją. „Pasinaudojimas“ mediacija neužkerta kelio šalims kreiptis į teismą, o tarsi tampa sudėtine teismo proceso dalimi bei paskatina šalis pabandyti savo ginčą išspręsti pačioms. Be kita ko, šalys bet kuriuo metu gali iš mediacijos proceso pasitraukti, nepriimti jokio sprendimo, nesudaryti, nepasirašyti taikos sutarties.

Nors Mediacijos direktyvoje nedraudžiama šalims savo teisės aktuose įtvirtinti privalomąją mediaciją, tačiau šioje vietoje aktualu įvardinti Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2010 m. kovo 18 d. byloje *Rosalba Alassini vs. Telecom Italia SpA*²⁵ suformuotas gaires dėl privalomų neteisminių procedūrų santykio su ES teise. Šioje byloje Italijos teismas kreipėsi į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą prašydamas priimti prejudicinį sprendimą dėl to, ar Italijos nacionaliniuose įstatymuose numatyta privaloma ikiteisminė procedūra ginčiuose, susijusiuose su telekomunikacijų paslaugomis, yra suderinama su Europos Sąjungos teise. Šioje byloje Europos Sąjungos Teisingumo Teismas išaiškino, kad lygiavertiškumo ir veiksmingumo, veiksmingos teisminės apsaugos principai nedraudžia nacionalinės teisės aktų, įpareigojančių tokiems ginčams taikyti išankstinę neteisminę procedūrą, jei: 1) šioje procedūroje nėra priimamas abiem šalims privalomas sprendimas; 2) dėl jos nevēluojama pateikti ieškinio teisme; 3) sustabdoma atitinkamų teisių senatis ir nepatiriama sąnaudų, arba šalys patiria tik nereikšmingų sąnaudų; 4) jei elektroninis būdas nėra vienintelis, kuriuo vykdoma minėta ginčų sprendimo procedūra; 5) yra galimybė išimtiniais atvejais, kai tai būtina greitai padaryti atsižvelgiant į padėties rimtumą, nustatyti laikinas apsaugos priemones.²⁶ Taigi tiek Mediacijos direktyvoje nurodytų nuostatų, tiek Europos Sąjungos Teisingumo Teismo suformuotų gairių išpildymas suponuoja privalomosios mediacijos ir savanoriškumo principo suderinamumą.

Mediacijos direktyvos 3 straipsnio (a) punkte nurodoma, kad mediacijos procesas gali būti inicijuotas šalių arba pasiūlytas ar nurodytas pradėti teismo, arba numatytas pagal valstybės narės teisę. 5 straipsnio 1 dalis numato, kad teismas, kuriam pateikta byla, prireikus ir atsižvelgdamas į visas bylos aplinkybes, gali paraginti ginčo šalis pasinaudoti mediacija ginčui išspręsti. Teismas taip pat gali paraginti šalis dalyvauti informaciniuose posėdžiuose dėl naudojimosi mediacija, jei tokie posėdžiai rengiami ir juose dalyvauti paprasta. To paties

---

²⁵ „Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2010 m. kovo 18 d. sprendimas byloje Nr. C-317/08–C-320/08 *Rosalba Alassini prieš Telecom Italia SpA*“, EUR-Lex, žiūrėta 2020 m. gruodžio 10 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:62008CJ0317&from=LT>.

²⁶ *Ibid*

straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad direktyva nedaromas poveikis nacionalinės teisės aktams, kuriuose nustatyta, kad mediacija yra privaloma, arba kuriais taikomos su mediacija susijusios paskatos arba sankcijos, tiek prieš prasidedant teismo procesui, tiek jam jau prasidėjus, jeigu šie teisės aktai neužkerta kelio ginčo šalims pasinaudoti teise kreiptis į teismą. Nors Mediacijos direktyvoje akcentuojamas mediacijos savanoriškumas, tačiau iš nurodytų teisės normų matyti, kad mediacija gali būti tiek savanoriška, tiek privaloma. Galiojant tokioms Mediacijos direktyvos nuostatomis, nenuostabu, kad Europos valstybėse pasirinktas skirtingas mediacijos proceso inicijavimas, pavyzdžiui, Austrijoje, Kroatijoje, Norvegijoje mediacija yra savanoriška, tačiau tam tikrais atvejais gali būti privaloma, Estijoje, Belgijoje mediacijos procesas yra savanoriškas, tačiau teismas gali nurodyti, nukreipti ginčą spręsti mediacijos būdu, Lenkijoje teismas gali pasiūlyti šalims ginčą spręsti pasinaudojant mediacija, tačiau šalims nesutikus, dėl to nekyla jokių neigiamų pasekmių, Italijoje daugelyje ginčų mediacija yra privaloma, Prancūzijoje įstatymai taip pat gali numatyti privalomąją mediaciją²⁷. Tokią mediacijos taikymo formų įvairovę, be abejo, lemia ir valstybių patirtis taikant mediaciją bei jų teisinių sistemų specifika.

Lietuvos Mediacijos įstatyme nurodoma, kad „privalomoji mediacija – mediacija, kuria įstatymų nustatytais atvejais privaloma pasinaudoti prieš kreipiantis į teismą dėl ginčo sprendimo“. Mediacijos įstatymo 20 straipsnis numato, kad privalomoji mediacija taikoma šeimos ginčiuose, taip pat gali būti inicijuota ir kitais įstatymų nustatytais atvejais. Mediatoriaus vadove privalomoji mediacija apibūdinama, kaip „mediacijos forma, kai prievolę ginčo šalims pasinaudoti mediacija prieš ginčo nagrinėjimą teisme nustato įstatymas arba ginčo šalis pasinaudoti mediacija privalomai nukreipia teisėjas“²⁸. Paminėtina, kad Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso²⁹ 231¹ straipsnyje numatyta, kad bylą nagrinėjantis teisėjas (teisėjų kolegija), nustatęs (nustačiusi) didelę taikaus ginčo sprendimo tikimybę, gali perduoti ginčą privalomai spręsti teisminės mediacijos būdu.

Kaip matyti iš pateiktų pavyzdžių, valstybės pasirenka joms priimtinausius mediacijos inicijavimo būdus, kurie yra skirtingi, o tai nulemia įvairūs veiksniai, tačiau dažnai privalomoji mediacija yra taikoma tuomet, kai ją norima išpopuliarinti³⁰, kad ilgainiui ji prigytų ir asmenys ja naudotųsi savanoriškai.

Remiantis Natalijos Kaminskienės atlikta įvairių valstybių mediacijos inicijavimo formų analize, vadovaujantis ginčo šalių ir teismo dalyvavimo laipsniu inicijuojant mediaciją, mediacija gali būti inicijuojama:

²⁷ „Dėl Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) sistemos plėtros koncepcijos patvirtinimo“, *supra note*, 4.

²⁸ Kaminskienė, *supra note*, 13: 58.

²⁹ „Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas“, Infollex, žiūrėta 2020 m. gruodžio 10 d., <http://www.infollex.lt/teise/Default.aspx?id=7&item=doc&AktId=77554&RedId=0>.

³⁰ Carrie J. Menkel-Meadow, *Mediation: Practice, Policy and Ethics*, (USA: Aspen Publishers, 2006), 287.

- 1) ginčo šalių susitarimu;
- 2) ginčo šalių susitarimu, skatinant šalis dalyvauti mediacijoje įvairiomis procesinėmis lengvatomis;
- 3) ginčo šalių susitarimu, suteikiant teisę teismui rekomenduoti ar siūlyti šalims pasinaudoti mediacija;
- 4) ginčo šalių susitarimu, tačiau šalis skatinant dalyvauti mediacijoje įvairiomis procesinėmis sankcijomis;
- 5) teismo nurodymu ar įpareigojimu suteikiant teismui teisę savo nuožiūra vertinti mediacijos taikymo tikslingumą konkrečiu atveju atsižvelgiant į bylos aplinkybes, ginčo šalių santykius ir pan.;
- 6) teisės aktuose įtvirtinus pareigą, prieš kreipiantis su ieškiniu į teismą, pasinaudoti mediacija tam tikrų kategorijų bylose ar visuose civiliniuose ginčiuose.³¹

Kiti autoriai išskiria kiek siauresnę privalomosios mediacijos formų klasifikaciją, nurodydami, kad privalomoji mediacija gali būti privaloma pagal įstatymo nuostatas, teismo taisykles, atskiru teismo sprendimu konkrečiu atveju arba esant sutartinei privalomosios mediacijos išlygai šalių sutartyje³². Paminėtina, kad Lietuvos Mediacijos įstatymo 12 straipsnio 2 dalyje, taip pat numatyta, kad esant sutartinei šalių išlygai dėl civilinio ginčo sprendimo mediacijos būdu, šalys prieš kreipdamosi į teismą pirmiausiai turėtų ginčą bandyti išspręsti šiuo būdu. Atsižvelgiant į tai, N. Kaminskienės pateiktą klasifikaciją reikėtų papildyti dar vienu mediacijos inicijavimo būdu – esant sutartinei privalomosios mediacijos išlygai šalių sutartyje. Tačiau svarbu pažymėti, kad šį būdą Lietuvoje, bent jau kol kas, reikėtų laikyti labiau teoriniu, nes jis praktikoje netaikomas. Taigi pagal N. Kaminskienės pateiktą klasifikaciją privalomąja mediacija laikomos ketvirtoji, penktoji ir šeštoji mediacijos inicijavimo formos. Kai mediacija inicijuojama ginčo šalių susitarimu, tačiau jas skatinat įvairiomis procesinėmis sankcijomis, šalims vis tiek tarsi išlieka pasirinkimo teisė, todėl atrodo panašiau į neprivalomą arba „*quasi* privalomą“ mediaciją³³. Nors ši mediacijos inicijavimo forma ir panaši į neprivalomą, tačiau atsižvelgiant į tai, kad šalims nepagrįstai atsisakius mediacijos, joms gali būti pritaikytos procesinės sankcijos (pvz., iš laimėjusios šalies priteisiamos bylinėjimosi išlaidos, jei ji prieš tai nepagrįstai atsisakė mediacijos), manytina, kad tai labiau šalių vertimas nei skatinimas dalyvauti mediacijoje, todėl ši forma priskiriama privalomajai mediacijai. Penktoji ir šeštoji formos vienareikšmiškai priskirtinos privalomajai mediacijai, nes esant teismo nurodymui ar įstatyme įtvirtinus pareigą pasinaudoti mediacija, šalys gali joje nedalyvauti tik išimtiniais atvejais: leidus teismui ar įstatyme numačius

---

³¹ Kaminskienė, *supra note*, 5: 688–689.

³² Nelle, *supra note*, 16: 289.

³³ Hanks, *supra note*, 15: 931.

išimtis³⁴. Kaip jau minėta, reikėtų išskirti ir septintąją privalomosios mediacijos formą – sutartinę šalių išlygą dėl mediacijos taikymo. Pažymėtina, kad Lietuvoje numatytos keturios paskutinės privalomosios mediacijos inicijavimo formos, tačiau detaliau jos bus aptariamos kitame šio darbo poskyryje.

Apibendrinant sutiktina tiek su N. Kaminskienės nuomone, tiek su Mediacijos vadove³⁵ pateiktu privalomosios mediacijos apibūdinimu, kad privalomoji mediacija – tai tam tikra mediacijos forma, kai pasinaudoti privaloma mediacijos procedūra įpareigoja teismas arba tokia prievolė įtvirtinta įstatyme.

Atskleidus privalomosios mediacijos sąvoką, toliau aktualu detaliau paanalizuoti privalomosios mediacijos įgyvendinimo formas bei jų turinį.

1.2. Privalomosios mediacijos įgyvendinimo formos

Atskleidžiant privalomosios mediacijos sąvoką, buvo „išgrynintos“ ir keturios privalomosios mediacijos formos. Pirmoji, kai mediacija skatinama per procesines sankcijas. Antroji – teismo nurodymu. Trečioji – teisės aktuose įtvirtinus pareigą pasinaudoti mediacija kaip privaloma ikiteismine ginčų sprendimo tvarka. Ketvirtoji – šalims sutartyje numačius išlygą dėl mediacijos taikymo.

Kaip jau buvo minėta, mediaciją inicijuojant ginčo šalių susitarimu, tačiau jas skatinat įvairiomis procesinėmis sankcijomis, tarsi ir nėra tiesioginio paliepimo šalims pasinaudoti mediacija, tačiau šalys, žinodamos, kad nepagrįstas atsisakymas gali sukelti neigiamų finansinių padarinių, skatinamos apsvarstyti galimybę kilusį ginčą bandyti išspręsti mediacijos būdu. Procesinių sankcijų taikymas gali būti įvairaus pobūdžio, pavyzdžiui, teismas gali įpareigoti mediacijoje be jokios pateisinamos priežasties nedalyvavusią šalį į valstybės biudžetą sumokėti sumą, lygią žyminiam mokesčiui už teismo procesą arba priteisti iš mediacijos nepagrįstai atsisakusios šalies bylinėjimosi išlaidas, nors ji bylą ir laimėjo³⁶. Kiekviena šalis sankcijų pobūdį ir apimtį nustato skirtingai, pavyzdžiui, Airijoje sankcijos taikomos už nepagrįstą atsisakymą pasinaudoti tarpininkavimu, Italijoje teismo bylą laimėjusi šalis negali susigrąžinti išlaidų, jeigu anksčiau atsisakė tarpininkavimo pasiūlymo, kuriam buvo taikomos tokios pat sąlygos kaip teismo sprendimui (sankcijos taikomos tais atvejais, kai tarpininkavimas yra privalomas, tačiau šalys juo nepasinaudoja ir vis tiek kreipiasi į teismą), Lenkijoje, jeigu šalis, anksčiau sutikusi pasinaudoti tarpininkavimu, atsisako tai daryti be pateisinamos priežasties, teismas jai gali priteisti sumokėti

---

³⁴ Kaminskienė, *supra note*, 5: 689.

³⁵ Kaminskienė, *supra note*, 13: 58.

³⁶ Kaminskienė, *op. cit.*, 688.

bylinėjimosi išlaidas nepriklausomai nuo bylos baigties, Slovėnijoje teismas šaliai, kuri be pateisinamos priežasties nesutinka bylos perduoti teisminiam tarpininkavimui, gali priteisti sumokėti visas arba dalį kitos ginčo šalies bylinėjimosi išlaidų.³⁷ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 93 straipsnio 4 dalyje numatyta teisė nukrypti nuo bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisyklės (šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, jos turėtas bylinėjimosi išlaidas teismas priteisia iš antrosios šalies), jeigu nustatoma, kad šalis neargumentuotai atsisakė pasinaudoti privalomąja mediacija arba prašymą perduoti ginčą spręsti mediacijos būdu pareiškė nesąžiningai, arba nesąžiningai naudojo mediaciją, arba mediacijos metu reišė nesąžiningus prašymus. Pavyzdžiui, Šiaulių apylinkės teismas civilinėje byloje³⁸ nurodė, kad teismo pasirinktą bylinėjimosi išlaidų paskirstymą lėmė ir tai, jog ieškovė be pateisinamų priežasčių nusprendė pasitraukti iš mediacijos proceso. Tokių sankcijų nustatymu tikimasi, kad šalys įvertins riziką sulaukti neigiamų pasekmių ir siekdamos jų išvengti dalyvaus mediacijoje, tačiau tokią intenciją galima laikyti labiau hipotetine, nes šalys gali pasirinkti pasinaudoti ar nepasinaudoti mediacija dėl įvairiausių priežasčių ir tai nebūtinai gali nulemti grėšiančios procesinės sankcijos. Problemų taip pat gali kilti, jei šalys pasirenka mediaciją tik galvodamos apie grėšiančias neigiamas finansines pasekmes, nors jų atvejui mediacija nėra tinkama³⁹. Kita vertus, sankcijų taikymas gali būti veiksminga priemonė, jei šalys deda pastangas ginčą išspręsti mediacijos būdu tam, kad nepatirtų neigiamų finansinių pasekmių, ir ginčą mediacijos proceso metu išsprendžia.

Kitas aktualus klausimas, ką reiškia „pagrįstas / nepagrįstas“ mediacijos atsisakymas? Teisės aktuose nėra pateikiamas konkretus ar pavyzdinis sąrašas, kokie atsisakymo atvejai laikomi pagrįstais, nes kiekvienu atveju šalis turėtų argumentuoti savo atsisakymą, o pateiktus argumentus ar atsisakymą vertins teismas, t. y. nustatyti atvejus, kada šalis mediacijos atsisakė pagrįstai ar nepagrįstai, paliekama teismo diskrecijai. Pavyzdžiui, Jungtinėje Karalystėje yra nurodyta keletas išimčių, kai šalys gali nedalyvauti privalomojoje mediacijoje. Šios išimtys apima, pavyzdžiui, ypatingus skubos atvejus, smurto artimoje aplinkoje atvejus, atvejus, susijusius su vaiko teisių apsauga ir kitus⁴⁰. Australijoje taip pat numatytos panašios išimtys, apimančios skubos atvejus, smurto šeimoje atvejus, prievartos prieš vaikus atvejus ar atvejus, kai yra tokia rizika⁴¹. Natūralu, kad būtų sudėtinga numatyti visus atvejus, kurie laikytini pagrįstais atsisakant dalyvauti

³⁷ „Europos Komisijos ataskaita dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/52/EB dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų taikymo“, *supra note*, 22.

³⁸ „Šiaulių apylinkės teismo 2019 m. birželio 20 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2-248-1004/2019“, eTeismai, <https://eteismai.lt/byla/272771652473146/e2-248-1004/2019>.

³⁹ C. H. (Remco) van Rhee and Fu Yulin, *Civil Litigation in China and Europe: Essays on the Role of the Judge and the Parties*, (London: Springer Science & Business Media, 2014), 103.

⁴⁰ European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ), *European Handbook for Mediation Lawmaking*, (Strasbourg, 2019), 57, <https://rm.coe.int/cepej-2019-9-en-handbook/1680951928>.

⁴¹ Shelby Higgs Howarth and Catherine Caruana, „Appendix A: Mandatory mediation in family law – a review of the literature“, Working Paper 2 (2017): 9, http://csmr.cass.anu.edu.au/sites/default/files/docs/CSRM_60ICERT_APPENDIX_A.pdf.

mediacijoje, tačiau kaip matyti, kai kurios šalys tam tikras išimtis įtvirtina ir teisės aktuose. Lietuvoje teisės aktuose nėra nurodyta jokių gairių, kurie atvejai laikytini pagrįstais, o tai reiškia, kad šių atvejų ir praktikos suformavimas paliekamas teismo diskrecijai. Kad Lietuvoje ši forma taptų veiksminga, galbūt įstatymų leidėjui taip pat reiktų nurodyti tam tikrus atvejus, kurie sąlygotų pagrįstą mediacijos atsisakymą. Kaip nurodo Melissa Hanks, reikalingas tam tikras laikotarpis kol teismai suformuos principus, išaiškinimus, kokie ginčo šalių veiksmai laikytini „pagrįstais“ ar „tikrais“⁴², tačiau vis tiek kiekvienu konkrečiu atveju teismas dėl procesinių sankcijų taikymo spręstis atsižvelgdamas į bylos aplinkybes, šalių elgesį ir pan.

Antroji privalomosios mediacijos įgyvendinimo forma – mediacija teismo nurodymu, kuri reiškia, kad teismas, gavęs spręsti ginčo šalių bylą, gali savo nuožiūra nurodyti šalims privalomai pasinaudoti mediacijos procesu savo ginčui išspręsti. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 231¹ straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad bylą nagrinėjantis teisėjas, nustatęs didelę taikaus ginčo sprendimo tikimybę, gali perduoti ginčą privalomai spręsti teisminės mediacijos būdu. Kurią bylą siųsti į privalomąją mediaciją, paliekama spręsti teismo diskrecijai, tačiau labai svarbu, kad teisėjai gebėtų tinkamai, atsižvelgdami į konkrečios bylos aplinkybes, atskirti ir į mediaciją nukreipti tas bylas, kurioms toks metodas tikrai gali būti veiksmingas, o ne suformuoti taisyklę ir visas tam tikros srities bylas perduoti mediacijai automatiškai, priešingu atveju suformuojamas tarsi automatinis bylų perdavimas mediacijai⁴³. N. Kaminskienė pažymi, kad sprendimą dėl šalių nukreipimo į mediaciją teismas turėtų priimti atsižvelgdamas į konkretaus ginčo specifiką, šalių jau išbandytas kitas neteismines procedūras, jų nesėkmės priežastis ir kitas kliūtis, kurios trukdo šalims išspręsti ginčą taikiai⁴⁴. Richard Barron išskyrė dešimt veiksnių, kuriems esant, tikėtina, kad byla gali būti išspręsta mediacijos pagalba: 1) vienos arba abiejų ginčo šalių advokatai prašo mediacijos; 2) vienos arba abiejų ginčo šalių advokatai pripažįsta, kad mediacija gali būti naudinga; 3) advokatas (-ai) nurodo, kad diskusijos dėl susitarimo ir ginčo išsprendimo vyko, tačiau nesėkmingai; 4) matyti, kad bylinėjimosi išlaidos sudarys nemažą dalį faktinės ginčijamos sumos; 5) tikėtina, kad ieškovo išieškota suma, jei tokia bus, bus nedidelė; 6) bylos nagrinėjimas greičiausiai bus ilgas ir sudėtingas; 7) visoms šalims atstovauja patyrę atstovai; 8) tikėtina, kad pasibaigus bylai, šalims teks toliau dirbti ar tartis tarpusavyje; 9) visos šalys yra išsilavinusios ir geba įvertinti savo poreikius ir interesus nepriklausomai nuo atstovo; 10) byla buvo sprendžiama per atradimus ir atvejo vertinimą, tačiau dar nėra iki galo išspręsta.⁴⁵ Analizuojant teismų praktiką Lietuvoje, tenka konstatuoti, jog teismai nesinaudoja diskrecija savo nuožiūra priverstinai perduoti ginčus mediacijai, o į mediaciją šalis

---

⁴² Hanks, *supra note*, 15: 948.

⁴³ Quek, *supra note*, 14: 490–491.

⁴⁴ Kaminskienė, *supra note*, 1: 153.

⁴⁵ Richard Barron, *supra note*, 17.

nukreipia tik kai abi šalys prašo arba sutinka⁴⁶. Aišku, vienai iš šalių nesutinkant, tikimybė, kad mediacija bus sėkminga, mažai tikėtina, bet galbūt teismai galėtų vertinti ir daugiau veiksnių, ne tik šalių norą ar nenorą.

Mediacijos teismo nurodymu kritikai pabrėžia, kad teismas turėtų nukreipti šalis į mediaciją tik tuomet, kai abi ginčo šalys rimtai mano, kad tai gali būti joms naudinga, nes priešingu atveju priverstinis šalių nukreipimas gali iššaukti neigiamą šalių reakciją ir tam tikrą pasipriešinimą, be to, teismui nukreipus šalis į mediaciją bylos nagrinėjimas atidedamas, o nesėkmingos mediacijos atveju šalys gali patirti dar didesnes bylinėjimosi išlaidas⁴⁷. Su šia nuomone iš dalies gal ir būtų galima sutikti, tačiau svarbus veiksnys, kodėl asmenys priešinosi ir nenori dalyvauti mediacijoje. Galbūt ginčo šalys niekada nėra susidūrusios su mediacija ir šis procesas joms visiškai nežinomas, galbūt šalys yra girdėjusios apie mediacijos nesėkmės atvejus ir pan., kas sąlygoja neigiamą šalių nusistatymą. Mediacijos teismo nurodymu šalininkai teigia, kad mediacija asmenys vengia naudotis dėl to, kad šis procesas jiems yra nepažįstamas, o teismo nukreipimas į privalomą mediaciją gali būti naudingas, nes tokiu būdu ginčo šalys susipažįsta su šiuo procesu⁴⁸. Praktika rodo, kad mediacijos taikymas, net ir tais atvejais, kai byla toliau sprendžiama teisme, turi išliekamąją vertę, nes šalys pradeda konstruktyviau bendradarbiauti tiek tarpusavyje, tiek su teismu, dažniau geba išklaudyti viena kitą⁴⁹. Šį aspektą galima drąsiai įvardinti kaip kontrargumentą mediacijos teismo nurodymu kritikams.

Atkreiptinas dėmesys, kad įprastai teisėjai yra skatinami šalis nukreipti į mediaciją ankstyvosiose teismo proceso stadijose (pvz., jau parengiamojo posėdžio metu išklauses šalių) (pvz., Belgijoje), tačiau pirminėje bylos nagrinėjimo stadijoje teisėjas gali būti ne visiškai susipažinęs su šalimis ir nagrinėjama byla, o ir proceso metu šalių pozicijos gali keistis, todėl rekomenduojama leisti teismui bet kurioje proceso stadijoje (iki sprendimo priėmimo) priimti nutartį dėl įpareigojimo šalims dalyvauti mediacijoje (pvz., Italijoje teismas gali nukreipti šalis į mediaciją net apeliacinėje instancijoje).⁵⁰ Lietuvoje taip pat šalis nukreipti į mediaciją teismas gali bet kurioje proceso stadijoje.

---

⁴⁶ Pavyzdžiui: „Klaipėdos apygardos teismo 2020 m. kovo 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-199-253/2020“, Infollex, žiūrėta 2020 m. sausio 8 d., <https://www.infollex.lt/tp/1865704>; „Vilniaus apygardos teismo 2020 m. gruodžio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-1692-603/2020“, Infollex, žiūrėta 2021 m. sausio 8 d., <https://www.infollex.lt/tp/1956987>; „Šiaulių apygardos teismo 2020 m. gegužės 13 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2A-292-569/2020“, Infollex, žiūrėta 2021 m. sausio 8 d., <https://www.infollex.lt/tp/1883636>.

⁴⁷ Linda Silberman and Andrew Schepard, „Court-Ordered Mediation in Family Disputes: The New York Proposal“, *14 N.Y.U. Rev. L. & Soc. Change* 14, 741 (1986):746, https://scholarlycommons.law.hofstra.edu/faculty_scholarship/32/.

⁴⁸ Quek, *supra note*, 14: 483.

⁴⁹ „Teisminės mediacijos komisijos 2019 m. veiklos ataskaita“, https://www.teismai.lt/data/public/uploads/2020/03/mediacijos-komisijos-veiklos-ataskaita-2020_jb-jv-2-2-3.pdf.

⁵⁰ „European Handbook for Mediation Lawmaking“, *supra note*, 40: 57–58.

Teismui nurodžius šalims pasinaudoti mediacija, kyla kitas aktualus klausimas, koks dalyvavimo mediacijoje lygmuo laikytinas tinkamu. Jeigu teismas nukreipęs šalis į mediaciją, vėliau dar analizuotų, kaip šalys elgėsi mediacijos metu, šalims gali atrodyti, kad jų bendravimas yra griežtai kontroliuojamas teismo ir kad savanoriškumo mediacijos procese nebelieka⁵¹. Šiuo atžvilgiu D. Queck nurodo, kad veiksmingą privalomąją mediaciją turėtų lydėti sąmoningas teismų ar įstatymų leidėjo pasirinkimas nenustatyti ginčo šalims pernelyg griežtų dalyvavimo mediacijoje standartų, o apimti tik tam tikrų minimalių atitikties standartų nustatymą⁵². D. Queck pateikė rekomendacijas dėl minimalių standartų, kurie leistų išvengti teismo kišimosi į patį mediacijos procesą, tačiau tuo pačiu sudarytų galimybę teismui įvertinti, ar šalys tinkamai pasinaudojo mediacija:

- 1) šalys ir (arba) šalių atstovai turi dalyvauti mediacijoje, kad jos metu gautų pakankamai informacijos, kuri leistų šaliai (-ims) apsispręsti ir aktyviai dalyvauti mediacijoje;
- 2) šalys ir (arba) jų atstovai turi turėti reikiamus įgaliojimus teikti pasiūlymus ir išspręsti ginčą;
- 3) šalys turėtų pasikeisti informacija, dokumentais, kuriuose būtų išdėstytos jų pozicijos ir faktai dėl ginčo.⁵³

Atsižvelgiant į D. Queck pateiktus standartus, siūlytina ir Lietuvos teisės aktuose, pavyzdžiui, Mediacijos įstatyme ar Civilinio proceso kodekse, nustatyti, kas yra laikoma tinkamu pasinaudojimu privalomąja mediacija. Manytina, kad būtų tikslinga nustatyti, jog šalys turi dalyvauti mediacijoje, kurios metu jos gautų informaciją apie mediacijos procesą, kuri leistų šaliai (-ims) apsispręsti. Tokių standartų nustatymas leistų ir teismams lengviau įvertinti, ar šalys mediacija pasinaudojo tinkamai, ar elgėsi sąžiningai, ir, galbūt, dar labiau paskatintų mediacijos procesą.

Nepaisant tam tikros kritikos, šalių nukreipimas pasinaudoti mediacija, kai teismas įvertina visas bylos aplinkybes, šalių elgesį ir nustato, kad yra didelė tikimybė, jog ginčą gali pavykti išspręsti mediacijos būdu, yra skatintinas dalykas. Net jei iš pradžių šalys nėra linkusios ginčą spręsti mediacijos būdu, tačiau teismui nukreipus jas į mediaciją, jos gauna dar vieną galimybę bandyti išspręsti savo ginčą taikiai, išsaugoti tarpusavio santykius, išsiaiškinti savo reikalavimus ir interesus, ar bent jau susipažinti su pačiu mediacijos procesu.

Trečioji privalomosios mediacijos įgyvendinimo forma – mediacija kaip privaloma ikiteisminė ginčų sprendimo tvarka. Šiuo atveju teisės aktuose eksplicitiškai įtvirtinama pareiga pasinaudoti mediacija prieš kreipiantis su ieškiniu į teismą, kitaip dar vadinamas „kategoriškas

---

⁵¹ Queck, *supra note*, 14: 491.

⁵² *Ibid*, 495.

⁵³ *Ibid*

nukreipimas į mediaciją⁵⁴. Šios pareigos neįvykdymas paprastai sąlygoja teismų atsisakymą priimti šalių ieškinius. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 137 straipsnio 2 dalies 3 punkte numatyta, kad teismas atsisako priimti ieškinį, jeigu suinteresuotas asmuo, kreipęsis į teismą, nesilaikė tai bylų kategorijai įstatymų nustatytos išankstinio ginčų sprendimo ne teisme tvarkos.

Pareiga pasinaudoti mediacija įprastai nustatoma tam tikrų kategorijų bylose, o dažniausiai šeimos ginčiuose⁵⁵. Tai nulemia tam tikrų kategorijų ginčų specifinės savybės, pavyzdžiui, šeimos ar darbo ginčams būdingos emocijos, kurios trukdo šalims objektyviai įvertinti ginčo esmę ir susitarti, o privalomu šalių nukreipimu į mediaciją siekiama išsaugoti šalių tarpusavio santykius⁵⁶ ir išlaikyti konstruktyvų bendradarbiavimą ateityje. Pavyzdžiui, privalomoji mediacija sprendžiant kolektyvinius darbo ginčus, dėl kurių gali kilti streikas, taip pat santuokos nutraukimo bylose, jei sutuoktiniai turi mažamečių ar įvaikintų vaikų, nustatyta Kroatijoje; Norvegijoje mediacija yra privaloma kai kuriose šeimos bylose (kai skiriasi jaunesnių kaip 16 metų vaikų turintys sutuoktiniai ar kartu gyvenančios poros ir sprendžiami tėvų pareigų, vaiko gyvenamosios vietos nustatymo, tėvų pasimatymo su vaikais klausimai).⁵⁷ Vokietijoje žemių įstatymuose privalomoji mediacija gali būti nustatyta finansiniuose ginčiuose iki 750 eurų, kaimynystės ginčiuose.⁵⁸ Lietuvoje taip pat privalomoji mediacija taikoma sprendžiant šeimos ginčus (Mediacijos įstatymo 20 straipsnio 2 punktas).

Ketvirtoji privalomosios mediacijos įgyvendinimo forma – šalių sutartinė išlyga dėl mediacijos taikymo. Mediacijos išlyga laikytina šalių sutartyje iš anksto įforminta speciali nuostata, kuria šalys susitaria iškilusį ginčą, prieš kreipiantis į teismą, pirmiausiai bandyti spręsti mediacijos būdu⁵⁹.

Pasak A. Nelle, išlyga dėl mediacijos gali būti numatoma įvairių sričių sutartyse. Dažnai tokios sąlygos būna nustatomos statybų, automobilių pardavimo, darbo sutartyse⁶⁰. Pavyzdžiui, kai šalys į sutartį yra įtraukusios mediacijos išlygą, mediacija yra privaloma Kroatijoje, tačiau ši išlyga taikoma tik šalių (vienos iš šalių) prašymu; Latvijoje, išskyrus atvejus, kai šalys pačios atsisako laikytis susitarimo spręsti ginčą mediacijos būdu.⁶¹ Paminėtina, kad ir Lietuvoje Mediacijos įstatymo 12 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad ginčo šalys, kurios yra susitarusios ginčą spręsti mediacijos būdu, turi prieš kreipdamosi į teismą arba arbitražą bandyti

---

⁵⁴ Kaminskienė, *supra note*, 5: 689.

⁵⁵ *Ibid*, 698.

⁵⁶ Kaminskienė, *supra note*, 1: 153.

⁵⁷ „Dėl Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) sistemos plėtros koncepcijos patvirtinimo“, *supra note*, 4.

⁵⁸ Salomėja Zaksaitė ir Zigmantas Garalevičius, „Teisminės ir neteisminės šeimos ginčų mediacijos galimybės“, *Teisės problemos*, 4, 66 (2009): 74.

⁵⁹ Kaminskienė, *supra note*, 13: 131.

⁶⁰ Nelle, *supra note*, 16: 289.

⁶¹ „Dėl Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) sistemos plėtros koncepcijos patvirtinimo“, *op. cit.*

ginčą išspręsti šiuo būdu. Jeigu susitarime dėl mediacijos nustatytas mediacijos pabaigos terminas, ginčo šalis gali kreiptis į teismą arba arbitražą tik suėjus šiam terminui. Kai mediacijos pabaigos terminas susitarime dėl mediacijos nenustatytas, ginčo šalis gali kreiptis į teismą arba arbitražą praėjus penkiolikai darbo dienų po to, kai raštu pasiūlė kitai ginčo šaliai išspręsti civilinį ginčą mediacijos būdu. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso nuostatomis, teismai turėtų atsisakyti priimti ieškinį (137 straipsnio 2 dalies 3 punktas) arba pareiškimą palikti nenagrinėtu, jeigu ieškovas ar pareiškėjas, prieš kreipiantis į teismą, nesilaikė tos kategorijos byloms nustatytos išankstinio bylos sprendimo ne teisme tvarkos ir dar galima pasinaudoti šia tvarka (296 straipsnio 1 dalies 1 punktas). Kaip matyti, nors mediacija kaip privaloma ikiteisminė ginčų sprendimo tvarka ir šalių sutartinė išlyga yra skirtingi privalomosios mediacijos įgyvendinimo būdai, tačiau jais tinkamai nepasinaudojus, turėtų būti taikomos iš esmės vienodos teisinės pasekmės – teismas gali atsisakyti priimti ieškinį arba pareiškimą palikti nenagrinėtu. Kaip jau buvo minėta, šią mediacijos įgyvendinimo formą Lietuvoje, bent jau kol kas, galima išskirti kaip teorinę, nes dar nėra teismų praktikos, kurioje būtų pasisakyta dėl mediacijos išlygos taikymo ar atsisakyta priimti ieškinį arba pareiškimas paliktas nenagrinėtu. Pavyzdžiui, Prancūzijoje Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad jei šalys savo sutartyje nustatė mediaciją kaip alternatyvą ginčui išspręsti, tai teismas negali priimti ieškinio, kol šalys nepabandė ginčo išspręsti šiuo būdu⁶². Lietuvoje kol kas laikomasi pozicijos, kad mediacija, kaip privaloma ikiteisminė ginčų sprendimo tvarka, turi būti nustatyta ne bet kokiame teisės akte, o tik įstatyme⁶³. Tai reiškia, kad kiti teisės aktai ar šalių susitarimas (pvz., kad šalys įsipareigoja dalyvauti ne mažiau nei dviejuose mediacijos susitikimuose) negali nustatyti įstatyme įtvirtintų mediacijos principų ribojimų⁶⁴. Be kita ko, Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 137 straipsnyje nėra *expressis verbis* įtvirtinta, kad teismas atsisako priimti ieškinį, kai šalys yra sudariusios susitarimą ginčą spręsti mediacijos būdu. Galbūt, tai ir lemia, kad teismai šia savo teise nesinaudoja. Kadangi dažniausiai susitarimus dėl ginčo sprendimo mediacija sudaro verslo subjektai, E. Atutienės nuomone: „<...>atsižvelgiant į tai, kad verslo ginčų mediacijos ypatybė yra šio proceso savanoriškumas, o vienos iš verslo ginčo šalių atsisakymas taikyti mediaciją daro mediacijos susitarimą negalimu ir yra pagrindas nepradėti mediacijos, manytina, kad nacionalinių teismų teisė atsisakyti priimti ieškinį arba palikti jį nenagrinėtu galėtų būti įgyvendinama tais atvejais, jei 1) šalys yra sudariusios susitarimą verslo ginčą spręsti mediacijos būdu ir 2) viena iš tokio susitarimo šalių reikalauja laikytis mediacijos susitarimo.“⁶⁵ Belieka tikėtis, kad tokie kriterijai ilgainiui persikels ir į Lietuvos teismų praktiką.

⁶² Zaksaitė, *supra note*, 58: 78.

⁶³ „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2019 m. lapkričio 11 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-15-415/2019, LRS, žiūrėta 2020 m. gruodžio 12 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TADb243?jfwid=k2sbo3svg>.

⁶⁴ Kaminskienė, *supra note*, 13: 58.

⁶⁵ Eglė Atutienė, „Verslo ginčų mediacija: teoriniai pagrindai ir taikymo ypatumai“ (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2020), 87, <https://repository.mruni.eu/handle/007/16476>.

Apibendrinant galima įvardinti, kad privalomoji mediacija pasireiškia per keturias pagrindines privalomosios mediacijos įgyvendinimo formas: kai mediacija skatinama per procesines sankcijas, teismo nurodymu, teisės aktuose įtvirtinus pareigą pasinaudoti mediacija kaip privaloma ikiteismine ginčų sprendimo tvarka, šalims sutartyje numačius išlygą dėl mediacijos taikymo, nors pastaroji forma Lietuvoje kol kas neveikia.

Pasinaudoti privalomąja mediacija dar nereiškia, kad šalys privalo būtinai susitikti mediacijoje ir medijuoti tol, kol išspręs savo ginčą. Pagrindžiant poziciją, kad privalomoji mediacija nekonfrontuoja su savanoriškumo principu, labai svarbu aptarti privalomosios mediacijos turinį, t. y. jos privalomumo laipsnius.

1.3. Privalomosios mediacijos turinys

Visomis keturiomis privalomosios mediacijos įgyvendinimo formomis ginčo šalys skatinamos, nukreipiamos, įpareigojamos „pasinaudoti“ mediacija. Natūraliai kyla klausimas, ką reiškia „pasinaudoti“ privalomąja mediacija? Šiame darbe anksčiau jau buvo užsiminta apie dalyvavimo mediacijoje lygmenį, taip pat, kad dalyvavimas mediacijoje nereiškia, jog ginčas būtinai turi būti išspręstas. Atkreiptinas dėmesys, kad mediacijos privalomumo laipsnis gali skirtis ir priklausomai nuo to, kaip yra suprantamas nurodymas ar įpareigojimas „pasinaudoti“ mediacija⁶⁶. Išskiriami keli mediacijos privalomumo laipsniai:

- 1) dalyvavimas bendrame informacinio pobūdžio viešai suorganizuotame renginyje apie mediaciją;
- 2) dalyvavimas informacinio pobūdžio individualiame ginčo šalių susitikime su mediatoriumi;
- 3) dalyvavimas mediacijos procedūroje su kita ginčo šalimi.⁶⁷

Dalyvavimas bendrame informacinio pobūdžio viešai suorganizuotame renginyje apie mediaciją reiškia, kad, pavyzdžiui, galėtų būti organizuojamas seminaras, renginys, kurio metu dalyvautų asmenų grupė, kurių ginčai galėtų būti sprendžiami teisme, tačiau mediacija teisės aktuose nustatyta kaip privaloma ikiteisminė ginčų sprendimo tvarka. Renginyje asmenims papasakojama apie mediaciją, pasidalinama sėkmės istorijomis ir pan., o asmenys vėliau patys nusprendžia, ar jie nori toliau tęsti mediaciją individualiuose susitikimuose su mediatoriumi.⁶⁸ Tam tikru aspektu toks supažindinimas su mediacijos procesu kritikuotinas. Atsižvelgiant į tai, kad mediacijos procesas yra konfidencialus, o, pavyzdžiui, organizuojant tokį renginį nedideliame

---

⁶⁶ Kaminskienė, *supra note*, 5: 689.

⁶⁷ *Ibid*

⁶⁸ Agnė Tvaronavičienė, „Privalomosios mediacijos Lietuvoje samprata: mitai ir faktai“ (pranešimas konferencijoje Privaloma mediacija – iššūkiai ir galimybės, Vilnius, 2020 m. vasario 6 d.).

miestelyje, kur asmenys dažnai vieni kitus pažįsta, galima išvelgti tam tikrą konfidencialumo principo pažeidimą, ypač tai aktualu, kai kalbama apie šeimos ginčus.

Dalyvavimas informacinio pobūdžio individualiame ginčo šalių susitikime su mediatoriumi reiškia, kad yra nustatytas reikalavimas tik išklaustyti įžanginę mediacijos sesiją ir šalys gali bet kuriuo metu pasitraukti iš šio proceso (angl. *opt-out* sistema).⁶⁹ Šis modelis pasirodė veiksmingas būdas skatinti mediaciją ne vienoje šalyje, pavyzdžiui, Italijoje naudojant šį metodą mediacijos atvejų skaičius per metus išaugo 150 000, o sėkmės atvejai siekia beveik 50 procentų po to, kai šalys nusprendė tęsti mediaciją po įžanginės sesijos.⁷⁰ Turkijoje 2018 m. sausio mėn. taip pat buvo pristatytas Italijoje taikomas reikalavimo dalyvauti pirmajame susitikime su mediatoriumi modelis (darbo ginčams), preliminarūs skaičiai parodė, kad mediacijos atvejų per metus padidėjo nuo 13 000 iki 600 000, o sėkmės lygis siekia net 68 procentus.⁷¹ Be to, Italijoje nuo 28 iki 49 procentų tam tikrų rūšių ginčiuose sumažėjo gaunamų teisminių bylų skaičius, kuriuose pradinis mediacijos posėdis yra išankstinė kreipimosi į teismą sąlyga, palyginti su laikotarpiu prieš šių nuostatų įvedimą. Dalyvavimas pirminėje mediacijos sesijoje, kaip privaloma sąlyga prieš kreipiantis į teismą, galioja ir kitose šalyse, pavyzdžiui, Azerbaidžane (ekonominiuose, šeimos ir darbo ginčiuose), Ispanijoje (darbo ginčiuose), Lietuvoje (šeimos ginčiuose). Taip pat manoma, kad reikalavimas iš šalių dalyvauti įvadiniame mediacijos posėdyje gali sutrumpinti laiką, reikalingą bylai išspręsti teisme.⁷² Atkreiptinas dėmesys, kad dalyvavimo pirminėje, įžanginėje mediacijos sesijoje modeliai įvairiose šalyse gali šiek tiek skirtis, pavyzdžiui, vienur pasinaudojimo mediacija reikalavimas įvykdomas, kai šalys dalyvauja pirmajame susitikime su mediatoriumi, kuris iš karto, jei šalys sutinka, gali būti transformuotas į mediacijos procesą iš esmės (Italija), kitur šalys gali kartu arba atskirai dalyvauti su mediatoriumi pirminėje mediacijos sesijoje, kurios metu mediatorius paaiškina šalims mediacijos proceso esmę, pranašumus, taisykles, ir vėliau nuspręsti, ar jos nori tęsti mediaciją kitu paskirtu laiku (Azerbaidžanas).⁷³ Kaip nurodo N. Kaminskienė, šių dviejų aprašytų variantų tikslas – „priversti ginčo šalis pamatyti kitokį ginčo sprendimo būdą negu teismas, apie jį sužinoti ir jį suvokti“⁷⁴. Sutiktina su šia pozicija, nes ginčo šalys gali vengti mediacijos vien dėl to, jog nieko apie ją nežino, o supažindintos su mediacijos proceso privalumais savo nuomonę gali pakeisti. Be kita ko, tai prisidėtų ir prie mediacijos populiarinimo bei sklaidos.

Dalyvavimą mediacijos procedūroje su kita ginčo šalimi galima būtų laikyti tam tikru griežtesniu, aukštesnio privalomumo standartu, lyginant su dalyvavimu pirminėje informacinio

---

⁶⁹ „European Handbook for Mediation Lawmaking“, *supra note*, 40: 55.

⁷⁰ *Ibid*

⁷¹ *Ibid*

⁷² *Ibid*

⁷³ *Ibid*, 56.

⁷⁴ Kaminskienė, *supra note*, 5: 689.

pobūdžio mediacijos sesijoje ar renginyje. Būtent šį variantą būtų galima laikyti „privalomąja mediacija“ tikrąja prasme, nes prieš tai aprašytuose variantuose pati mediacijos procedūra šalims nėra privaloma, o šiuo atveju šalys verčiamos dalyvauti mediacijos procedūroje ir ginčą spręsti iš esmės⁷⁵. Pažymėtina, kad dalyvavimo standartas taip pat gali būti įvairaus pobūdžio. Pavyzdžiui, tokiu griežtesniu dalyvavimo mediacijoje standartu gali būti laikoma, kai viena ginčo šalis pateikia savo pradinį pasiūlymą, o kita šalis apsvarsto šį pasiūlymą ir pateikia savąjį⁷⁶. Gali būti nustatomas dalyvavimo mediacijoje laikas, pavyzdžiui viena valanda⁷⁷. Kai kuriose JAV valstijose buvo bandyta įvesti dalyvavimo mediacijoje sąžiningumo (angl. *good faith*), prasmingo dalyvavimo (angl. *meaningfully participate*) standartus, tačiau dėl tokių standartų subjektyvaus, neapibrėžto ir sunkiai patikrinamo pobūdžio teismams buvo sudėtinga vertinti pagal tokius standartus⁷⁸. Reikėtų pastebėti, kad kai dalyvavimo standartas tampa labiau apibrėžtas reikalaujant ar uždraudžiant tam tikrus šalių veiksmus, jis giliai įsiterpia į bylinėjimosi autonomiją, kurią siekia apsaugoti teisinė sistema. Kuo aukštesnis dalyvavimo lygis, tuo didesnis pavojus priversti šalį spręsti kilusį ginčą ne tuo būdu. Tinkamas dalyvavimo standartas turėtų skatinti šalis aktyviai dalyvauti savanoriškame mediacijos procese ir išsaugoti šalių teisę atsisakyti dalyvavimo mediacijos procedūroje ir ginčą spręsti teisme. Tinkamas dalyvavimo standartas privalomojoje mediacijoje reikėtų reikalauti tik tokio dalyvavimo, kokio reikia norint išvengti šalių nusivylimo šiuo procesu. Dalyvavimo standartas turėtų skatinti, bet nereikalauti aktyvaus šalių dalyvavimo.⁷⁹ Manytina, kad geriausia pasirinkti standartą, kuris leistų šalims pristatyti mediacijos procesą, tačiau jų valioje paliktų apsisprendimą, ar bandyti savo ginčą spręsti šiuo būdu.

Apibendrinant galima teigti, kad neatsižvelgiant į tai, kokias privalomosios mediacijos įgyvendinimo formas pasirenka valstybės, tikrasis mediacijos privalomumas pasireiškia per privalomosios mediacijos turinį (privalomumo laipsnius). Nors vienos valstybės privalomosios mediacijos privalomumo laipsnis švelnesnis, kitose griežtesnis, tačiau visais atvejais privalomoji mediacija nereiškia įpareigojimo ginčą išspręsti mediacijos metu, o tik įpareigojimą pabandyti šį būdą, tai lemia privalomosios mediacijos suderinamumą su savanoriškumo principu. Manytina, kad griežtesnis mediacijos privalomumo laipsnis – reikalavimas ginčo šalims dalyvauti įžanginėje mediacijos sesijoje, kurios metu šalims pristatomas mediacijos procesas, suteikia šalims galimybę priimti pagrįstą sprendimą, ar mediacija yra tinkamas būdas jų ginčui išspręsti – reikalingas ir Lietuvoje. Įpareigojimas dalyvauti bent jau įžanginėje mediacijos sesijoje, ilgainiui padidina mediacijos veiksmingumą, skatina ginčo šalis pačioms išspręsti kilusį ginčą. Tačiau labai svarbu,

---

⁷⁵ Kaminskienė, *supra note*, 5: 689.

⁷⁶ Winston, *supra note*, 18: 195.

⁷⁷ Kaminskienė, *op. cit.*

⁷⁸ Winston, *op. cit.*, 197.

⁷⁹ *Ibid*, 199.

kad įstatymų leidėjai užtikrintų ginčo šalių teisę bet kada iš mediacijos pasitraukti nenurodant priežasčių, nustatytų aiškius kriterijus, kada laikoma, kad mediacija tinkamai „pasinaudota“, ar numatytų konkrečias išimtis, kada ginčo šalys gali apskritai atsisakyti dalyvauti mediacijoje. Atkleidus privalomosios mediacijos sampratą, toliau bus analizuojama, kaip gi privalomoji mediacija reglamentuota ir veikia Lietuvoje.

2. PRIVALOMOSIOS MEDIACIJOS TEISINIS REGULIAVIMAS IR SU JOS TAKYMU SUSIJUSI TEISMŲ PRAKTIKA

Pirmajame šio darbo skyriuje pateikti pavyzdžiai parodė, kad privalomoji mediacija egzistuoja ne vienoje šalyje. Be abejo, kiekvienoje šalyje yra sava specifika: skirtinga nukreipimo į privalomąją mediaciją tvarka, privalomajai mediacijai priskiriami skirtingi ginčai, taikomos skirtingos pasekmės ir kt. Lietuva nuo 2020 m. sausio 1 d. įvedusi privalomąją mediaciją, taip pat pasirinko savitą privalomosios mediacijos įgyvendinimo mechanizmą, jo teisinį reguliavimą, kuris ir bus analizuojamas šiame skyriuje.

2.1. Privalomosios mediacijos objektas

Mediacijos įstatymo 20 straipsnyje nustatyta, kad privalomoji mediacija taikoma sprendžiant šeimos ginčus, nagrinėjamus ginčo teiseną Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka, taip pat kitais įstatymų numatytais atvejais.

Kaip jau buvo minėta, daugelyje šalių privalomoji mediacija taikoma būtent tam tikruose šeimos ginčiuose, o tai nulemia šių santykių specifiškumas. Lietuvoje dar 2015 m. Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) sistemos plėtros koncepcijoje buvo siūloma nustatyti privalomąją mediaciją šeimos ginčiuose, atsižvelgiant į tai, kad šeimos ginčiuose yra ypač aktualus ne tik ginčo išsprendimas, bet ir taikos tarp ginčo šalių atkūrimas, ypatingai ginčiuose dėl vaikų interesų⁸⁰. Tiesa, dėl didelio šeimos bylų skaičiaus, koncepcijoje nebuvo siūloma nustatyti privalomąją mediaciją visiems šeimos ginčams, tačiau kaip matyti Mediacijos įstatyme nebuvo išskirtos kokios nors konkrečios šeimos bylų rūšys. Asmeniui, neturinčiam teisinio išsilavinimo, šeimos ginčai dažniausiai asocijuojasi su santuokos nutraukimo bylomis. Tokia asociacija natūrali, nes praktikoje dažniausiai pasitaikantys šeimos ginčai yra susiję su santuokos nutraukimu ir jo kylančiomis pasekmėmis. Pavyzdžiui, pirmosios instancijos teismuose 2019 m. išnagrinėtos 9 910 bylos dėl santuokos nutraukimo⁸¹. Tačiau šeimos ginčai apima ne tik santuokos nutraukimo ginčus, o išskirti visus iš šeimos teisinių santykių kylančius ginčus nėra taip paprasta.

Pažymėtina, kad nors „šeimos“ sąvoka Lietuvos teisės aktuose nėra apibrėžta, tačiau pagal Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse⁸² pateiktą „šeimos nario“ sampratą, teisiniu požiūriu šeima laikytina grupė asmenų, kuriuos tarpusavyje sieja turtiniai ir asmeniniai neturtiniai teisiniai santykiai, atsirandantys santuokos, bendro gyvenimo neįregistravus santuokos, kraujo

⁸⁰ „Dėl Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) sistemos plėtros koncepcijos patvirtinimo“, *supra note*, 4.

⁸¹ „Lietuvos teismai, Veiklos rezultatai, 2019 m.“, 12, <https://www.teismai.lt/data/public/uploads/2020/03/teismai2020.pdf>

⁸² „Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas“, Infolex, žiūrėta 2020 m. rugsėjo 10 d., <http://www.infolex.lt/ta/100228>.

giminystės, įvaikinimo ar kitokios vaikų priežiūros ir auklėjimo teisinės formos pagrindu⁸³. Kaip matyti, šeimos teisiniai santykiai gali susiklostyti tarp įvairių asmenų, pavyzdžiui: sutuoktinių, tėvų ir vaikų, partnerių, globėjo ir globotinio, kitų šeimos narių ir pan. Mediatoriaus vadove išskirtos šeimos teisinių santykių rūšys, dėl kurių dažniausiai kyla šeimos ginčai: 1) konfliktinių šeimos narių tarpusavio santykių; 2) santuokos nutraukimo klausimų; 3) finansinių ir turto dalybų klausimų; 4) paveldėjimo klausimų; 5) vaikų: ginčai dėl vaiko kilmės nustatymo; jo gyvenamosios vietos; kartu negyvenančio tėvo/motinos dalyvavimo vaiko auklėjime, ugdyme; bendravimo, išlaikymo dydžio ir mokėjimo tvarkos nustatymo; dėl leidimo išvykti gyventi į kitą valstybę; dėl neteisėto vaiko išvežimo; 6) ginčai dėl kitų artimųjų bendravimo, matymosi su vaiku; 7) tėvų – vaikų (nepilnamečių ir pilnamečių) tarpusavio ginčai; 8) giminaičių ginčai ir kt.⁸⁴

Civilinio proceso kodekso XIX skyriuje išskirtos keturios šeimos bylų rūšys: 1) bylos dėl santuokos nutraukimo ar pripažinimo negaliojančia, dėl sutuoktinių gyvenimo skyrium (separacijos); 2) bylos dėl tėvystės (motinystės) nustatymo; 3) bylos dėl tėvystės (motinystės) nuginkijimo; 4) bylos dėl tėvų valdžios apribojimo. Atkreiptinas dėmesys, kad šis šeimos bylų sąrašas nėra baigtinis, nes remiantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso nuostatomis, prie šeimos bylų priskiriamos ir bylos dėl: išlaikymo priteisimo, išlaikymo dydžio, formos pakeitimo, nutraukimo (3.194 straipsnis), bendravimo su vaiku ir dalyvavimo jį auklėjant (3.175 straipsnis), vaiko bendravimo su artimaisiais giminaičiais (3.176 straipsnis), vaiko gyvenamosios vietos nustatymo tėvams gyvenant skyrium (3.169, 3.174 straipsniai), vedybų sutarties pripažinimo negaliojančia (3.107 straipsnis), turto padalijimo nenutraukus santuokos (3.124 straipsnis) kiti ginčai, kylantys iš šeimos teisinių santykių. Kaip matyti, šeimos ginčų spektras yra labai platus. Teisės aktuose ar bent jau rekomendacijose nėra pateiktas baigtinis šeimos ginčų, kuriems taikoma privalomoji mediacija, sąrašas, todėl asmenims gali būti sudėtinga nustatyti, ar konkrečiu atveju jie gali su ieškiniu iš karto kreiptis į teismą. Civilinio proceso kodekso 137 straipsnio 2 dalies 3 punkte nurodyta, kad teismas atsisako priimti ieškinį, jeigu suinteresuotas asmuo, kreipęsis į teismą, nesilaikė tai bylų kategorijai įstatymų nustatytos išankstinio ginčų sprendimo ne teisme tvarkos, todėl asmuo, kreipęsis iš karto į teismą, gali patirti tam tikrų neigiamų pasekmių (papildomos laiko sąnaudos, stresas ir pan.). Šią situaciją galima iliustruoti jau esančiais realiais pavyzdžiais, kai teismai atsisako priimti ieškinį, nes nepasinaudota privalomąja mediacija (nors procesinius dokumentus dažniausiai rengia teisininkai): Marijampolės apylinkės teismo 2020 m. sausio 17 d. nutartis byloje dėl tėvystės nustatymo, vaiko gyvenamosios vietos nustatymo ir išlaikymo priteisimo bei bendravimo su vaiku tvarkos nustatymo⁸⁵; Kauno apylinkės teismo 2020

⁸³ Kaminskienė, *supra note*, 13: 240.

⁸⁴ *Ibid.*, 242.

⁸⁵ „Marijampolės apylinkės teismo 2020 m. sausio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1076-443/2020“, eTeismai, žiūrėta 2021 m. sausio 7 d., <https://eteismai.lt/byla/77832630800682/e2-1076-443/2020>.

m. balandžio 21 d. nutartis byloje dėl santuokos nutraukimo pasekmių sutarties pakeitimo⁸⁶. Pasitaiko ir dar keblesnių atvejų, kaip pavyzdžiui, ieškovas kreipėsi į teismą su ieškiniu dėl turto pripažinimo bendrąja jungtine sutuoktinių nuosavybe, o kita šalis įrodinėjo, kad ieškovas turi pasinaudoti privalomąja mediacija, tačiau tik apeliacinės instancijos teismas išaiškino⁸⁷, kad ieškiniu siekiama pakeisti turto teisinį režimą, t. y. asmeninę nuosavybę pripažinti bendrąja jungtine sutuoktinių nuosavybe, o nespėsti ginčą dėl santuokos nutraukimo ir santuokoje įgyto turto padalijimo ar naudojimosi tvarkos nustatymo, todėl privalomoji mediacija netaikoma. Atkreiptinas dėmesys, kad galima susidurti ir su įvairiais išvestiniais ginčais, kai taip pat sudėtinga nustatyti, ar ginčas patenka į šeimos ginčų sritį, kuriai taikoma privalomoji mediacija. Ginčas, kuriame vaiko tėvas prašė įpareigoti atsakovę (vaiko motiną) pateikti vaikui skirtų lėšų panaudojimo ataskaitą, pasiekė net Lietuvos Aukščiausiąjį Teismą, kuris išaiškino, kad „<...>vaiko išlaikymui skirtos lėšos turi būti naudojamos tik jo poreikiams ir interesams tenkinti, todėl tėvas (motina), teikiantis išlaikymą, turi teisę kontroliuoti šių lėšų panaudojimą, be kita ko, prašydamas tėvo (motinos), su kuriuo vaikas gyvena, pateikti faktinius duomenis apie išlaikymui skirtų lėšų naudojimą. Dėl tokios tėvų teisės įgyvendinimo kilęs ginčas turėtų būti kvalifikuojamas kaip šeimos ginčas, kadangi jis tiesiogiai susijęs su vaikų išlaikymu. Tėvų sutarties sąlyga dėl ataskaitų apie vaiko išlaikymui skirtų lėšų panaudojimą teikimo yra sudėtinė susitarimo dėl išlaikymo dalis, dėl kurios vykdymo kilęs ginčas laikytinas šeimos ginču, ir jo sprendimui taikytina privaloma ikiteisminio ginčų sprendimo tvarka – privalomoji mediacija (Mediacijos įstatymo 20 straipsnio 1 punktas)“⁸⁸. Visi šie atvejai tik įrodo, kad nesant konkretaus arba bent rekomendacinio išsamaus sąrašo, kokiais atvejais taikoma privalomoji mediacija, o kuriais ne, kyla daug neaiškumų, kurie sąlygoja, kad šalys patiria papildomas laiko, lėšų sąnaudas ir kitus nepatogumus.

Nors privalomosios mediacijos plėtra Lietuvoje nukreipta į šeimos ginčus, nagrinėjamus ginčo teisenai, tačiau Mediacijos įstatymo 20 straipsnyje numatyta, kad privalomoji mediacija gali būti taikoma ir kitais įstatymų numatytais atvejais. Ši nuostata suponuoja tai, kad galbūt privalomoji mediacija ateityje bus taikoma sprendžiant ir kitus ginčus, pavyzdžiui, darbo, mažų sumų išieškojimo ir pan.

Kitas svarbus aspektas, kuriais atvejais privalomoji mediacija netaikoma. Mediacijos įstatymo 12 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad gali būti susitariama taikyti mediaciją tik dėl tokio

---

⁸⁶ „Kauno apylinkės teismo 2020 m. balandžio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-11779-527/2020“, Liteko, žiūrėta 2021 m. sausio 7 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=4af51c31-4002-49cd-b4f4-7b2caeed52ff>.

⁸⁷ „Kauno apygardos teismo 2020 m. rugsėjo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-1255-390/2020“, Infoplex, žiūrėta 2021 m. sausio 7 d., <http://www.infoplex.lt/tp/1922208>.

⁸⁸ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. lapkričio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-305-378/2020“, Infoplex, žiūrėta 2021 m. sausio 7 d., <https://www.infoplex.lt/tp/1944905>.

ginčo, dėl kurio pagal įstatymus leidžiama ginčo šalims sudaryti taikos sutartį. Iš to išplaukia, kad privalomoji mediacija negalima, jei dėl kilusio ginčo nėra galimybės sudaryti taikos sutartį.

Civilinio proceso kodekse bylos dėl tėvystės (motinystės) nuginčijimo priskiriamos prie šeimos ginčų, tačiau remiantis Civilinio kodekso 3.149 straipsnio 1 dalimi, kurioje nurodyta, kad duomenis gimimo įrašė apie vaiko motiną ar tėvą leidžiama nuginčyti tik teismo tvarka. Taigi bylos dėl tėvystės (motinystės) nuginčijimo priskirtinos prie atvejų, kai privaloma mediacija netaikoma. Pastebėtina, kad Lietuvoje įsigaliojus privalomajai mediacijai, kai kuriuose šaltiniuose⁸⁹ buvo nurodoma, kad privalomoji mediacija galima ir ginčiuose dėl tėvystės (motinystės) nuginčijimo, taip dar labiau klaidinant visuomenę. Dar ir iki šiol pasitaiko atvejų, kai teismai traktuoja, kad norint kreiptis į teismą dėl tėvystės nuginčijimo pirmiausia privaloma pasinaudoti mediacija. Pavyzdžiui, asmeniui, kreipusis į teismą dėl tėvystės nuginčijimo ir santuokos nutraukimo vieno sutuoktinio prašymu, net ir apeliacinės instancijos teismas neišskyrė, kad ginčo daliai dėl tėvystės nuginčijimo privalomoji mediacija netaikoma, ir nutarė, kad nesilaikyta ginčams, kylantiems iš šeimos teisinių santykių, įstatymų nustatytos išankstinio ginčų sprendimo ne teisme tvarkos⁹⁰. Pažymėtina, kad pasitaiko atvejų, kai asmenys kreipiasi į Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybą su prašymais dėl privalomosios mediacijos vykdymo civilinėje byloje dėl tėvystės nustatymo, tačiau paaiškėja, kad tėvystė yra nustatyta ir pirmiausia reikia ją nuginčyti. Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos interneto svetainėje skiltyje „Dažniausiai užduodami klausimai“ pateikta rekomendacija, kad tokiu atveju mediatorius turėtų pasiūlyti šaliai pirmiausia kreiptis į teismą dėl tėvystės nuginčijimo ir tik ją nuginčijus kreiptis į mediatorių dėl tėvystės nustatymo⁹¹. Kiti atvejai, kai privalomoji mediacija netaikoma – bylose dėl tėvų valdžios apribojimo, gimimo fakto nustatymo, įvaikinimo, santuokos sudarymo, santuokos pripažinimo negaliojančia. Kaip jau buvo minėta, mediacija negalima, kai ginče negalima taikos sutartis. Ginčai dėl tėvų valdžios apribojimo (Civilinio kodekso 3.180 straipsnis 2 dalis), bylos dėl gimimo fakto nustatymo (Civilinio proceso kodekso 444 straipsnio 2 dalies 3 punktas), įvaikinimo (Civilinio proceso kodekso 444 straipsnio 1 dalis), santuokos sudarymo (Civilinio proceso kodekso 444 straipsnio 2 dalies 3 punktas), santuokos pripažinimo negaliojančia (Civilinio kodekso 3.37 straipsnio 2 dalis), tėvystės pripažinimo (Civilinio kodekso 3.145 straipsnio 2 dalis) iš karto sprendžiami tik teisme, nes tokiuose ginčiuose taikos sutartis negalima.

---

⁸⁹ Pavyzdžiui: <https://taurages.teismai.lt/teismo-lankytojams/privalomoji-mediacija/248>; <http://teiseseimai.lt/seimos-teise/seimos-gincams-spresti-privalomoji-mediacija/>; <https://www.etaplus.lt/druskininkieciams-pirmines-teisines-pagalbos-konsultacijos-teikiamos-ir-nuotoliniu-budu>.

⁹⁰ „Klaipėdos apygardos teismo 2020 m. spalio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-1127-642/2020“, Infoplex, žiūrėta 2021 m. sausio 7 d., <https://www.infolex.lt/tp/1928544>.

⁹¹ Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba, „DUK“, žiūrėta 2021 m. sausio 7 d., <https://vgtp.lrv.lt/lt/klausimai-atsakymai>.

Reziumuojant galima įvardinti, kad privalomoji mediacija netaikoma bylose dėl tėvystės nuginčijimo, tėvų valdžios apribojimo, tėvystės pripažinimo, gimimo, įvaikinimo, santuokos sudarymo ar nutraukimo fakto nustatymo, santuokos pripažinimo negaliojančia. Tiesa, ir šiais atvejais gali kilti keblumų, kai ginčas yra mišrus. Pavyzdžiui, vienas iš tėvų kreipiasi dėl tėvo (motinos) valdžios apribojimo ir išlaikymo vaikui. Manytina, kad tokiu atveju dalis ginčo galėtų būti sprendžiama mediacijos būdu, tačiau asmeniui paraleliai dalyvauti dviejuose procesuose gali būti iš ties sudėtinga ir neracionalu. Siekiant išvengti tokių situacijų, siūlytina pagal analogiją taikyti taisyklę, numatytą Civilinio proceso kodekso 24 straipsnio 1 dalyje, kad, pavyzdžiui, esant mišriam ginčui, kai dalis jo turi būti sprendžiama iš karto teisme, o dalis iki teismo privalomosios mediacijos būdu, tai toks ginčas būtų priskiriamas teismo kompetencijai. Be kita ko, problemų taip pat kyla, kai pasitaiko mišrus ginčas, kuris iš pirmo žvilgsnio atrodo priskiriamas prie šeimos ginčų, tačiau galiausiai teismas išaiškina priešingai. Pavyzdžiui, ieškovui kreipusis į teismą su ieškiniu dėl turto pripažinimo bendrąją jungtine sutuoktinių nuosavybe, pirmosios instancijos teismas nusprendė, kad ieškovas pirmiausiai turėjo pasinaudoti privalomąja mediacija, nes tai šeimos ginčas. Ieškovui pateikęs atskirąjį skundą, apeliacinės instancijos teismas išaiškino, kad: „<...>ieškiniu siekiama pakeisti turto teisinį režimą, t. y. asmeninę nuosavybę pripažinti bendrąją jungtine sutuoktinių nuosavybe. Pažymėtina, kad atsakovės atsiliepime į atskirąjį skundą nurodytos aplinkybės, jog ieškovas vadovaujasi CK 3.90 straipsniu ir tarp šalių kilo ginčas dėl santuokoje įgyto turto, dar nereiškia, jog civilinė byla priskiriama prie šeimos ginčų, kuriems privaloma mediacija, nes nesprenžiamas ginčas dėl santuokos nutraukimo ir santuokoje įgyto turto padalijimo ar naudojimosi tvarkos nustatymo.“⁹² Pasitaiko ir kitokių probleminių atvejų, kai, pavyzdžiui, 2019 m. teismo sprendimu patvirtinta sutartis dėl santuokos nutraukimo pasekmių, o 2020 m. viena iš šalių kreipėsi į teismą dėl proceso atnaujinimo, reikalaujama nebaigtą statyti namą pripažinti buvusių sutuoktinių bendrąją daline nuosavybe. Pirmosios instancijos teismas nurodė, kad nepasinaudota privalomąja mediacija, o apeliacinės instancijos teismas išaiškino, kad šiuo atveju privalomoji mediacija netaikoma, nes taikos sutartis dėl santuokos nutraukimo pasekmių sudaryta, kai dar negaliojo (iki 2020 m. sausio 1 d.) įstatymo nuostatos dėl privalomosios mediacijos.⁹³ Taigi matyti, kad ginčo priskirtinumą/nepriskirtinumą mediacijai tam tikrais atvejais nustatyti iš ties sudėtinga, dėl to kyla papildomi ginčai (skundžiamos teismų nutartys ir pan.).

---

⁹² „Kauno apygardos teismo 2020 m. rugsėjo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-1255-390/2020“, Infolex, žiūrėta 2021 m. sausio 7 d., <https://www.infolex.lt/tp/1922208>.

⁹³ „Šiaulių apygardos teismo 2021 m. sausio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-96-267/2021“, Infolex, žiūrėta 2021 m. vasario 1 d., <https://www.infolex.lt/tp/1958933>.

Atkreiptinas dėmesys, kad daug diskusijų kyla ir dėl to, ar privalomoji mediacija galima tais atvejais, kai ginčo šalis ar šalys yra patyrusios smurtą artimoje aplinkoje⁹⁴. Paminėtina, kad, pavyzdžiui, JAV, Kanadoje ir daugelyje Vakarų Europos šalių, mediacijos pagalba sprendžiami įvairūs šeimos ginčų klausimai, net ir smurto šeimoje problemos⁹⁵. Nors, pavyzdžiui, Jungtinėje Karalystėje yra nurodytos kelios išimtys, kai šeimos ginčo šalis neprivalo dalyvauti privalomojoje mediacijoje: skubos atvejai, smurto šeimoje atvejai, vaiko apsaugos problemos ir kt.⁹⁶ Lietuvoje, bent jau kol kas, tokių išimčių nėra numatyta.

Privalomąją mediaciją, nenumatant išimčių dėl smurto artimoje aplinkoje atvejų, kritikuoja Lietuvos moterų teisių, žmogaus teisių organizacijos⁹⁷, teigdamos, kad smurtą patyrusios moterys bus priverstos taikiai skirtis su smurtautoju, ar net bus bandoma su juo sutaisyti. Lietuvoje dar net neįsigaliojus Mediacijos įstatymui, moterų Seimo narių grupė pateikė Mediacijos įstatymo 20 straipsnio 1 punkto pataisą, kuria siūlė, kad privalomoji mediacija nebūtų taikoma, kai yra gautas pranešimas dėl smurto artimoje aplinkoje arba yra pradėtas ikiteisminis tyrimas, susijęs su smurtu artimoje aplinkoje, arba yra priimtas apkaltinamasis teismo nuosprendis dėl smurto artimoje aplinkoje⁹⁸. Įstatymo pakeitimo Aiškinamajame rašte nurodoma, kad mediacija galima tuomet, kai abi ginčo šalys yra vienodoje galios pozicijoje, nes smurto artimoje aplinkoje atveju smurtautojas kontroliuoja auką, jų pozicijos yra nevienodos. Taip pat, kad auka pati negali sąmoningai įvertinti mediacijos paslaugų poreikio ir poveikio jos emocinei būsenai bei saugumui.⁹⁹ Pateiktam Mediacijos įstatymo pakeitimo projektui buvo pateikta nemažai pastabų: neaišku, kokiam subjektui taikoma nurodyta nuostata, neaišku, kas turėtų konstatuoti ar nustatyti nurodytas aplinkybes, darančias privalomąją mediacija negalima, pagal pateiktas nuostatas privalomoji mediacija būtų negalima, tačiau savanoriška mediacija ir toliau būtų galima (ją ir toliau savo nuožiūra galėtų rekomenduoti ikiteisminio tyrimo tyrėjai, atvejo vadybininkai), todėl abejotina, ar projektu siekiami tikslai bus pasiekti¹⁰⁰. Dėl minėtų priežasčių Mediacijos įstatymo pataisai buvo pritarta tik iš dalies, projektas gražintas tobulinti. Jau įsigaliojus Mediacijos

⁹⁴ Smurtas – veikimu ar neveikimu asmeniui daromas tyčinis fizinis, psichinis, seksualinis, ekonominis ar kitas poveikis, dėl kurio asmuo patiria fizinę, materialinę ar neturtinę žalą; Artima aplinka – aplinka, kurią sudaro asmenys, siejami arba praecityje sieti santuokiniais, partnerystės, svainystės ar kitais artimais ryšiais, taip pat asmenys, kartu gyvenantys ir tvarkantys bendrą ūkį, (<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.400334/asr>).

⁹⁵ Jolanta Sondaitė, „Šeimos mediacija: užsienio šalių patirtis“, *Socialinis darbas* 2, 5 (2006): 24.

⁹⁶ „European Handbook for Mediation Lawmaking“, *supra note*, 40: 57.

⁹⁷ Pavyzdžiui: <https://www.lrt.lt/naujienos/nuomones/3/1110227/dalia-leinarte-smurtas-artimoje-aplinkoje-vietoje-stambulo-konvencijos-lietuvas-seimos-gaus-mediacija>; <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/nuo-sausio-1-d-nusikaltimo-aukoms-priverstinis-siulymas-susitarti.d?id=82869579>; <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/kritikuoja-privalomaja-mediacija-sugniuozdyta-smurto-auka-turi-inicijuoti-ginco-sprendima>.

⁹⁸ „Mediacijos įstatymo Nr. X-1702 20 straipsnio 1 punkto pakeitimo įstatymo projektas“, *supra note*, 8.

⁹⁹ „Aiškinamasis raštas dėl Mediacijos įstatymo Nr. X-1702 20 straipsnio 1 punkto pakeitimo įstatymo projekto“, LRS, žiūrėta 2020 m. lapkričio 7 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/3432174011cc11ea1dda1?jfwid=-1n2mj8llk>.

¹⁰⁰ „Teisės departamento išvada dėl Mediacijos įstatymo Nr. X-1702 20 straipsnio 1 punkto pakeitimo įstatymo projekto“, LRS, žiūrėta 2020 m. lapkričio 7 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/0epositionInSearchResults=0&searchModelUUID=17a>.

įstatymui, vėl buvo pateikta 20 straipsnio 1 punkto pataisa. Lietuvos Respublikos Vyriausybė joms iš esmės pritarė, tačiau pateikė ir reikšmingų pastabų: „Mediacijos įstatymo 22 straipsnis sudaro galimybę šeimos ginčo šalims nemokamai pasinaudoti mediacijos paslaugomis, už kurias apmokama iš valstybės biudžeto lėšų. Įstatymo projekto 1 straipsniu keičiamo Mediacijos įstatymo 20 straipsnio 1 punkto nuostatomis būtų panaikinta galimybė šeimos ginčo šalims nemokamai pasinaudoti iš valstybės biudžeto lėšų apmokamomis mediacijos paslaugomis net tais atvejais, kai abi šalys savanoriškai siekia išspręsti ginčą mediacijos būdu. Tai reiškia, kad jei smurtą artimoje aplinkoje patyręs asmuo vis dėlto siektų išspręsti jam aktualius šeimos ginče kilusius klausimus konfidencialiai, savanoriškai pasinaudodamas mediacijos paslaugomis, ginčo šalys turėtų teisę ir galimybę spręsti ginčą mediacijos būdu, tačiau mediacijos paslaugos nebūtų finansuojamos iš valstybės biudžeto lėšų ir ginčo šalys turėtų pačios susimokėti už šias paslaugas. Toks teisinis reguliavimas skatintų ginčo šalis kreiptis tiesiogiai į teismą ir teismo procese ginčo šalys turėtų susitikti teismo posėdyje. Privalomosios mediacijos vykdymo metu šalys neprivalo susitikti ir spręsti ginčą mediacijos sesijoje (Mediacijos įstatymo 15 straipsnio 3 dalis). Vykdamt mediaciją, gali būti taikomos įvairios technikos (individualūs susitikimai su šalimis ir kita), kurios užtikrina, kad ginčo šalys nesusitiktų, kad ginčo šalims nebūtų daroma neigiama įtaka. Taigi, pritariama Įstatymo projekto tikslui, kad aptartais smurto artimoje aplinkoje atvejais šeimos ginčai galėtų būti sprendžiami iš karto kreipiantis į teismą. Vis dėlto, siekiant sudaryti galimybę smurtą artimoje aplinkoje patyrusiam asmeniui, kuris siekia spręsti šeimos ginčą, savanoriškai nemokamai pasinaudoti mediacijos paslaugomis, už kurias apmokama iš valstybės biudžeto lėšų Mediacijos įstatymo 22 straipsnyje nustatyta tvarka, Įstatymo projektas turėtų būti papildytas nuostata, aiškiai įtvirtinančia šią galimybę tais atvejais, kai šeimos ginčą mediacijos būdu siekia spręsti smurtą artimoje aplinkoje patyręs asmuo.“; „Įstatymo projekto 1 straipsniu keičiamo Mediacijos įstatymo 20 straipsnio 1 punktas tikslintinas aiškiai nurodant, kokiems subjektams turėtų būti taikomos nuostatos, nustatančios privalomosios mediacijos netaikymo išimtį, t. y. siūloma išimtis turėtų būti taikoma tais atvejais, kai būtent ginčo šalys yra smurto artimoje aplinkoje subjektai (smurtą artimoje aplinkoje patyręs asmuo ar smurtautojas). Kartu siūlytina, kad privalomosios mediacijos netaikymo išimtimi galėtų naudotis tik smurtą artimoje aplinkoje patyręs asmuo, kuris ketina inicijuoti šeimos ginčo sprendimą teisme, o smurtautojas nebūtų atleidžiamas nuo pareigos inicijuoti privalomąją mediaciją. Jei privalomąją mediaciją inicijuotų smurtautojas, smurtą artimoje aplinkoje patyręs asmuo, vadovaudamasis Mediacijos įstatymo 21 straipsnio 5 dalimi, galėtų laisvai apsispręsti, ar dalyvauti mediacijoje.“¹⁰¹ Sutiktina su pateiktomis pastabomis ir

---

¹⁰¹ „Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. balandžio 8 d. nutarimas Nr. 370 „Dėl Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymo Nr. X-1702 20 straipsnio 1 punkto pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIIIIP-4238“, LRS, žiūrėta 2020 m. lapkričio 7 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/0ee0e3947e0f11ea38ed97835ec4df6?jfwid=-1n2mj8llk>.

siūlymais, nes negalima automatiškai užkirsti kelio pasinaudoti privalomąja mediacija vien dėl to, kad šalis patyrė smurtą, jeigu ji pati sutinka dalyvauti mediacijoje. Tačiau negalima paneigti ir nuostatos reikalingumo, kuri leistų smurtą patyrusiai šaliai atsisakyti dalyvauti privalomojoje mediacijoje. Pažymėtina ir tai, kad net ir netaikant privalomosios mediacijos, ginčo šalims vis tiek teks susitikti teisme sprendžiant santuokos nutraukimo, vaikų išlaikymo, turto padalijimo ir kt. klausimus. Todėl privalomoji mediacija neturėtų būti įvardijama kaip priemonė prievartiniam šalių sutaukimui, o kaip galimybė šalims aptarti savo pozicijas įvairiais ginčo aspektais, o gal net ir susitarti taikiai.

Mediacijos smurto artimoje aplinkoje šalininkė Christa Pelican, atlikusi tyrimą, išskyrė tris kategorijas porų santykių, kuriose pasireiškia smurtas artimoje aplinkoje: 1) santykiai, kuriuose yra abipusis fizinis smurtas ir rizika, kad fiziškai stipresnis partneris, dažniausiai vyras, stipriai sužeis fiziškai silpnesnę partnerę; 2) santykiai, kuriuose fizinis smurtas tai – įvykis, sukūręs abu partnerius, ypač kaltininką; 3) santykiai, kuriuose vyriškas dominavimas yra demonstruojamas panaudojant fizinį smurtą ir konkretus įvykis yra vienas iš daugelio tokio pobūdžio įvykių.¹⁰² C. Pelican nurodo, kad pirmos ir antros kategorijos porų santykiuose mediacija gali būti taikoma, o trečios kategorijos santykių smurto artimoje aplinkoje atvejams mediacija dažniausiai nėra tinkama dėl smurto ciklo pakartotinum¹⁰³. Pasak I. Michailovič, „nemažai tyrimų ir mediatorių informacija rodo, kad mediacijoje dalyvaujančios šalys (taip pat smurto šeimoje atvejais) yra patenkintos jos eiga ir rezultatais ir linkusios rekomenduoti mediaciją kaip sėkmingą konfliktų sprendimo metodą kitiems“¹⁰⁴. Taigi matyti, kad mediacija galima net ir tam tikrais smurto artimoje aplinkoje atvejais. Be kita ko, vykdant mediaciją šeimos ginčo atveju, kai buvo patirtas smurtas artimoje aplinkoje, gali būti taikomos įvairios technikos, pavyzdžiui, taikant šaudyklinę mediaciją, padedant išlaikyti šalių galios pusiausvyrą ir kt. Deja, bet Lietuvoje kol kas nėra atliktas tyrimas, kuriuo būtų išsiaiškinta, kokia Lietuvos mediatorių pozicija dėl privalomosios mediacijos taikymo smurto artimoje aplinkoje atveju, taip pat, kokias priemones, technikas, būdus jie taiko tokiu atveju ir pan.

Tikėtina, kad Mediacijos įstatyme atsiras nuostata dėl galimybės nedalyvauti privalomojoje mediacijoje smurto artimoje aplinkoje atvejais, tačiau tokia nuostata turėtų būti aiški, taip pat neužkertanti kelio smurtą patyrusiai šaliai pasinaudoti mediacija.

Apibendrinant konstatuotina, nors Lietuvoje privalomoji mediacija veikia kiek daugiau nei vienerius metus, vis dar susiduriama su problema, kokie ginčai priskiriami arba

---

¹⁰² Christa Pelican, „Victim-offender mediation in domestic violence cases-a research report“, Restorative justice, žiūrėta 2020 m. lapkričio 8 d., <http://restorativejustice.org/10fulltext/pelican-christa.-victim-offender-mediation-in-domestic-violence-cases-a-research-report.html>.

¹⁰³ *Ibid*

¹⁰⁴ Ilona Michailovič, „Kai kurie smurto šeimoje problematiniai aspektai“, *Teisė* 82 (2012): 37.

nepriskiriami privalomajai mediacijai. Nesant bent jau išsamesnio pavyzdinio sąrašo, rekomendacijų, kokiais atvejais privalomoji mediacija taikoma/netaikoma, kyla neaiškumų tiek teisininkams, tiek ginčo šalims, o tai savo ruožtu gali sąlygoti papildomus kaštus, ginčus ir pasipiktinimą. Taip pat neišspręstas privalomosios mediacijos klausimas smurto artimoje aplinkoje atvejais.

2.2. Reikalavimai asmenims, norintiems teikti privalomosios mediacijos paslaugas

Asmenims, norintiems teikti ar teikiantiems privalomosios mediacijos paslaugas, reikalavimai iš esmės yra tie patys, tačiau kaip nurodo A. Tvaronavičienė ir N. Kaminskienė, kaip tam tikrą rizikos veiksnį privalomajai mediacijai galima laikyti išimčių sąrašą, susijusį su mediatorių kvalifikacija, kuris suteikia galimybę tapti mediatoriais neturint tam tinkamo pasirengimo¹⁰⁵.

Mediacijos paslaugas gali teikti tik mediatorius, įrašytas į Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašą (Mediacijos įstatymo 4 straipsnio 1 dalis). Asmuo, siekiantis būti įrašytas į mediatorių sąrašą, turi turėti aukštąjį išsilavinimą, išklaudyti ne trumpesnius kaip 40 akademinų valandų mokymus mediacijos tema ne anksčiau kaip prieš penkerius metus iki kreipimosi dėl įrašymo į Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašą dienos, išlaikyti mediatorių kvalifikacinį egzaminą, būti nepriekaištingos reputacijos (pagal Mediacijos įstatymo 7 straipsnio reikalavimus) (Mediacijos įstatymo 6 straipsnis). Pavyzdžiui, Vokietijoje šeimos ginčų mediacijos yra mokomasi net dvejus metus¹⁰⁶, todėl Lietuvoje nustatyti tik 40 akademinų valandų mokymai kelia abejonių, ar tikrai to užtenka, kad asmuo taptų kvalifikuotu mediatoriumi. Atkreiptinas dėmesys, kad nėra reikalavimo turėti konkrečios krypties (teisės, psichologijos ir pan.) išsilavinimą, nors Lietuvos Respublikos mediatorių sąraše daugumą sudaro teisininkai. Paminėtina, kad mediatorius, norėdamas teikti privalomąją mediaciją, dar turi su Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba sudaryti sutartį dėl valstybės privalomosios mediacijos paslaugų teikimo.

Atsižvelgiant į nurodytus reikalavimus, oficialiai tapti mediatoriumi nėra taip paprasta, tačiau yra išimčių, kam šie reikalavimai nėra taikomi. Reikalavimas išklaudyti mokymus ir išlaikyti egzaminą netaikomas: 1) teisėjams, turintiems trejų metų teisėjo darbo patirtį ir išklausiusiems ne trumpesnius kaip 16 akademinų valandų įvadinius mokymus mediacijos tema; 2) socialinių mokslų daktaro laipsnį turintiems asmenims, kurie per paskutinius trejus metus iki kreipimosi dėl įrašymo į Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašą vedė mokymus mediacijos tema, kurių bendra trukmė ne mažiau kaip 100 akademinų valandų. Reikalavimas išlaikyti kvalifikacinį

¹⁰⁵ Tvaronavičienė, *supra note*, 12: 56.

¹⁰⁶ Zaksaitė, *supra note*, 58: 100.

egzaminą taip pat netaikomas advokatams, antstoliams ir notarams, turintiems trejų metų atitinkamai advokato, antstolio arba notaro darbo patirtį. Pastebėtina, jog Lietuvoje susidarė situacija, kad tik 1/5 Lietuvos mediatorių sąrašė esančių mediatorių laikė kvalifikacinę egzaminą¹⁰⁷. Pažymėtina, kad mediatorių egzamino vykdymo rezultatai rodo, jog kvalifikacinį egzaminą išlaiko tik apie 50 procentų asmenų (dažniausiai neišlaikoma dėl praktinių mediacijos taikymo įgūdžių bei komunikacijos gebėjimų stokos)¹⁰⁸. Be abejo, šiuo atveju nekvestionuojamos advokatų, antstolių, notarų teisinės žinios, dalykiniai gebėjimai, tačiau vien tai, kad jie turi atitinkamą trejų metų darbo patirtį, savaime nesuponuoja, kad jie gerai išmano mediacijos procesą, technikas, turi psichologijos žinių, gebės padėti šalims atskleisti savo tikruosius interesus. Nors mediatoriams numatyta prievolė tobulinti savo kvalifikaciją (20 valandų mokymų per 5 metus), tačiau tai įrodančius dokumentus Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybai turi pateikti tik kas 5 metus (Mediacijos įstatymo 8 straipsnio 2 dalis). Akcentuotina tai, kad privalomoji mediacija taikoma šeimos ginčiuose, kurie jau vien savo specifika yra itin jautrūs. Ką jau bekalbėti apie sudėtingus atvejus, kai šeimoje būta smurto artimoje aplinkoje ar į mediacijos procesą įtraukiami vaikai ir pan. Tokiais atvejais ypatingai svarbi aukšta mediatoriaus kvalifikacija. Aišku, galbūt tokią situaciją galima pateisinti tuo, kad įsigaliojus privalomajai mediacijai, kuri apima didelį kiekį šeimos ginčų, reikėjo užtikrinti ir pakankamą kiekį mediatorių, kurie galėtų šias paslaugas teikti. Tačiau ilgainiui sutiktina su A. Tvaronavičienės ir N. Kaminskienės keliamu klausimu, „<...>ar Lietuvos mediatoriai bus pajėgūs efektyviai koordinuoti sudėtingus mediacijos procesus ir suteikti šalims jų poreikius atitinkančią paslaugą?“¹⁰⁹. Jeigu sudėtingus atvejus medijuos tam kompetencijos neturintis mediatorius, ilgainiui gali susiklostyti situacija, kad mediacija taps tik formalumu arba netgi bus pažeidžiami silpnesnės ginčo šalies interesai.

Numatytos išimtys dėl mediatoriaus kvalifikacijos ilgainiui gali sudaryti prielaidas mediaciją vykdyti asmenims, neturintiems pakankamai žinių, įgūdžių ir asmeninių savybių. Atsižvelgiant į tai, manytina, kad reikėtų siaurinti subjektų, kuriems taikomos išimtys, ratą, be kita ko, organizuoti privalomus praktinius mokymus, kuriuose būtų mokomasi spręsti sudėtingas, komplikuotas situacijas. Pavyzdžiui, Anglijoje ir Velse mediatoriams yra numatyti privalomi specialūs mokymai norint medijuoti šeimos ginčus¹¹⁰. Kalbant apie mediaciją smurto atvejais, keltinas klausimas ir apie poreikį mediatorių specializacijai, t. y., kad ginčai, kuriuose būta smurto

---

¹⁰⁷ Tvaronavičienė, *supra note*, 12: 57.

¹⁰⁸ *Ibid*, 56.

¹⁰⁹ *Ibid*, 57.

¹¹⁰ Carolina Riveros and Dagmar Coester-Waltjen, „Alternative dispute resolution in family disputes in Europe and Chile: mediation“, *Revista Direito GV* 15, 2 (2019), https://www.scielo.br/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S1808-24322019000200201&tlng=en.

elementų, būtų nukreipiami tik pas specialius apmokymus praėjusius ar specifinį (pvz., psichologijos) išsilavinimą turinčius mediatorius.

2.3. Kreipimasis dėl privalomosios mediacijos ir mediatoriaus skyrimas

Mediacijos įstatymo 21 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad privalomąją mediaciją inicijuoja ginčo šalys bendru sutarimu arba viena iš ginčo šalių. Kai privalomoji mediacija inicijuojama ginčo šalių bendru sutarimu, ginčo šalys turi Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybai paduoti bendrą prašymą dėl mediatoriaus skyrimo šio įstatymo 14 straipsnyje nustatyta tvarka arba savo pasirinktam mediatoriui, įrašytam į Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašą, paduoti bendrą prašymą vykdyti mediaciją šio įstatymo 13 straipsnyje nustatyta tvarka (Mediacijos įstatymo 21 straipsnio 2 dalis). Pastebėtina, kad 2020 metais Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybai šalių bendru sutarimu buvo pateikti tik 203 prašymai, o didžiąją dalį – 6 586 – mediacijos procesų inicijavo viena iš šalių¹¹¹. Kai privalomąją mediaciją inicijuoja viena iš ginčo šalių, ši ginčo šalis turi Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybai paduoti prašymą dėl mediatoriaus skyrimo šio įstatymo 14 straipsnyje nustatyta tvarka arba savo pasirinktam mediatoriui, įrašytam į Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašą, paduoti prašymą vykdyti mediaciją šio įstatymo 13 straipsnyje nustatyta tvarka. Remiantis šiomis nuostatomis, pažymėtina, kad Lietuvoje egzistuoja du naudojami privalomąją mediacija modeliai: 1) Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos administruojamą privalomąją mediaciją; 2) privačią, kai ginčo šalys bendru sutarimu pasirenka mediatorių, kuris vykdytų privalomąją mediaciją. Pažymėtina, kad dėl savo aktualumo, taip pat dėl to, jog yra daugiau prieinamų, tyrimui tinkamų duomenų, šiame darbe orientuojamasi į Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos administruojamos privalomosios mediacijos analizę.

Kreipiantis dėl privalomosios mediacijos, ginčo šalies prašyme turi būti nurodyta kitos ginčo šalies vardas, pavardė, ginčo dalykas, gyvenamosios vietos ar kitos dokumentų įteikimo vietos adresas, o kai kita ginčo šalis yra juridinis asmuo, – juridinio asmens pavadinimas, buveinės ar kitos dokumentų įteikimo vietos adresas (Mediacijos įstatymo 21 straipsnio 3 dalis). Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba arba mediatorius, gavę ginčo šalies prašymą, ne vėliau kaip per tris darbo dienas nuo jo gavimo dienos išsiunčia kitai ginčo šaliai pranešimą apie gautą prašymą, kartu nurodydami, kad ne vėliau kaip per penkiolika darbo dienų nuo pranešimo išsiuntimo dienos turi būti gautas kitos ginčo šalies sutikimas dėl mediacijos vykdymo (Mediacijos įstatymo 21 straipsnio 4 dalis).

---

¹¹¹ „Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos 2020 metų veiklos ataskaita“, *supra note*, 10.

Pažymėtina, jog Mediacijos įstatymo 14 straipsnio 6 dalyje nurodyta, kad kreipimosi į Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybą dėl mediatoriaus skyrimo tvarką ir mediatoriaus parinkimo iš Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašo ir skyrimo tvarką nustato teisingumo ministras. Kaip jau buvo nurodyta, Mediacijos įstatymas nustato, kad ginčo šalies prašyme turi būti nurodyta kitos ginčo šalies vardas, pavardė, ginčo dalykas, gyvenamosios vietos ar kitos dokumentų įteikimo vietos adresas, o kai kita ginčo šalis yra juridinis asmuo, – juridinio asmens pavadinimas, buveinės ar kitos dokumentų įteikimo vietos adresas. Tuo tarpu Kreipimosi dėl mediatoriaus skyrimo ir mediatoriaus parinkimo iš Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašo ir skyrimo tvarkos aprašo¹¹² 4 punkte papildomai nurodoma, kad šalies prašyme taip pat nurodomas kiekvienos ginčo šalies telefono numeris, elektroninio pašto adresas ir (ar) kiti kontaktiniai duomenys (jei turimi ir žinomi); kartu su prašymu pateikiamas prašymą teikiančios šalies (-ių) asmens dokumentas ir jo kopija. Šioje vietoje jau kyla praktinių problemų, nes pasitaiko atvejų, kai ginčo šalis nežino kitos šalies kontaktinių duomenų, pavyzdžiui, sutuoktiniai jau kelerius metus kartu negyvena, neaplaiko jokių ryšių ir nežino nei gyvenamosios vietos, nei telefono numerio ir pan. Nenurodžius kitos šalies kontaktinių duomenų, Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba tai traktuoja kaip prašymo trūkumą ir grąžina jį šaliai patikslinti, nepatikslinus – laiko prašymą nepaduotu (Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašo ir skyrimo tvarkos aprašo 6 punktas). Susidaro situacija, kad asmuo negali kreiptis į teismą, nes nepasinaudojo privalomąja mediacija, bet ir neturi galimybės privalomąja mediacija pasinaudoti, nes nežino kitos ginčo šalies kontaktų. Šią problemą iliustruoja Kauno apygardos teisme 2020 m. spalio 15 d. nagrinėta byla¹¹³, kurioje ieškovė skundė pirmosios instancijos teismo nutartį, kuria atsisakyta priimti ieškovės ieškinį civilinėje byloje dėl nepilnamečio vaiko gyvenamosios vietos nustatymo, išlaikymo ir jo įsiskolinimo priteisimo, bendravimo tvarkos su vaiku nustatymo, kadangi ieškovė nesilaikė įstatymo nustatyto reikalavimo prieš kreipiantis į teismą pasinaudoti privalomąja mediacija. Ieškovė kreipėsi į Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybą dėl privalomosios mediacijos vykdymo, tačiau prašyme nenurodė atsakovo gyvenamosios vietos ar kitų kontaktinių duomenų, nes jų nežino. Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba, prašymo nepatikslinus, laikė jį nepaduotu. Apeliacinės instancijos teismas pritarė ieškovės argumentams, kad ieškovė tinkamai bandė pasinaudoti privalomosios mediacijos procesu, tačiau jis nepavyko dėl objektyvių priežasčių (ieškovė nežino atsakovo gyvenamosios vietos). Taip pat, kad teismas į tokią situaciją neturi žiūrėti formaliai, o šeimos byloje ir pats būti aktyvus (pvz., paskelbti

---

¹¹² „Kreipimosi dėl mediatoriaus skyrimo ir mediatoriaus parinkimo iš Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašo ir skyrimo tvarkos aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2018 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. 1R-289“, LRS, žiūrėta 2020 m. lapkričio 8 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/87b2c3c11e98a36ea610>.

¹¹³ „Kauno apygardos teismo 2020 m. spalio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-1484-896/2020“, Liteko, žiūrėta 2020 m. lapkričio 8 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=af3f827d-d59e-4782-9d98-f9d8d2764a5d>.

atsakovo paiešką), kad nesusidarytų situacija, kai mediacijos organizuoti negalima, o neįvykus mediacijai, užkertama galimybė kreiptis į teismą, taip paneigiant Konstitucinę teisę kreiptis į teismą.

Pateikta situacija rodo, kad formaliai vertinant ginčo šalies prašymą dėl privalomosios mediacijos vykdymo, pateiktą Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybai, gali būti apribojama asmens teisė kreiptis į teismą, laiduota Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnyje. Aišku, siekiant išvengti piktnaudžiavimo, kad ginčo šalis specialiai nenurodytų, jog nežino kitos šalies kontaktų, ir taip išvengtų privalomosios mediacijos, reikia ieškoti kito mechanizmo, kaip tą užtikrinti. Manytina, kad Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba, gavusi ginčo šalies prašymą, kuriame nurodyta, jog kitos šalies kontaktai nežinomi, galėtų pati valstybės registruose (pagal vardą ir pavardę ir kt. duomenis) patikrinti ir surasti kitos ginčo šalies deklaruotos gyvenamosios vietos adresą ir pan. Privačias mediacijos paslaugas teikiantiems mediatoriams taip pat turėtų būti suteikta priegigos teisė prie minėtų registrų arba numatyta teisė dėl tokios informacijos pateikimo kreiptis į Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybą. Jeigu patikrinus registruose jokios informacijos apie kitą šalį rasti nepavyktų, tuomet galima išduoti asmeniui pažymą, kad mediacija neįvyko ne dėl besikreipiančios šalies kaltės. Tokiu atveju asmuo galėtų kreiptis tiesiogiai į teismą.

Labai aktualus klausimas ir tai, ar, pavyzdžiui, vienai ginčo šaliai kreipusis dėl privalomosios mediacijos, o antrajai atsisakius, vėliau pastaroji gali kreiptis tiesiai į teismą nurodydama, kad privalomąją mediaciją jau pasinaudota. Atsakymą į šį klausimą galima iliustruoti Klaipėdos apygardos teismo 2020 m. gruodžio 17 d. nutartimi, kurioje teismas nurodė, kad „<...>tik privalomąją mediaciją inicijavusi ginčo šalis turi teisę kreiptis į teismą dėl ginčo išsprendimo bei yra laikoma, kad privalomąją mediaciją inicijavusi ginčo šalis įgyvendino įstatymuose nustatytą reikalavimą pasinaudoti privalomąją mediacija.“¹¹⁴ Formaliai vertinant, tarsi suformuota taisyklė – tik privalomąją mediaciją inicijavusi ginčo šalis turi teisę kreiptis į teismą (*aut. past.* – šeimos ginčų kontekste). Tačiau esant kitai situacijai, kai ieškovė, tinkamai pasinaudojusi privalomąją mediaciją, pateikė ieškinį, o atsakovas, atsisakęs mediacijos, pateikė priešieškinį, teismas interpretavo priešingai: „<...>aplinkybė, jog privalomoji mediacija, inicijuota ieškovės, neįvyko, nes atsakovas nesutiko pasinaudoti privalomąją mediacija, neleidžia tikėtis, jog išankstinis ginčo sprendimas ne teisme bus sėkmingas. Todėl šiuo atveju, esant akivaizdžiam atsakovo nenorui spręsti ginčą ne teisme ir teisme jau esant ginčui dėl vaikai priteisto išlaikymo dydžio pakeitimo, nurodymas jam inicijuoti privalomąją mediaciją sprendžiant ginčą dėl bendravimo su vaiku nustatymo nebūtų racionalus ir nepasiektų Mediacijos įstatyme nustatyto

---

¹¹⁴ „Klaipėdos apygardos teismo 2020 m. gruodžio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-1442-460/2020“, Infoplex, žiūrėta 2021 m. sausio 10 d., <https://www.infoplex.lt/tp/1953882>.

tikslo – padėti ginčo šalims taikiai išspręsti ginčą.¹¹⁵ Taigi matyti, kad kol kas nėra vienareikšmiškos pozicijos šiuo aspektu. Nors ir nėra blogai, kad teismai kiekvienos bylos aplinkybes vertina ne formaliai, o individualiai, atsižvelgdami į protingumo, racionalumo principus, tačiau gali kilti klausimų, kaip tai koreliuoja su šalių lygiateisiškumu kreiptis į teismą, kai viena iš šalių turėjo įgyvendinti privalomą ikiteisminę ginčų sprendimo procedūrą, o kita jos išvengė. Siekiant aiškumo, galbūt, svarstyтина įtvirtinti nuostatą, kad minėtu atveju mediacija galėtų būti vykdoma, jei abi šalys sutinka, t. y. nesutikusi ar sutikimo nepateikusi šalis pareiškia norą pasinaudoti privalomąja mediacija, o kita šalis tam neprieštarauja.

Paminėtina, kad teisės aktai nenumato, jog prie prašymo dėl privalomosios mediacijos vykdymo privaloma pridėti kitus, išskyrus asmens dokumento kopiją, su ginčo situacija susijusius dokumentus, pavyzdžiui, santuokos liudijimo, vaiko gimimo liudijimo, teismo sprendimų kopijas ir kt. Be abejo, taip galbūt siekiama neapsunkinti ginčo šalių, išvengti mediatoriaus šališkumo, kai dokumentus pirmiausiai pateikia tik viena šalis, tačiau jeigu šalys mediacijos metu susitars taikiai ir mediatorius rengs taikos sutartį, šiuos dokumentus vis tiek reikės pateikti. Manytina, kad mediatoriui turint šiuos dokumentus iš anksto, jis galėtų geriau pasirengti mediacijai, įvertinti situaciją. Be to, jau anksčiau minėta, kad pasitaiko atvejų, kai asmenys kreipiasi į Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybą su prašymais dėl privalomosios mediacijos vykdymo civilinėje byloje dėl tėvystės nustatymo, neprideda vaiko gimimo liudijimo kopijos, ir pradėjęs mediaciją paaiškėja, kad tėvystė yra nustatyta, todėl pirmiausia ją reikia nugincyti. Siekiant išvengti tokių situacijų, būtų galima bent jau rekomenduoti šaliai prie prašymo pridėti ir su ginču susijusius papildomus dokumentus ir numatyti Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybai pareigą atlikti pirminį pateikto prašymo ir dokumentų vertinimą ir nustatyti, ar privalomoji mediacija konkrečiu atveju apskritai taikytina.

Kaip jau buvo nurodyta, Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba arba mediatorius, gavę ginčo šalies prašymą, ne vėliau kaip per tris darbo dienas nuo jo gavimo dienos išsiunčia kitai ginčo šaliai pranešimą apie gautą prašymą, kartu nurodydami, kad ne vėliau kaip per penkiolika darbo dienų nuo pranešimo išsiuntimo dienos turi būti gautas kitos ginčo šalies sutikimas dėl mediacijos vykdymo (Mediacijos įstatymo 21 straipsnio 4 dalis). Atsižvelgiant į tai, kad nustatytas 15 darbo dienų terminas laukiant kitos šalies sutikimo, viešojoje erdvėje galima rasti nuomonių¹¹⁶, kad privalomoji mediacija gali būti tik papildomas laiko gaišimas. Teigiama, kad šaliai, kuri neketina naudotis mediacija, iki ieškinio pateikimo teismui dar mėnesį reikės skirti

¹¹⁵ „Klaipėdos apygardos teismo 2020 m. lapkričio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-1342-265/2020“, Infollex, žiūrėta 2021 m. sausio 10 d., <https://www.infollex.lt/tp/1945378>.

¹¹⁶ Pavyzdžiui, R. Vaičekauskytė, „Naujovė skyrybų bylose: ar skyrybos taps greitesnės ir pigesnės?“, Delfi, 2020 m. sausio 16 d., <https://www.delfi.lt/verslas/nuomones/rasa-vaicekauskyte-naujove-skyrybu-bylose-ar-skyrybos-taps-greitesnes-ir-pigesnes.d?id=83279629>.

formalios procedūros atlikimui¹¹⁷. Taip pat tenka girdėti nuomonių, kad šis terminas yra per ilgas ir jį reikėtų trumpinti. Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2020 m. balandžio 8 d. nutarime Nr. 370¹¹⁸ siūlo šį terminą sutrumpinti iki 14 kalendorinių dienų, taip siekiant sudaryti galimybę šeimos ginčo šalims (taip pat ir smurtą artimoje aplinkoje patyrusiems asmenims, kai jie savanoriškai siekia pasinaudoti mediacijos paslaugomis) greičiau išspręsti ginčą mediacijos būdu, tačiau kartu užtikrinti, kad kitai šaliai bus sudaryta ne fiktyvi, o reali galimybė ją išklaudyti, pareikšti nuomonę dėl dalyvavimo mediacijoje. Atsižvelgiant į tai, kad remdamiesi Civilinio proceso kodeksu teismai dažniausiai nustato 14 kalendorinių dienų terminą įvairiems procesiniams dokumentams pateikti ar veiksams atlikti, sutiktina su tokiu Vyriausybės siūlymu. Siekiant išsiaiškinti tinkamiausią terminą atsakymui dėl sutikimo dalyvauti mediacijoje pateikti, Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba galėtų kurį laiką vesti statistiką, per kiek laiko vidutiniškai asmenys pateikia atsakymą. Remiantis surinktais duomenimis, būtų galima nustatyti protingą ir realiai reikalingą terminą.

Preziumuojant, kad pateiktas tinkamas ginčo šalių prašymas arba vienos ginčo šalies prašymas ir gautas kitos šalies sutikimas dalyvauti mediacijoje, mediatorių iš Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašo parenka ir skiria Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba. Jei susitaria, ginčo šalys (kai teikiamas bendras prašymas) prašyme gali nurodyti jų pageidaujamą skirti konkretų mediatorių, tačiau į šį pageidavimą nebūtinai gali būti atsižvelgiama (Mediacijos įstatymo 14 straipsnio 2 ir 4 dalys). Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba, parinkdama mediatorių, turi vadovautis objektyvumo ir nešališkumo principais, atsižvelgti į mediatorių užimtumą, specializaciją, galimą interesų konfliktą ir kitas svarbias aplinkybes. Parenkant mediatorių, taip pat turi būti užtikrinamas tolygus į Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašą įrašytų mediatorių darbo krūvio paskirstymas (Mediacijos įstatymo 14 straipsnio 5 dalis). Atkreiptinas dėmesys, kad privalomosios mediacijos atveju gali būti parenkamas tik toks mediatorius, su kuriuo Lietuvos Respublikos teisingumo ministro nustatoma tvarka yra sudaryta sutartis dėl privalomosios mediacijos paslaugų teikimo, išskyrus atvejus, kai ginčo šalys nurodo pageidaujamą paskirti konkretų mediatorių. Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba, atsižvelgdama į aukščiau aptartas aplinkybes, parenka mediatorių ir kreipiasi į mediatorių dėl sutikimo vykdyti mediaciją. Pažymėtina, kad iš pradžių kreipimosi į mediatorių ir jo rašytinio sutikimo gavimo, įvairių dokumentų pateikimo procedūra nebuvo patogi (el. paštu ar raštu), tačiau nuo 2020 m. spalio 1 d. įdiegta ir pradėjo veikti Teisinės pagalbos paslaugų informacinė sistema

---

¹¹⁷ Giedrė Čitavičiūtė, „Išgaliojęs privalomos mediacijos reikalavimas šeimos byloms – ar verta būgštauti?, 2020 m. sausio 13 d., <http://www.vilys.lt/naujienos/isgaliojes-privalomos-mediacijos-reikalavimas-seimos-byloms-ar-verta-bugstauti/>.

¹¹⁸ „Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. balandžio 8 d. nutarimas Nr. 370 „Dėl Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymo Nr. X-1702 20 straipsnio 1 punkto pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIII P-4238“, *supra note*, 101.

(TEISIS) (mediacijos posistemė), per kurią mediatoriams (pasirašiusiems su Taryba privalomosios mediacijos sutartis) siūlomos ir skirstomos privalomosios mediacijos bylos, apmokamos iš valstybės biudžeto lėšų. Sistemos funkcionalumas leidžia Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybai išsiųsti kvietimą teikti mediaciją, pridėti dokumentus, mediatoriui – pateikti sutikimą, registruoti atliktus veiksmus mediacijos byloje, patirtas sąnaudas, fiksuoti bylos užbaigimą, formuoti prašymą išmokėti užmokestį, rezervuoti patalpas mediacijai ir kt. Atkreiptinas dėmesys, kad mediatoriaus parinkimo procedūra gali užtrukti, jeigu mediatoriai, kuriems siūloma konkreti mediacijos byla, nesutinka teikti mediacijos paslaugos, tačiau atsižvelgiant į trumpus atsakymo pateikimo terminus (mediatorius turi pateikti sutikimą/nesutikimą per 3 d. d.; mediatoriui atsisakius, kitas mediatorius parenkamas ne vėliau kaip kitą darbo dieną) tai nėra ilgas laikotarpis. Šiuo metu asmenų prašymai dėl privalomosios mediacijos gali būti siunčiami registruotu laišku arba elektroniniu būdu (prašymai turi būti pasirašyti elektroniniu parašu), atsakymai taip pat siunčiami paštu, todėl, manytina, kad TEISIS funkcionalumo išplėtimas, kai asmenys galėtų pateikti prašymus, dokumentus, taip pat gauti atsakymus per sistemą, leistų sutaupyti laiko ir greičiau pasinaudoti privalomąja mediacija.

Svarbu paminėti, kad pradėjus mediaciją yra sustabdomi ieškinio senaties terminai. Mediacijos pradžios momentu ieškinio senaties terminų sustabdymo tikslais laikoma diena, kurią viena ginčo šalis tiesiogiai arba per kitą asmenį (atstovą, mediatorių, mediacijos paslaugų administratorių ar kitą įgaliotą asmenį) išsiunčia kitai ginčo šaliai rašytinį pasiūlymą dėl ginčo sprendimo mediacijos būdu, taip pat diena, kurią viena ginčo šalis ar abi ginčo šalys kreipiasi į Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybą dėl privalomosios mediacijos (Mediacijos įstatymo 18 straipsnis). Kai privaloma mediacija pasibaigia, mediatorius arba Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba išduoda pažymą, tačiau gali kilti poreikis kreiptis į teismą, pavyzdžiui, dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, dar nepasibaigus mediacijai. Tokiu atveju ginčo šalis turi pateikti teismui įrodymus, kad kreipėsi dėl privalomosios mediacijos vykdymo. Taigi be to, kad šalis siunčia prašymą Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybai dėl privalomosios mediacijos vykdymo, taip pat turi teikti prašymą ir dėl dokumento, kuris įrodytų šalies kreipimąsi, išdavimo. Jeigu šalis tiesiogiai išsiunčia kitai ginčo šaliai rašytinį pasiūlymą dėl ginčo sprendimo mediacijos būdu, taip pat turi išsaugoti tai patvirtinančius dokumentus.

Nors iš pirmo žvilgsnio kreipimosi dėl privalomosios mediacijos ir mediatoriaus skyrimo mechanizmas atrodo ganėtai aiškiai reglamentuotas, tačiau išanalizavus matyti, kad nėra reglamentuota: kaip spręsti praktines situacijas, kai ginčo šalis nežino kitos šalies kontaktų, ir tai užkerta kelią šaliai tiek pasinaudoti privalomąja mediacija, tiek kreiptis į teismą; kaip užtikrinti šalių lygiateisiškumą, kai privalomąja mediacija nepasinaudojusi ginčo šalis teisme pareiškia

priešiškinį. Visa tai rodo, jog reikalingas detalesnis reglamentavimas, kaip tokias situacijas spręsti, kad asmenims nebūtų apribojama teisė kreiptis į teismą bei privalomosios mediacijos procesas būtų operatyvesnis.

2.4. Privalomosios mediacijos vykdymas

Atsižvelgiant į ribotą darbo apimtį, taip pat į tai, kad darbe orientuojamasi į privalomosios mediacijos probleminius aspektus, šiame poskyryje nebus plačiai nagrinėjamas pats mediacijos vykdymo procesas, o bus akcentuojami tam tikri su privalomosios mediacijos vykdymu susiję organizaciniai, administraciniai klausimai.

Taigi Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybai paskyrus mediatorių (ir apie tai pranešus ir ginčo šalims), dar prieš pradėdant vykdyti patį mediacijos procesą, turi būti išspręsti įvairūs techninio, administracinio pobūdžio klausimai. Mediacijos įstatyme nėra reglamentuota, kas pirmas turėtų pradėti bendradarbiauti gavus sprendimą dėl privalomosios mediacijos, t. y. mediatorius ar ginčo šalis. Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad Valstybės užtikrinamos neteisminės mediacijos taisyklių¹¹⁹ 12 punkte nurodyta, kad dėl mediacijos vykdymo ginčo šalis privalo kreiptis į mediatorių ne vėliau kaip per 15 darbo dienų nuo Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos sprendimo gavimo dienos. Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos nuomone, jei per tam tikrą laikotarpį po paskyrimo į mediatorių pačios šalys nesikreipia, mediatorius galėtų būti aktyvus ir kreiptis į ginčo šalis¹²⁰. Manytina, kad siekiant įvesti aiškumą ir išvengti nesusipratimų, reikėtų numatyti, kad, pavyzdžiui, mediatorius per 3 d. d. po jo paskyrimo kreipiasi į ginčo šalis. Tokia nuostata padėtų užtikrinti privalomosios mediacijos proceso operatyvumą, skatintų didesnę šalių pasitikėjimą mediatoriumi.

Kitas aktualus klausimas, kur vyks privalomoji mediacija? Mediacijos įstatymo 21 straipsnio 6 dalyje nurodyta, kad Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba turi skirti patalpas privalomajai mediacijai vykdyti. Ginčo šalių ir mediatoriaus susitarimu privalomoji mediacija gali būti vykdoma ir kitose patalpose. Jei ginčo šalys ir mediatoriumi nepavyktų susitarti dėl konkrečios vietos, Valstybės užtikrinamos neteisminės mediacijos taisyklių 13 punkte nurodoma, kad mediacija vykdoma mediatoriaus nurodytoje vietoje. Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba yra savo skyriuose įrengusi (skyrusi) patalpas¹²¹ mediacijai vykdyti, tačiau atkreiptinas dėmesys, kad patalpos yra tik didžiuosiuose miestuose ir prieinamos tik darbo

¹¹⁹ „Dėl Valstybės užtikrinamos neteisminės mediacijos taisyklių patvirtinimo“, *supra note*, 119.

¹²⁰ Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba, „DUK“, žiūrėta 2021 m. sausio 10 d., <https://vgtpt.lrv.lt/lt/klausimai-atsakymai>.

¹²¹ [https://vgtpt.lrv.lt/uploads/vgtpt/documents/files/3_%20VGTP%20PATALP%C5%B2%20REZERVACIJA\(1\).PDE](https://vgtpt.lrv.lt/uploads/vgtpt/documents/files/3_%20VGTP%20PATALP%C5%B2%20REZERVACIJA(1).PDE).

valandomis. Paminėtina, kad Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos patalpose įvyko 463 mediacijos sesijos, kas manytina, nėra didelis skaičius, o tai rodo, kad mediacija vykdoma kitose patalpose. Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba taip pat pateikia patalpų sąrašą pagal savivaldybes¹²² ir siūlo, suderinus su savivaldybėmis, esant būtinybei, naudotis nurodytomis patalpomis mediacijos sesijoms vykdyti. Tačiau ir čia paminėtina, kad patalpos yra tikrai ne visose savivaldybėse, o ir esančiomis greičiausiai galima pasinaudoti taip pat tik darbo valandomis, nors gali būti taip, jog mediatoriui ir šalims būtų patogiau vykdyti mediaciją po darbo valandų. Aišku, mediatoriai ir patys gali ieškoti patalpų bendradarbiaujant su įvairiomis nevyriausybinėmis, bendruomeninėmis organizacijomis ir kt.

Kadangi mediacija yra lankstus procesas, ginčo šalys ir mediatorius gali susitarti dėl mediacijos pobūdžio ir tvarkos. Mediacijos įstatymas numato, kad mediacijos metu gali būti naudojamos informacinės ir elektroninių ryšių technologijos, pavyzdžiui, mediacija gali vykti nuotoliniu būdu naudojant vaizdo ir garso perdavimo programas, telefonu kalbantis su kiekviena ginčo šalimi, elektroniniu paštu ir pan. (tačiau labai svarbu užtikrinti konfidencialumą). Tai tapo ypač aktualu, kai dėl koronaviruso (COVID-19) pandemijos šalyje paskelbto karantino mediaciją galimą vykdyti tik nuotoliniu būdu. Be abejo, taip vykdoma mediacija visapusiškai neatstoja mediacijos vykdymo susitikus gyvai, gali nukentėti pats mediacijos procesas, jo veiksmingumas, ginčo šalių motyvacija, taip pat sudėtinga turėtų būti ir mediatoriui, kai, pavyzdžiui, gali tekti daugybę kartų skambinti ginčo šalims, perduoti jų pozicijas, tikslintis įvairias aplinkybes rengiant taikos sutartį. Be kita ko, šiuo aspektu labai svarbus ir ginčo šalių kompiuterinis raštingumas, kurio nebuvimas nuotolinę mediaciją apskirtai gali padaryti neįmanomą. Manytina, kad mediacija nuotoliniu būdu turėtų būti vykdoma tik esant išskirtiniams atvejams ar objektyvioms aplinkybėms, kai pačios šalys to pageidauja ar sutinka, o prioritetas būtų teikiamas tiesioginei mediacijai.

Kitas svarbus aspektas, kitų asmenų įtraukimas į mediaciją, ypač, kai sprendžiami šeimos ginčai, susiję su nepilnamečių vaikų interesais. Mediacijos įstatymo 15 straipsnio 4 dalyje numatyta, kad mediacijos metu gali dalyvauti tik ginčo šalys, jų atstovai ir mediatorius. Ginčo šalių prašymu arba sutikimu mediacijos metu gali dalyvauti ir kiti asmenys. Mediatorius, nustatęs, kad yra vaikų ar kitų asmenų, kurių interesai įstatymų nustatyta tvarka privalo būti apsaugoti sprendžiant ginčą, gali įtraukti vaikus ar kitus asmenis į ginčo sprendimą mediacijos būdu. Tiek tarptautiniai, tiek nacionaliniai¹²³ teisės aktai užtikrina vaiko teisę būti išklaustam (tiesiogiai ar per atstovą), kai sprendžiami su juo susiję klausimai. Taigi vaikas gali būti įtrauktas į mediacijos

---

¹²² <https://vgtpt.lrv.lt/lt/mediatoriams/patalpos-privalomajai-mediacijai-vykdyti-pagal-savivaldybes>.

¹²³ Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijos 12 straipsnis; Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 11 straipsnis; Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 380 straipsnis; Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.177 straipsnis.

procesą ir jo nuomonę gali būti išklausoma tiesiogiai arba jo nuomonę išsiaiškinama pasitelkiant psichologus ar Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos specialistus, nors pastaruoju atveju, nesant teismo įpareigojimo, tarnybos specialistai gali atsakyti išklausti vaiko nuomonę. Be kita ko, galima išvelgti ir kitų pavojų, kai, pavyzdžiui, mediatorius nusprendžia išklausti vaiką tiesiogiai, tačiau neturi tam specifinių žinių ir gebėjimų ir atlieka tai netinkamai. Pavyzdžiui, Austrijoje šeimos ginčų mediaciją (ko-mediaciją) vykdo 2 mediatoriai, vienas iš kurių yra įgijęs bazinį psichosocialinį išsilavinimą (psichoterapeutas, psichologas ar socialinis darbuotojas), o kitas – teisininkas (advokatas, notaras ar teisėjas)¹²⁴. Tikėtina, kad tai padeda išvengti minėtos problemos, tačiau deja Lietuvoje skiriamas tik vienas mediatorius. Mediatoriaus vadove mediatoriams siūloma bendradarbiauti su psichologines paslaugas ir pagalbą teikiančiomis įstaigomis (pavyzdžiui, savivaldybėje veikiančia psichologine-pedagogine tarnyba)¹²⁵, tačiau ir šie visi organizaciniai dalykai vėl gula ant mediatoriaus pečių. Manytina, kad šiuo aspektu valstybė turėtų užtikrinti vaiko teises ir numatyti aiškia schemą, konkrečias institucijas, kurios, prireikus, suteiktų pagalbą mediatoriui išklausančiam vaiko nuomonės.

Apibendrinant galima konstatuoti, kad tiek ruošiantis mediacijos vykdymui, tiek vykdant privalomąją mediaciją mediatorius turi daug pareigų, kurių vienos yra įtvirtintos teisės aktuose, o kitos yra tarsi numanomos, tai įneša tam tikro neapibrėžtumo mediatoriaus veikloje. Matyti, kad mediatorius turi atlikti nemažai nereglamentuotų „namų darbų“ ir išspręsti organizacinių klausimų, todėl pagrįstai gali kilti klausimas, ar mediatoriaus patiriamai kaštai atsispindi mediatoriaus paslaugų apmokėjime, kuris bus aptartas kitame poskyryje.

2.5. Privalomosios mediacijos pabaiga ir apmokėjimas

Privalomojoje mediacijoje yra labai svarbu nustatyti mediacijos pabaigos momentą, taip pat jį tinkamai įforminti, nes nuo to ginčo šalims kyla tam tikros teisinės pasekmės, o mediatoriui atsiranda teisė į paslaugų apmokėjimą.

Mediacijos įstatymo 19 straipsnyje mediacijos pabaigos diena laikoma:

1) ginčo šalies rašytinio pareiškimo dėl nesutikimo spręsti ginčą mediacijos būdu gavimo diena. Jeigu ginčo šalys nebuvo sudariusios susitarimo dėl mediacijos ir viena ginčo šalis pateikė kitai ginčo šaliai šio įstatymo 18 straipsnio 2 dalyje nurodytą pasiūlymą, laikoma, kad mediacija yra baigta anksčiausiu iš šių momentų: pasiūlymą gavusios ginčo šalies rašytinio pareiškimo dėl nesutikimo spręsti ginčą mediacijos būdu gavimo dieną arba praėjus penkiolikai

---

¹²⁴ Zaksaitė, *supra note*, 58: 100.

¹²⁵ Kaminskienė, *supra note*, 13: 264.

darbo dienų nuo to pasiūlymo išsiuntimo dienos, jeigu kita ginčo šalis per šį terminą raštu nepareiškė sutikimo ginčą spręsti mediacijos būdu;

2) mediatoriaus rašytinio pareiškimo dėl mediacijos pabaigos pateikimo visoms ginčo šalims diena;

3) ginčo šalies rašytinio pareiškimo dėl pasitraukimo iš mediacijos pateikimo mediatoriui ir kitai ginčo šaliai diena;

4) visų ginčo šalių rašytinio pareiškimo dėl mediacijos pabaigos pateikimo mediatoriui diena;

5) ginčo šalių taikos sutarties sudarymo diena.

Atkreiptinas dėmesys, kad pagal Valstybės užtikrinamos neteisminės mediacijos taisykles¹²⁶, mediacija pasibaigia:

1) ginčo šalims ar vienai iš jų pasitraukus iš mediacijos (ginčo šalys bet kada gali pasitraukti iš mediacijos apie tai raštu pranešdamos mediatoriui ir kitai ginčo šaliai);

2) pasibaigus nustatytam mediacijos laikui arba ginčo šalims nesikreipus į mediatorių ne vėliau kaip per 15 darbo dienų nuo tarnybos sprendimo gavimo dienos;

3) mediatoriui nutraukus mediaciją, kai: taikus susitarimas, kuris gali būti ginčo šalių pasiektas, mediatoriaus manymu, atsižvelgiant į ginčo aplinkybes ir mediatoriaus kompetenciją, bus neįvykdomas ar neteisėtas; jam dėl akivaizdžių aplinkybių nusprendus, kad tęsiant mediaciją ginčas nebus išspręstas taikiai;

4) ginčo šalims sudarius ir pasirašius taikos sutartį, kurią parengia mediatorius, o ginčo šalys ją pasirašo.

Kaip matyti, privalomosios mediacijos atveju taikomos bendresnės Mediacijos įstatymo nuostatos, o savanoriškai mediacijai atskiros taisyklės, kuriose mediacijos pabaigos momentai skiriasi. Visa tai įneša dar daugiau sumaišties, todėl manytina, kad reikėtų šias taisykles, nustatant mediacijos pabaigos momentus, suvienodinti su Mediacijos įstatymu.

Grįžtant prie mediacijos pabaigos atvejų, numatytų Mediacijos įstatyme, pažymėtina, kad pirmuoju atveju Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba arba privatus mediatorius išsiunčia kitai ginčo šaliai pranešimą apie inicijuojamą mediaciją. Asmuo, gavęs minėtą pranešimą, turi 15 darbo dienų pateikti savo atsakymą dėl dalyvavimo mediacijoje. Jei kita ginčo šalis per nurodytą terminą pateikia savo rašytinį atsakymą, tai mediacijos pabaiga laikoma atsisakymo gavimo diena. Kitu atveju, praėjus 15 darbo dienų nuo pasiūlymo išsiuntimo dienos, jeigu nepateikiamas joks atsakymas. Esant šiai situacijai, mediacija tik inicijuojama, tačiau taip ir neįvyksta. Deja, bet šiuo aspektu statistika rodo, kad daugiau nei pusė privalomosios mediacijos

---

¹²⁶ „Dėl Valstybės užtikrinamos neteisminės mediacijos taisyklių patvirtinimo“, *supra note*, 119.

atvejų baigiasi būtent šiame etape. 2020 metais net 3 442 (iš 6 789) atvejais mediacija baigėsi kitai šaliai nesutikus ar neatsakius per nustatytą terminą¹²⁷. Šį aspektą drąsiai galima įvardinti kaip privalomosios mediacijos Lietuvoje didžiausią problemą, nes tai signalizuoja, kad asmenys privalomąją mediaciją mato kaip formalumą, o ne realų savo ginčų sprendimo būdą. Ši tendencija verčia kelti klausimą, ar privalomosios mediacijos forma Lietuvoje nėra per liberali? Šiame darbe analizuojant dalyvavimo privalomojoje mediacijoje standartus, lygmenis jau buvo pateikta pozicija, kad reikėtų Lietuvoje nustatyti griežtesnę dalyvavimo privalomojoje mediacijoje formą.

Antruoju atveju mediacijos pabaigos diena laikoma mediatoriaus rašytinio pareiškimo dėl mediacijos pabaigos pateikimo visoms ginčo šalims diena. Mediacijos įstatymo 15 straipsnio 6 dalyje numatyta, kad mediatorius turi pranešti ginčo šalims ir nutraukti mediaciją, jeigu taikus susitarimas, kuris gali būti ginčo šalių pasiektas, mediatoriaus manymu, atsižvelgiant į ginčo aplinkybes ir mediatoriaus kompetenciją, bus neįvykdomas ar neteisėtas arba jeigu mediatorius pripažįsta, kad mažai tikėtina, kad tęsiant mediaciją ginčas bus išspręstas taikiai. Jei ginčo šalys, sutikusios dalyvauti mediacijoje, į ją neatvyksta, tuomet mediatorius taip pat turėtų parengti pažymą apie mediacijos pabaigą. Gali pasitaikyti atvejų, kai ginčo šalis vilkina mediaciją, vengia susitikimų, juos atideda, tačiau mediacijos neatsisako. Tokiu atveju Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba siūlo raštu kreiptis į ginčo šalį, nurodyti protingą terminą atsakymui pateikti ir informuoti ginčo šalį, kad nepateikus atsakymo per nustatytą terminą mediacija bus laikoma baigta¹²⁸. Šio darbo poskyryje „Kreipimasis dėl privalomosios mediacijos ir mediatoriaus skyrimas“ iškelta problema dėl atvejų, kai besikreipianti ginčo šalis nežino kitos ginčo šalies kontaktų ir dėl to negali nei įgyvendinti privalomos mediacijos, nei kreiptis į teismą, suponuoja poreikį Mediacijos įstatyme numatyti mediacijos pabaigos momentą, sietiną su data, kai Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba ar privatus mediatorius nerado duomenų apie kitą šalį Gyventojų registre ir pateikė besikreipiančiai ginčo šaliai pažymą dėl mediacijos pabaigos.

Trečiuoju atveju – ginčo šalies rašytinio pareiškimo dėl pasitraukimo iš mediacijos pateikimo mediatoriui ir kitai ginčo šaliai diena. Mediacijos įstatymo 15 straipsnio 5 dalyje įtvirtinta, kad bet kuri ginčo šalis gali pasitraukti iš mediacijos, nenurodydama pasitraukimo priežasčių. Atkreiptinas dėmesys, kad nors šalis neprivalo nurodyti pasitraukimo priežasčių, tačiau pareiškimas turi būti rašytinis (jei šalis ketina kreiptis į teismą).

Ketvirtasis atvejis analogiškas trečiajam, tik šiuo atveju rašytinius pareiškimus dėl pasitraukimo iš mediacijos mediatoriui pateikia visos šalys. Tokie atvejai gali pasitaikyti, kai pavyzdžiui, šalys susitaikė ir kilusį ginčą išsprendė pačios.

¹²⁷ „Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos 2020 metų veiklos ataskaita“, *supra note*, 10.

¹²⁸ Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba, „DUK“, žiūrėta 2021 m. sausio 10 d., <https://vgpt.lrv.lt/lt/klausimai-atsakymai>.

Penktuoju atveju – ginčo šalių taikos sutarties sudarymo diena. Šį atvejį galima laikyti sėkmingu privalomosios mediacijos vykdymo rezultatu. Remiantis Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos duomenimis, 2020 m. 1 045 ginčai privalomosios mediacijos metu pasibaigė takiai¹²⁹, tačiau nedetalizuojama, ar visais atvejais buvo rengiamos taikos sutartys. Dėl taikos sutarties parengimo kyla tam tikrų klausimų, todėl šį aspektą reikalinga aptarti plačiau. Sėkmingai įvykus privalomosios mediacijos procesui ir šalims aptarus, išsprendus visus ginčytinus klausimus, turėtų būti parengiama taikos sutartis. Pirmasis kylantis klausimas, kas turėtų parengti minėtą sutartį? Pažymėtina, kad Mediacijos įstatyme nėra įtvirtinta pareiga mediatoriui parengti taikos sutartį, 16 straipsnyje nurodytos tik bendros nuostatos, kad mediacijos metu sudaromoms taikos sutartims taikomi Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse ir kituose įstatymuose nustatyti reikalavimai, kad šalims sutartis turi įstatymo galią ir kt. Nors už mediacijos rezultatų įforminimą (iki 1 val.) mediatoriui yra numatytas atlygis (Mediacijos įstatymo 22 straipsnio 3 dalis), tačiau nėra aiškiai numatyta, kad tai atlyginimas už taikos sutarties rengimą. Tiesa, Už antrinės teisinės pagalbos teikimą, koordinavimą ir mediaciją mokamo užmokesčio dydžių ir mokėjimo taisyklių¹³⁰ 3.2 papunktyje apibrėžiant sąvoką – faktinis mediacijos vykdymo laikas – nurodoma, kad tai laikas „<...> mediacijos rezultatams įforminti (taikos sutarties projektui rengti, pranešimams Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybai ar teismui rengti).“, tačiau niekur kitur nėra įtvirtina, kad tai mediatoriaus prievolė. Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos nuomone, „mediatorius privalo surašyti taikos sutartį (jei šalys prašo) tik tais atvejais, kai teikiamos valstybės užtikrinamos neteisminės mediacijos paslaugos, o kitais atvejais tai nėra privaloma mediatoriaus pareiga. Turėtų būti vertinama individuali situacija ir, jei objektyviai įmanoma, yra gebėjimai, mediatorius turėtų padėti šalims ir surašyti taikos sutartį, nesiųsti šalių pas advokatus. Tais atvejais, kai šalys turi teisininkus ar ginčas sudėtingas, mediatorius neprivalėtų rengti taikos sutarties projekto“¹³¹. Kitas aktualus klausimas, ar mediatorius gali konstatuoti, kad šalys susitaikė, mediacija baigta, kai šalys susitarė dėl sutarties sąlygų, mediatorius parengė projektą, tačiau prie mediatoriaus šalys tos sutarties nepasirašė arba sutarties projektą rengia šalių teisininkai. Arba rengiant sutarties projektą šalių teisininkams, tarp šalių vėl kilo ginčų ir jos nusprendė taikos sutarties nepasirašyti. Paminėtina, kad mediacijos pabaiga sąlygoja ir mediatoriaus teisę gauti atlygį, o esant minėtoms aplinkybėms, gali kilti keblumų fiksuojant mediacijos pabaigą. Jeigu mediatoriai neprivalo rengti taikos sutarties, manytina, kad šalims privalomosios mediacijos metu

¹²⁹ „Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos 2020 metų veiklos ataskaita“, *supra note*, 10.

¹³⁰ „Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. balandžio 13 d. nutarimas Nr. 364 „Dėl Už antrinės teisinės pagalbos teikimą, koordinavimą ir mediaciją mokamo užmokesčio dydžių ir mokėjimo taisyklių patvirtinimo“, LRS, žiūrėta 2021 m. sausio 14 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/e6165521030211e6bf4ee4a6d3cdb874/asr>.

¹³¹ Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba, „DUK“, žiūrėta 2021 m. sausio 10 d., <https://vgtp.lrv.lt/lt/klausimai-atsakymai>.

susitarus ir nusprendus, kad taikos sutartį rengs jų teisininkai, mediatorius konstatuoja, kad privalomoji mediacija įvykdyta (baigta).

Atkreiptinas dėmesys, kad šalys taikos sutarties neprivalo teikti teismui tvirtinti, tačiau įsiteisėjusia teismo nutartimi patvirtinta taikos sutartis ginčo šalims įgyja galutinio teismo sprendimo (*res judicata*) galią ir gali būti vykdoma priverstinai. Mediacijos metu sudaromoms taikos sutartims taikomi Civiliniame kodekse ir kituose įstatymuose nustatyti reikalavimai. Kalbant apie ginčą santuokos nutraukimo atveju, sutartis turi būti pateikta teismui, nes santuoka nutraukiama tik teismo sprendimu (Civilinio kodekso 3.53 straipsnio 3 dalis). Nors mediaciją reglamentuojančiuose teisės aktuose visur minima taikos sutartis, tačiau iš minėto Civilinio kodekso straipsnio matyti, kad nutraukdamas santuoką teismas patvirtina sutuoktinių pateiktą sutartį dėl santuokos nutraukimo pasekmių. Siekiant aiškumo, pažymėtina, kad iš esmės taikos sutartis prilyginama sutarčiai dėl santuokos nutraukimo padarinių ir jai taikytini šios sutarties tvirtinimui nustatyti apribojimai (Civilinio kodekso 3.53 straipsnio 4 dalis). Mediatoriaus parengtą ir šalių pasirašytą taikos sutartį teismui tvirtinti įprastai teikia pačios šalys. Iš pirmo žvilgsnio viskas atrodo ganėtinai aišku ir paprasta – mediatorius parengia taikos sutartį dėl santuokos nutraukimo ir su tuo susijusių klausimų išsprendimo, o šalys tokią sutartį neša į teismą tvirtinti. Visų pirma paminėtina, kad sutartis turi būti teikiama kartu su prašymu nutraukti santuoką, kurio turinį reglamentuoja Civilinio proceso kodekso 539 straipsnis. Antra, reikia nepamiršti ir sutuoktinių kreditorių teisių garantijų (Civilinio kodekso 3.116 straipsnis), kas suponuoja, kad taikos sutartis (kai dalijamas sutuoktinių turtas) turi būti derinama ir su kreditoriais arba pateikus teismui taikos sutartį tvirtinti, juos reikia nurodyti suinteresuotais asmenimis. Pažymėtina, kad privalomosios mediacijos teikimą reglamentuojančiuose teisės aktuose nenumatyta pareiga mediatoriui rengti teismui prašymus (pareiškimus) dėl taikos sutarties patvirtinimo, derinti taikos sutarties projektą su ginčo šalių kreditoriais. Atsižvelgiant į tai, galima daryti išvadą, kad šalims, net ir turint parengtą taikos sutartį, vis tiek tenka papildomai kreiptis į teisininkus, kad taikos sutartis tvirtinti teismui būtų pateikta tinkamai. Kitas aktualus klausimas, ką daryti ginčo šalims, kai tesimas, dėl tam tikrų nustatytų trūkumų arba kreditorių pareikštų prieštaravimų, nepatvirtina mediatoriaus parengtos taikos sutarties. Kadangi mediacija laikoma baigta, manytina, kad dėl taikos sutarties patikslinimo šalys turėtų kreiptis į teisininkus, tačiau ar neaptarti, naujai iškilę klausimai nepastūmės šalių į naują ginčą. Manytina, kad tokiems atvejams spręsti, t. y. mediatorių parengtą taikos sutarčių trūkumams ištaisyti, turėtų būti numatytos papildomos privalomosios mediacijos valandos (pvz., iki 1 val.), už kurias taip pat būtų apmokama.

Atkreiptinas dėmesys, kad visi šie aptarti atvejai apibūdina, kada laikoma, jog privalomoji mediacija baigta. Mediacijai pasibaigus bet kuriuo iš šių būdų (net ir šalims sudarius taikos sutartį, tačiau vėliau dėl jos sąlygų nesutinkant, neteikiant jos tvirtinti teismui ir pan.)

laikoma, kad viena iš šalių arba abi šalys pasinaudojo privalomąja mediacija (t. y. privaloma ikiteismine ginčo nagrinėjimo tvarka) ir turi teisę kreiptis į teismą. Kyla klausimas, kokį dokumentą teismui pateikti, kuris įrodytų, kad yra tinkamai pasinaudota privaloma ikiteismine ginčo nagrinėjimo tvarka – mediacija? Tiek oficialių valstybės institucijų interneto svetainėse¹³², tiek kituose šaltiniuose minima pažyma apie privalomosios mediacijos pabaigą, kurią išduoda mediatorius arba Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba, jei mediatorius dar nebuvo paskirtas. Netgi teismai, atsisakydami priimti ieškinius, nes nepasinaudota privalomąja mediacija, nurodo, kad įrodymu, jog šalis (šalys) pasinaudojo privalomąja mediacija yra atitinkama Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos arba mediatoriaus, į kurią šalys kreipėsi, parengta pažyma ar panašaus pobūdžio dokumentas, patvirtinantis šalies realizuotą prievolę pasinaudoti privalomąja mediacija¹³³. Tačiau nei Mediacijos įstatyme, nei kituose teisės aktuose apie pažymos išdavimą nenurodoma, taip pat nėra patvirtinta jos forma. Pažymėtina, kad nors pažymos apie mediacijos pabaigą formos pavyzdys pateiktas Mediatoriaus vadovo X dalyje, tačiau tai nėra oficialiai teisės aktu patvirtinta forma. Nesant oficialiai patvirtintos pažymos formos gali pasitaikyti atveju, kai mediatoriaus pateikta pažyma gali būti pripažinta netinkamu įrodymu, kad, pavyzdžiui, atsakovas atsisakė pasinaudoti privalomąja mediacija. Tokių pavyzdžių galima rasti ir praktikoje, kaip antai Kauno apygardos teismas (mediatorės pateiktoje pažymoje nurodžius, kad atsakovas atsisakė dalyvauti mediacijoje, tačiau atsisakymo prie pažymos nepridėjus) 2020 m. birželio 9 d. nutartyje konstatavo, kad „<...> mediatorės pažymoje nurodyta informacija nėra pakankama išvadai, jog atsakovas nesutiko pasinaudoti privalomąja mediacija. Pažymoje nėra nurodyta, kada ieškovės prašymas dėl mediacijos išsiųstas atsakovui, todėl nėra galimybės nustatyti, ar pažymoje nurodyta 2020 m. kovo 26 d. gali būti laikoma mediacijos pabaigos diena (MĮ 19 str. 1 p.). Pateikta pažyma nėra pakankamas įrodymas, patvirtinantis apie MĮ 21 straipsnio 4–5 dalyse nustatytų reikalavimų įvykdymą, kurių pagrindu ieškovė įgijo teisę kreiptis į teismą. Nustatytos aplinkybės sudaro pagrindą konstatuoti ieškinio priedo – mediatorės pažymos – patvirtinančios apie tinkamą ieškovės išankstinio ginčų sprendimo ne teisme tvarkos laikymąsi trūkumą (CPK 115 str. 2 d.).“¹³⁴ Manytina, kad siekiant išvengti bet kokių nesusipratimų, turėtų būti patvirtinta oficiali pažymos apie privalomosios mediacijos pabaigą forma, kuri būtų, be kita ko, laikoma oficialiu dokumentu teikiant ją teismui.

Pažymėtina, kad mediacijos pabaiga sąlygoja ir sustabdytų ieškinio senaties terminų pratęsimą, kadangi mediacijai pasibaigus be taikos sutarties, ieškinio senaties terminas tęsiasi, o

¹³² Pavyzdžiui, <https://tm.lrv.lt/lt/veiklos-sritysgincu-taikinamasis-tarpininkavimas-mediacija/privalomoji-mediacija>.

¹³³ Pavyzdžiui, „Klaipėdos apylinkės teismo 2020 m. rugsėjo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-10502-1025/2020“, eTeismai, <https://eteismai.lt/byla/172480295665102/2-10502-1025/2020>.

¹³⁴ „Kauno apygardos teismo 2020 m. birželio 9d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-988-273/2020“, eTeismai, žiūrėta 2021 m. sausio 14 d., <https://e-teismai.lt/byla/6650961407030/e2S-988-273/2020>.

likusi termino dalis pratęsiama Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.129 straipsnio 3 dalyje nustatyta tvarka. Todėl tinkamas mediacijos pabaigos įforminimas labai svarbus ir šiuo aspektu.

Mediacijos pabaiga, be to, kad asmenys įgyja teisę kreiptis į teismą, sąlygoja ir mediatorių teisę gauti atlygi už suteiktas privalomosios mediacijos paslaugas. Nors 2015 metais Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) sistemos plėtros koncepcijoje¹³⁵ buvo siūloma, kad tam tikrą nedidelę mediacijos kainą sumokėtų pačios šalys, nes tai skatintų šalis aktyviai naudotis mediacija ir siekti taikaus ginčo sprendimo, tačiau nuo 2020 m. sausio 1 d. Lietuvoje įsigaliojus privalomajai mediacijai buvo pasirinkta šias paslaugas visiškai apmokėti iš valstybės biudžeto lėšų. Be abejo, valstybės lėšomis apmokamos privalomosios mediacijos paslaugos nėra neribotos. Visų pirma paminėtina, kad privalomosios mediacijos paslaugos apmokamos iš valstybės biudžeto lėšų tik tuomet, kai mediatorių privalomajai mediacijai iš Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašo parenka ir skiria Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba. Jei mediatorių pasirenka pačios ginčo šalys, jos pačios turi sumokėti už mediacijos paslaugas. Be to, valstybės biudžeto lėšomis apmokamos tik vieno mediatoriaus paslaugos, todėl jeigu šalys norėtų, kad jų mediaciją vykdytų keli mediatoriai, už tai jos taip pat turi susimokėti pačios (Mediacijos įstatymo 22 straipsnio 1 ir 2 dalys). Privalomosios mediacijos paslaugos, už kurias apmoka valstybė, gali būti teikiamos iki 4 valandų, jei pasibaigus šioms valandoms galutinis susitarimas dėl taikaus ginčo sprendimo dar nepasiektas, ginčo šalys gali savanoriškai tęsti mediaciją savo lėšomis (Mediacijos įstatymo 22 straipsnio 3 dalis). Tai reiškia, kad nespėjus privalomosios mediacijos metu išspręsti ginčo, šalims net ir pageidaujant, nėra numatyta galimybė pratęsti mediaciją nemokamai. Atsižvelgiant į šeimos ginčų specifiškumą, esant sudėtingesniems atvejams, kyla klausimas, ar skiriamos 4 valandos yra pakankamas laikas. Kol kas nėra informacijos, kaip dažnai privalomoji mediacija baigėsi nepasiekus taikaus susitarimo, nes pasibaigė mediacijai skirtas laikas. Manytina, kad ši aplinkybė taip pat turėtų būti išskiriama kaip privalomosios mediacijos pabaigos pagrindas, kurį reikėtų nurodyti pažymyje dėl privalomosios mediacijos pabaigos. Be jau nurodytų 4 valandų privalomosios mediacijos vykdymui, taip pat skiriama iki 1 valandos pasiruošimui mediacijai ir iki 1 valandos mediacijos rezultatų įforminimui (Mediacijos įstatymo 22 straipsnio 3 dalis). Jei ginčas nesudėtingas, nurodytų valandų gal ir pakanka, tačiau, įvertinus, kiek mediatoriui reikia atlikti jau aptartų įvairių organizacinių veiksmų, taip pat, jeigu pasitaiko sudėtingesnis ginčas, taikos sutarties parengimas (kurioje aptariama daug klausimų, reikia susipažinti su daug dokumentų ir t. t.), abejotina, ar numatyto laiko visuomet užtenka. Lietuvos mediatorių rūmai, teikdami pastabas ir siūlymus dėl mediatorių veiklos apmokėjimo reglamentavimo, nurodė, kad kokybiškai įgyvendinti mediacijos procesą per 6 valandas yra neįmanoma, nes vidutinė mediacijos

---

¹³⁵ „Dėl Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) sistemos plėtros koncepcijos patvirtinimo“, *supra note*, 4.

proceso trukmė (neskaitant taikos sutarties projekto parengimo ir suderinimo su ginčo šalimis, kas taip pat trunka ne mažiau 4 valandas) yra 10 valandų¹³⁶. Taigi mediatorius iš viso gali gauti apmokėjimą už 6 valandas (kitai – 6 UBD – užmokesčio bazinis dydis). Už antrinės teisinės pagalbos teikimą, koordinavimą ir mediaciją mokamo užmokesčio dydžių ir mokėjimo taisyklių¹³⁷ 43 punkte nurodyta, kad apmokama atsižvelgiant į faktinį mediacijos vykdymo laiką. Nurodytų taisyklių 3.2 papunktyje apibrėžta, kad faktinis mediacijos laikas – tai laikas, skirtas mediacijai pasirengti (susipažinti su ginčo medžiaga, pranešimams ginčo šalims rengti), mediacijai vykdyti (dalyvauti mediacijos susitikimuose tiesiogiai ar naudojantis informacinėmis ir elektroninių ryšių technologijomis) ir mediacijos rezultatams įforminti (taikos sutarties projektui rengti, pranešimams Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybai ar teismui rengti). Pastebėtina, kad į faktinį mediacijos vykdymo laiką nėra įtrauktas kelionės, kai mediatorius vyksta į mediacijos vietą ir atgal, laikas, o juk mediacija gali vykti ir kitame mieste. Atkreiptinas dėmesys, kad minėtose taisyklėse reglamentuojamas ir antrinę teisinę pagalbą teikiančių advokatų paslaugų apmokėjimas. Paradoksalu, tačiau advokatams skiriamas papildomas apmokėjimas viršijus skirtas valandas (pvz., 11 punktas), apmokamos kelionės į antrinės teisinės pagalbos teikimo ar procesinių veiksmų atlikimo vietą ir atgal transporto išlaidos (30.1 papunktis), jeigu sudaroma taikos sutartis arba kitais būdais ginčas baigiasi taikiai, taisyklėse nurodyti užmokesčių už tą bylos stadiją (procesinį veiksmą) dydžiai didinami 20 procentų (25 punktas), procesiniams dokumentams parengti skiriama daugiau valandų, pavyzdžiui, kitiems prašymams parengti skiriama iki 3 val. (3 UBD) (24.9 papunktis) ir pan. Atsižvelgiant į tai, natūraliai kyla klausimas, ar teisinga mediatoriui už mediacijos rezultatų įforminimą: dokumentų, ataskaitų pateikimą, užpildymą, taikos sutarties, kitų prašymų teismui parengimą numatyti tik 1 val. apmokėjimą. Pažymėtina, kad iš pradžių (nuo 2019-12-11) UBD dydis buvo 16 eurų, tačiau nuo 2020-10-01 UBD dydis padidintas iki 18 eurų¹³⁸. Nors užmokesčio dydis už valandą ir priartėjo prie Lietuvos mediatorių rūmų siūlyto¹³⁹ 20 eurų už valandą, tačiau tai toli gražu nesiekia rinkoje esančių privačių mediatorių paslaugų įkainių, kur, pavyzdžiui, viena mediacijos valanda (be pasiruošimo ir dokumentų rengimo) kainuoja 80 eurų¹⁴⁰. Atsižvelgiant į tokį privalomosios mediacijos paslaugų apmokėjimą, šeimos ginčų specifiskumą,

¹³⁶ „Lietuvos mediatorių rūmų 2019 m. lapkričio 29 d. raštas Lietuvos teisingumo ministerijai „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. balandžio 13 d. nutarimo Nr. 364 „Dėl Už antrinės teisinės pagalbos teikimą, koordinavimą ir mediaciją mokamo užmokesčio dydžių ir mokėjimo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo projekto“, https://lrv.lt/uploads/main/meetings/docs/1428865_imp_a70cf001c53b7dcff6b87fd73d45ecd6.pdf.

¹³⁷ „Dėl Už antrinės teisinės pagalbos teikimą, koordinavimą ir mediaciją mokamo užmokesčio dydžių ir mokėjimo taisyklių patvirtinimo“, *supra note*, 130.

¹³⁸ *Ibid*

¹³⁹ Lietuvos mediatorių rūmų 2019 m. lapkričio 29 d. raštas Lietuvos teisingumo ministerijai „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. balandžio 13 d. nutarimo Nr. 364 „Dėl Už antrinės teisinės pagalbos teikimą, koordinavimą ir mediaciją mokamo užmokesčio dydžių ir mokėjimo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo projekto“, *op. cit.*

¹⁴⁰ Pavyzdžiui, https://skvrybumediacija.lt/?gclid=CjwKCAiAkan9BRAqEiwAP9X6UYKcM3taV4mnyND_BwE.

sudėtingumą gali kilti klausimų, ar šiuo atveju atlygis mediatoriui tikrai yra pagrindinė motyvacija. Galbūt juos motyvuoja tokie veiksniai kaip: nenuobodus darbas, įvairios situacijos, žmonės, nuolatinis mokymasis, malonumas padedant asmenims išspręsti ginčus ir pan.¹⁴¹ Galbūt ilginiui šie mediatoriai, įgiję patirties, pradės teikti tik privačias mediacijos paslaugas, tačiau tai parodys laikas.

Apibendrinant galima teigti, kad reikėtų aiškiau reglamentuoti, ką privalomosios mediacijos metu mediatorius privalo atlikti, kokius dokumentus turi parengti, taip pat patvirtinti aiškią pažymą apie pasinaudojimą privalomąja mediacija forma. Be kita ko, manytina, kad mediatoriui skiriamas vienos valandos darbo apmokėjimas nėra pakankamas, kas ilginiui gali sąlygoti mediatorių, teikiančių privalomosios mediacijos paslaugas, skaičiaus mažėjimą.

2.6. Laikinių apsaugos priemonių taikymas privalomosios mediacijos metu

Civiliniame kodekse (3.65 straipsnyje) įtvirtinta, kad teismas, atsižvelgdamas į sutuoktinių vaikų, taip pat į vieno sutuoktinio interesus, gali taikyti laikinąsias apsaugos priemones, iki kol bus priimtas teismo sprendimas. Civilinio proceso kodekso 147 straipsnio 3 dalyje nurodyta, kad jeigu prieš pareiškiant ieškinį teismui įstatymų nustatytais atvejais privaloma pasinaudoti privalomąja mediacija, terminas, per kurį turi būti pareikštas ieškiny, pradedamas skaičiuoti nuo privalomosios mediacijos pabaigos dienos. Šiuo atveju pareiškėjas kartu su prašymu dėl laikinių apsaugos priemonių taikymo privalo pateikti duomenis apie kreipimąsi dėl privalomosios mediacijos, o pasibaigus privalomajai mediacijai – nedelsdamas pranešti teismui apie privalomosios mediacijos pabaigą. Nors įstatymuose įtvirtinti pagrindai laikinių apsaugos priemonių taikymui privalomosios mediacijos metu, tačiau kyla klausimas, koku būdu šias priemones taikyti?

Vienu iš privalomosios mediacijos trūkumu laikomas laikinių apsaugos priemonių taikymas šiame procese, nes įstatyme nėra numatyta, koku būdu šaliai, siekiančiai, kad šeimos ginče būtų pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės, teikti prašymą dėl šių priemonių pritaikymo. Sprendžiant šeimos ginčus, neretai prašoma nustatyti laikinąsias priemones, pavyzdžiui, dėl laikino išlaikymo vaikui, vaiko gyvenamosios vietos nustatymo, sutuoktinio įpareigojimo gyventi skyrium ir kt., todėl aiškumas dėl šių priemonių taikymo privalomosios mediacijos procese yra labai aktualus.

Pažymėtina, kad mediatoriai neturi kompetencijos taikyti laikinių apsaugos priemonių, tai gali daryti tik teismas. Kol nėra konkretaus šios situacijos teisinio reguliavimo,

---

¹⁴¹ Jolanta Sondaitė, Sandra Molė, „Teismo mediatorių požiūris į teisminės mediacijos praktiką“, *Socialinis darbas* 17, 2 (2019): 194, https://www.researchgate.net/MEDIAPOZIURIS_I_TEISMINES_MEDIACIJOS_PRAKTIKA.

manytina, kad kai šeimos ginče kyla poreikis taikyti laikinasias apsaugos priemones, šalis turėtų kreiptis su atskiru prašymu į teismą, paaiškinant, kad vyksta privalomosios mediacijos procedūra. Tą patvirtina ir Civilinio proceso kodekso 147 straipsnio 3 dalies nuostata, kad pareiškėjas kartu su prašymu dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo privalo pateikti duomenis apie kreipimąsi dėl privalomosios mediacijos. Be kita ko, svarbu ir kaip šį klausimą spręs ir kokią praktiką formuos teismai. Jau galima rasti teismų sprendimų ar nutarčių, susijusių su laikinųjų apsaugos priemonių taikymu privalomosios mediacijos procese, kurios parodo, kad šis klausimas iš tiesų problematiškas ir aiški praktika dar nėra susiformavusi. Apeliacinis teismas, nors byloje nebuvo tiesiogiai nagrinėjamas klausimas dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo mediacijoje, atkreipė dėmesį, kad „<...>CPK 147 straipsnyje yra numatyta laikinųjų apsaugos priemonių taikymo galimybė iki ieškinio padavimo. Ieškovė, kuri nagrinėjamoje byloje yra atstovaujama profesionalios teisininkės – advokatės, gali užtikrinti savo nepilnamečių vaikų būtinųjų poreikių patenkinimą kreipdamasi į teismą dėl laikino išlaikymo iš atsakovo priteisimo iki ieškinio padavimo. Pažymėtina, kad nurodytos laikinosios apsaugos priemonės galioja ir privalomosios mediacijos taikymo laikotarpiu, kadangi terminas, per kurį turi būti pareikštas ieškiny, pradedamas skaičiuoti nuo privalomosios mediacijos pabaigos dienos (CPK 147 str. 3 d.).“¹⁴² Šiuo atveju kyla klausimas, ką daryti ginčo šaliai, kuri neturi teisinio išsilavinimo, taip pat dar nesikreipė į advokatą, nes ginčą bando išspręsti privalomosios mediacijos būdu? Tuo pačiu tarsi susiduriama su procedūrų dubliavimu, kai klausimai, kilę iš tų pačių teisinių santykių, sprendžiami ir teisme, ir mediacijoje, toks mechanizmas šalims iš tiesų tampa sudėtingas. Kitu atveju ieškovė kreipėsi į teismą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo (dėl laikino išlaikymo nepilnamečiams vaikams), nurodė, kad ketina kreiptis į teismą dėl santuokos nutraukimo, tačiau nėra objektyvių galimybių teikti teismui ieškinį dėl privalomosios mediacijos, kuri yra sustabdyta dėl valstybės mastu įvesto karantino. Pirmos instancijos teismas atsisakė priimti ieškovės prašymą grįsdamas tuo, kad ieškovė nesilaikė šiai bylų kategorijai nustatytos išankstinio ginčų sprendimo ne teisme tvarkos, t. y. nepasinaudojo privalomąja mediacija, nors ieškovė pateikė dokumentus, kad kreipėsi dėl privalomosios mediacijos, kad jau paskirtas mediatorius, tačiau dėl karantino nėra galimybės šio proceso vykdyti. Tik apeliacinės instancijos teismas konstatavo, jog pirmosios instancijos teismas nepagrįstai atsisakė priimti prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo iki ieškinio pareiškimo teismui dienos tuo pagrindu, jog pareiškėja nesilaikė šiai bylų kategorijai nustatytos išankstinio ginčų sprendimo ne teisme tvarkos ir grąžino šį klausimą nagrinėti iš naujo.¹⁴³ Trečiuoju atveju pirmosios instancijos teismas ieškovės prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių

¹⁴² „Kauno apygardos teismo 2020 m. birželio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-1000-273/2020“, Infoplex, žiūrėta 2021 m. sausio 14 d., <https://www.infolex.lt/tp/1895561>.

¹⁴³ „Kauno apygardos teismo 2020 m. birželio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-1100-273/2020“, Infoplex, žiūrėta 2021 m. sausio 14 d., <https://www.infolex.lt/tp/1899302>.

taikymo byloje dėl tėvo valdžios apribojimo laikė nepaduočiu ir grąžino ieškovei, o vieną iš trūkumų nurodė, jog nepateikta duomenų apie kreipimąsi dėl privalomosios mediacijos. Apeliacinės instancijos teismas sutiko su ieškove ir išaiškino, kad tokio pobūdžio bylose (dėl tėvo valdžios apribojimo) reikalavimas dėl privalomosios mediacijos netaikytinas.¹⁴⁴ Kaip matyti, net teismai neidentifikuoja, kokiais atvejais taikoma privalomoji mediacija, o kuriais ne. Tai tik patvirtina jau anksčiau šiame darbe įvardintą poreikį parengti rekomendacijas ar pavyzdinį sąrašą atvejų, kokiais atvejais privalomoji mediacija yra taikoma. Kitoje byloje (dėl nepilnamečio vaiko gyvenamosios vietos ir bendravimo tvarkos nustatymo, išlaikymo priteisimo) ieškovė prašė taikyti laikinąsias apsaugos priemones – nustatyti nepilnamečio vaiko gyvenamąją vietą su ja bei atsakovo laikiną bendravimo su nepilnamečiu sūnumi tvarką. Pirmosios instancijos teismas ieškovės prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo patenkino. Atsakovui nutartį apskundus ir nurodžius, kad ieškovės prašymas negalėjo būti patenkintas, nes ji nesikreipė dėl privalomos mediacijos, nepateikė tai pagrindžiančių dokumentų, apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad toks ieškovo argumentas nėra reikšmingas sprendžiant laikinųjų apsaugos priemonių taikymo klausimą, todėl dėl šio argumento apeliacinės instancijos teismas nepasisako¹⁴⁵. Be abejo, siekiant užtikrinti prioritetinės vaikų teisių ir interesų apsaugos bei gynimo principą, gali būti, kad teismai prašymų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, privalomosios mediacijos kontekste, nevertins vien tik formaliai tikrinant, ar pateikti duomenys apie kreipimąsi dėl privalomosios mediacijos.

Keli aptarti atvejai iliustruoja, kad laikinųjų apsaugos priemonių taikymas privalomosios mediacijos metu vis dar išlieka problematiškas. Kol kas teismų praktika šiuo klausimu nėra gausi, dar tik besiformuojanti. Inicijuojant privalomąją mediaciją ir tuo pačiu kreipiantis į teismą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, tarsi susiduriama su procedūrų dubliavimu, kai klausimai, kilę iš tų pačių teisinių santykių, sprendžiami ir teisme, ir mediacijoje.

Išanalizavus privalomosios mediacijos teisinį reguliavimą ir su jos taikymu susijusią teismų praktiką, matyti, kad praktiškai kiekviename mechanizmo etape, pradedant nuo privalomosios mediacijos atvejų iki mediacijos pabaigos, susiduriama su aiškesnio teisinio reglamentavimo trūkumu. Privalomosios mediacijos institutas, kaip naujadaras, Lietuvoje yra vis dar besiformuojantis dalykas, todėl tinkamam jo veikimui svarbus identifikuotų problemų sprendimas. Siekiant kuo geriau identifikuoti praktikoje kylančias problemas, labai svarbu girdėti nuomonę asmenų, kurie betarpiškai dirba su privalomąja mediacija, todėl kitame šio darbo skyriuje

---

¹⁴⁴ „Kauno apygardos teismo 2020 m. lapkričio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-1725-324/2020“, Infollex, žiūrėta 2021 m. sausio 14 d., <https://www.infollex.lt/tp/1946804>.

¹⁴⁵ „Kauno apygardos teismo 2020 m. lapkričio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-1742-896/2020“, Infollex, žiūrėta 2021 m. sausio 15 d., <https://www.infollex.lt/tp/1942950>.

tyrimo (apklausos) pagalba bus išsiaiškintos ir aptariamos praktinės problemos, su kuriomis susiduria privalomąją mediaciją vykdančios mediatoriaus.

3. PRIVALOMOSIOS MEDIACIJOS TAIKYMO YPATUMAI IR PROBLEMATIKA IŠ MEDIATORIŲ PERSPEKTYVOS

Šiame baigiamojo darbo skyriuje pristatomi kiekybinio tyrimo (anketinės apklausos), kurios metu siekta išsiaiškinti, su kokiomis praktinėmis problemomis susiduria privalomosios mediacijos paslaugas teikiantys mediatoriai, rezultatai.

3.1. Tyrimo instrumentas

Siekiant tyrimo tikslo – išsiaiškinti, su kokiomis praktinėmis problemomis susiduria privalomosios mediacijos paslaugas teikiantys mediatoriai, buvo sukurta autorinė elektroninė privalomosios mediacijos paslaugas teikiančių mediatorių apklausos anketa (1 priedas). Be demografinio pobūdžio klausimų, klausimyną sudarė tokie klausimų blokai: 1) organizaciniai mediacijos vykdymo klausimai; 2) sėkmingos mediacijos rezultatų įforminimas; 3) mediacijos trukmė ir apmokėjimas; 4) mediatorių požiūris į specifinius mediacijos atvejus; 5) mediatorių patirtis. Pirmuoju klausimu siekta sužinoti, kokiose patalpose mediatoriai teikia privalomosios mediacijos paslaugas, kokias papildomas išlaidas patiria ar aiškiai įtvirtintos jų pareigos. Antruoju klausimu domėtasi, ar mediatoriai rengia taikos sutartis ir kitus dokumentus, ar susidūrė su atvejais, kai dokumentus reikėjo tikslinti. Trečiuoju klausimu siekta sužinoti mediatorių patirtį ir nuomonę apie mediacijai skirtą laiką ir apmokėjimo pakankamumą. Ketvirtuoju klausimu siekta išsiaiškinti mediatorių nuomonę apie mediacijos taikymą smurto artimoje aplinkoje atvejais bei apie vaikų įtraukimą į mediaciją. Penktuoju klausimu siekta sužinoti mediatorių požiūrį į Lietuvoje veikiančią privalomosios mediacijos modelį, mediatorių ketinimą toliau teikti privalomosios mediacijos paslaugas (apmokamas iš valstybės biudžeto) bei su kokiomis dar praktinėmis problemomis susidūrė patys mediatoriai.

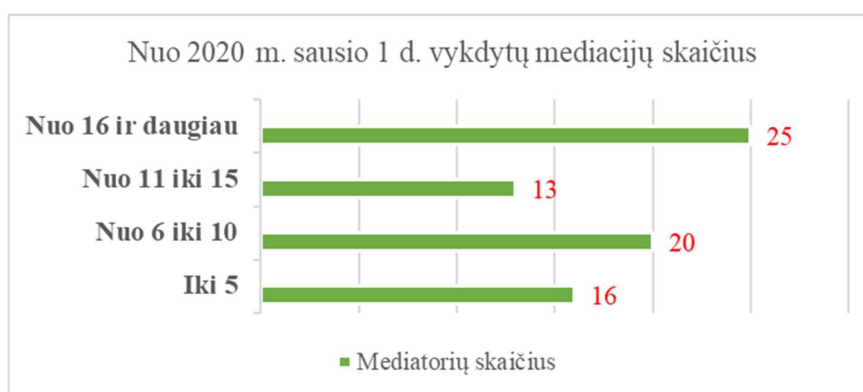
Klausimyną sudarė 18 klausimų. Visi klausimai, išskyrus 18 klausimą, turėjo atsakymo variantus, pasirinkti buvo galima tik vieną atsakymo variantą. Keturi klausimai (8, 14, 15, 16) numatė atsakymo variantą „Kita“, kuris leido respondentams įrašyti savo variantą, jei nei viena iš pateiktųjų netiko. Atsakydami į 18 klausimą, mediatoriai galėjo laisva forma įrašyti, su kokiomis dar praktinėmis problemomis susiduria.

Tyrimas vykdytas nuo 2021 m. vasario 7 d. iki 2021 m. vasario 20 d. Apklausa sukurta per „Google“ formas ir jos nuoroda išsiųsta respondentams elektroniniu paštu. Dalyvavimas apklausoje buvo savanoriškas, užtikrintas visiškasis respondentų anonimiškumas.

3.2. Tyrimo imtis

Apklausiai pasirinkta tikslinė grupė – tai privalomosios mediacijos paslaugas teikiantys mediatoriai. Apklauskos nuoroda su kvietimu dalyvauti apklausoje el. paštu buvo išsiųsta 230 mediatorių, nurodytų Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos pateiktame Mediatorių, teikiančių valstybės užtikrinamos neteisminės mediacijos ir privalomosios mediacijos paslaugas, sąrašė¹⁴⁶ (2021 m. vasario 7 d. redakcija), teikiančių privalomosios mediacijos paslaugas. Apklausoje dalyvavo 74 mediatoriai. Didžiausią respondentų dalį sudarė moterys (83,8 proc., N=62), vyrų beveik šešis kartus mažiau (14,9 proc., N=11), 1 mediatorius savo lyties nenurodė.

33,8 proc. (N=25) respondentų nurodė, kad nuo 2020 m. sausio 1 d. privalomąją mediaciją vykdė 16 ir daugiau kartų, 27 proc. (N=20) – nuo 6 iki 10 kartų, 21,6 proc. (N=16) nurodė, kad tik iki 5 kartų, 17,6 proc. (N=13) – nuo 11 iki 15 kartų (1 pav.).

1 pav. Mediatorių atsakymų pasiskirstymas, prašant nurodyti, kiek kartų nuo 2020 m. sausio 1 d. vykdė privalomąją mediaciją

3.3. Tyrimo rezultatai ir jų aptarimas

Organizaciniai mediacijos vykdymo klausimai

Prašant nurodyti, kokiose patalpose dažniausiai teikia privalomosios mediacijos paslaugas, net 60,8 proc. (N=45) respondentų nurodė, kad šias paslaugas teikia savo biure ar privačiai išsinuomotose patalpose. Kita dalis – 20,3 proc. (N=15), nurodė patalpas, skirtas Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos. Panaši dalis – 18,9 proc. (N=14) pažymėjo variantą – kitose patalpose (pvz., skirtose savivaldybių, organizacijų ir pan.).

Į klausimą, „ar susiduria su situacijomis, kai trūksta Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos skiriamų patalpų privalomajai mediacijai vykdyti arba jų darbo laikas yra

¹⁴⁶ <https://vgtpt.lrv.lt/lt/advokatu-mediatoriu-ir-psichologu-sarasai/lietuvos-respublikos-mediatoriu-sarasas-2>.

netinkamas?“, didžioji dalis – 71,6 proc. (N=53) atsakė neigiamai, tačiau 21 respondentas (28,4 proc.) atsakė teigiamai.

Respondentų prašant nurodyti, kiek vidutiniškai per mėnesį patiria papildomų išlaidų, susijusių su privalomosios mediacijos vykdymu (patalpų nuoma, ryšio paslaugos, kanceliarinių prekių įsigijimas, vykimas į mediacijos vykdymo vietą ir kt.), 54,1 proc. (N=40) pasirinko variantą „iki 20 Eur“. 17 respondentų (23 proc.) nurodė variantą „nuo 21 iki 50 Eur“. 12 respondentų (16,2 proc.) žymėjo „nuo 51 iki 100 Eur“. Tik 5 respondentai nurodė, kad patiria daugiau nei 101 Eur papildomų išlaidų.

51,4 proc. (N=38) respondentų nurodė, kad būtų geriau, jei prie mediacijos bylos šalys iš anksto pateiktų kuo daugiau su ginču susijusių dokumentų (pvz., santuokos liudijimo, gimimo liudijimų ir pan. kopijas). 26 respondentai (35,1 proc.) teigė, kad jiems nesvarbu, o 10 (13,5 proc.) respondentų nurodė atsakymą „Ne“.

Paklausus respondentų, ar iš dabartinio teisinio reglamentavimo aišku, ką privalomosios mediacijos metu privalo atlikti ir kokius dokumentus parengti mediatorius, 58,1 proc. (N=43) nurodė, kad iš dalies aišku, bet yra ką tobulinti. 39,2 proc. (N=29) respondentų pažymėjo variantą „Visiškai aišku“ ir tik 2 (2,7 proc.) respondentai atsakė, kad jiems visiškai neaišku.

Kalbant apie organizacinius mediacijos vykdymo klausimus, matyti, kad dauguma (60,8 proc.) apklausoje dalyvavusių mediatorių mediacijas vykdo savo biure ar privačiai išsinuomotose patalpose, o tai lemia papildomas mediatorių išlaidas, taip pat tai signalizuoja apie patalpų privalomai mediacijai vykdyti trūkumą arba netinkamą jų darbo laiką, todėl reikėtų sudaryti sąlygas patalpomis naudotis ne tik darbo valandomis. Atkreiptinas dėmesys, kad reikalinga tobulinti (tai nurodė 58,1 proc. respondentų) teisinį reglamentavimą, aiškiai nurodant, ką privalomosios mediacijos metu privalo atlikti ir kokius dokumentus parengti mediatorius. Mediatoriai išryškino ir specifinę problemą – ydingą bylų skirstymo ir mediatorių skyrimo tvarką, kuri pasireiškia netolygiu bylų skirstymu.

Sėkmingos mediacijos rezultatų įforminimas

Remiantis tyrimo duomenimis, dauguma tyrime dalyvavusių mediatorių rengia ginčo šalims taikos sutartį bei susijusius prašymus, pareiškimus teismui. Kad sėkmingos mediacijos atveju visuomet rengia taikos sutartį, pažymėjo 39 (52,7 proc.) mediatoriai. 25 respondentai (33,8 proc.) nurodė, kad taikos sutartį rengia tik nesudėtingais atvejais, kitais atvejais nukreipia šalis pasinaudoti teisininkų paslaugomis. 4 (5,4 proc.) respondentai pažymėjo, kad apskritai nerengia taikos sutarties ir šalis nukreipia pasinaudoti teisininkų paslaugomis. Po 1 mediatorių nurodė: kad rengia tik tuomet, kai to prašo klientai; rengia tik sutarties projektą; pagal šalių pageidavimą;

rengia, kai nedalyvauja advokatai. 2 mediatoriai nurodė, kad rengia pagal situaciją ir susitarimą su šalimis.

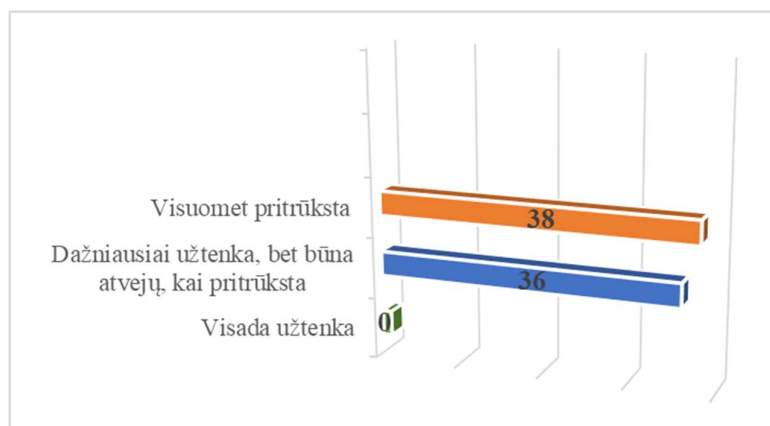
Respondentų buvo klausiama, ar kartu su taikos sutartimi jie parengia ir prašymus, pareiškimus teismui. Didžioji dalis 75,7 proc. (N=56) respondentų atsakė „Taip“. 17,6 proc. (N=13) respondentų nurodė, kad ne ir parengia tik taikos sutartis. 5 (6,8 proc.) mediatoriai nurodė, kad ne, nes nerengia ir taikos sutarties.

Į klausimą „Ar susidūrėte su atvejais, kai Jūsų parengtos taikos sutarties teismas nepatvirtino (dėl trūkumų) ir ją reikėjo tikslinti?“, dauguma – 56 (75,7 proc.) atsakė neigiamai. Kad su tokiais atvejais susidūrė, nurodė 18 (24,3 proc.) respondentų.

Tyrimas atkleidė, kad daug problemų kyla su taikos sutarties rengimu. Kadangi nėra aiškiai įtvirtinta, ar mediatorius privalo rengti taikos sutartį, nesiformuoja vieninga praktika. Vieni mediatoriai ją rengia, kiti ne, tretį rengia ir kitus dokumentus (prašymus, pareiškimus) teismui. Nurodomas poreikis mediatoriams turėti prieigą prie įvairių registų, kurie leistų greičiau parengti taikos sutartį. Reikia išspręsti klausimą dėl parengtos taikos sutarties taisymo, koregavimo kaip papildomos paslaugos įtvirtinimo. Kitas svarbus aspektas – kad per 1 val. parengti taikos sutartį praktiškai neįmanoma, tačiau į tai neatsižvelgiama ir didesnis apmokėjimas neskiriamas.

Mediacijos trukmė ir apmokėjimas

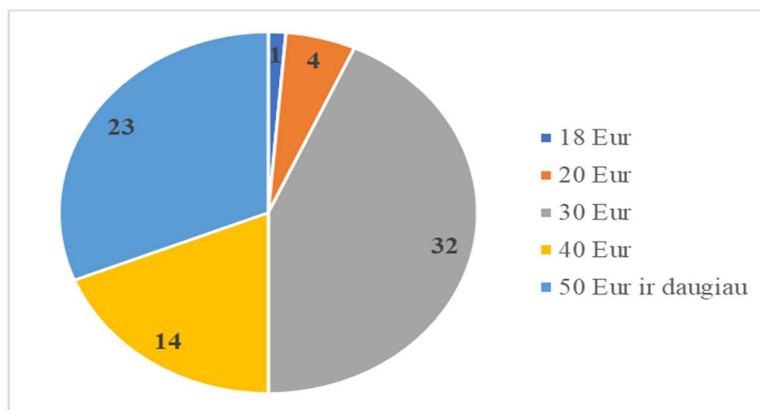
Tyrimo duomenys atskleidžia, kad numatyta mediacijos trukmė ir apmokėjimas nėra pakankamas. Respondentų klausta, ar šiuo metu skiriamų 4 valandų privalomajai mediacijai vykdyti ir po 1 valandą pasiruošimui bei rezultatų įforminimui užtenka kokybiškai mediacijos paslaugai suteikti. Kad visuomet pritrūksta, nurodė 51,4 proc. (N=38). 48,6 proc. (N=36) nurodė, kad dažniausiai užtenka, bet būna atvejų, kai pritrūksta. Pažymėtina, kad nei vienas respondentas nenurodė, kad skirtų valandų visuomet užtenka (2 pav.).

2 pav. Mediatorių atsakymų pasiskirstymas, prašant nurodyti, ar užtenka šiuo metu privalomajai mediacijai skiriamų valandų

Prašant atsakyti, kiek valandų reikėtų skirti mediacijos vykdymui (įskaitant pasiruošimą ir rezultatų įforminimą), kad būtų užtikrintas kokybiškas mediacijos procesas, 45,9 proc. (N=39) respondentų rinkosi variantą „Iki 10 valandų“. 25,7 proc. (N=19) respondentų rinkosi variantą „Iki 8 valandų“, 21,6 proc. (N=16) – „Iki 12 valandų ir daugiau“ ir tik 5 respondentai (6,8 proc.) nurodė variantą „Iki 6 valandų“ (*aut. past.* – kiek šiuo metu ir skiriama).

Mediatorių taip pat klausta, koks turėtų būti valandinis įkainis už privalomosios mediacijos paslaugas. 32 (43,2 proc.) respondentai nurodė 30 Eur, 23 (31,3 proc.) respondentai – 50 Eur ir daugiau, 14 (18,9 proc.) respondentų – 40 Eur, 4 (5,4 proc.) respondentai – 20 Eur, ir tik 1 (1,4 proc.) respondentas nurodė 18 Eur valandinį įkainį (3 pav.).

3 pav. Mediatorių nurodytas valandinis įkainis, kuris turėtų būti mokamas už privalomosios mediacijos paslaugas

Tyrimo duomenys parodė, kad numatyta privalomosios mediacijos trukmė ir apmokėjimas nėra pakankamas. Matyti ryški tendencija, kad mediacijai skiriamų valandų neužtenka (visuomet pritrūksta nurodė 51,4 proc., dažniausiai užtenka, bet būna atvejų, kai pritrūksta – 48,6 proc.) ir skiriamų valandų skaičių reikia didinti. Papildomos mediatorių patiriamos išlaidos (patalpų nuomos, ryšio paslaugų ir kt.), papildomi laiko ir veiklos kaštai – taikos sutarties derinimas su šalimis, jų kreditoriais, vykimas į mediacijos vietą ir pan., neatspindi mediatorių paslaugų apmokėjime. Dauguma tyrime dalyvavusių mediatorių (55 respondentai) nurodė pageidautiną valandinį įkainį – 30–50 eurų, manytina, kad toks įkainis atspindėtų mediatorių patiriamas papildomas išlaidas ir būtų labiau motyvuojantis užsiimti šia veikla.

Mediatorių požiūris į specifinius mediacijos atvejus

Mediatorių prašyta atsakyti, ar privalomoji mediacija turi būti taikoma, kai tarp šalių būta smurto artimoje aplinkoje. Didžioji dalis – 74,3 proc. (N=55) nurodė, kad mediacija turi būti taikoma, bet tik pasitelkiant specialias technikas (pvz., atskiri susitikimai ir pan.), skiriant specialių žinių ir įgūdžių turintį mediatorių ir esant pačių šalių sutikimui. Tik 8 (10,8 proc.) respondentai pasirinko kategorišką variantą, kad mediacija neturėtų būti taikoma. 7 (9,5 proc.) nurodė, kad

mediacija turėtų būti taikoma visais atvejais. Po vieną respondentą (N=4) pasirinkę variantą „Kita“ nurodė, kad: mediacija galėtų būti taikoma tik esant pačių šalių sutikimui ir jog dalyvauti nukentėjusiosios šalies advokatas; neturėtų būti privaloma, nebent labai išimtiniais atvejais; priklausomai nuo to, ar abi šalys nori ir atsižvelgiant į pačių šalių situacijos matymą; neturėtų būti taikoma, jei yra teismo nuosprendis ir kita šalis atsisako.

Į klausimą, ar prireikus, į mediacijos procesą įtraukia nepilnamečius vaikus (kai sprendžiami su jais susiję klausimai, 48,6 proc. (N=38) respondentų atsakė neigiamai. „Taip“ atsakė 17,6 proc. (N=13) respondentų. 14,9 proc. (N=11) respondentų nurodė, kad nepilnamečius vaikus įtraukia tik bendradarbiaudami su psichologines paslaugas ir pagalbą teikiančiomis įstaigomis. 14 respondentų pasirinko variantą „Kita“ ir nurodė savo atsakymus: tokių situacijų neturėjo (8 respondentai); tokių situacijų išvengti pavyko, bet iškilus abejonių dėl vaiko interesų, yra tekę teirautis dėl galimos vaiko nuomonės, vaiko teisių specialisto, atvejo vadybininko, dirbančio su šeima; įtraukia, jei mato tam poreikį ir su vaiku bendrauja pats, nes turi tam kompetenciją; taiko į vaikų interesus orientuotą mediaciją; įvairiai; prireikus prašo psichologo ar vaiko teisių apsaugos specialisto išvados; įtraukia tik gavus abiejų tėvų rašytinį sutikimą; tik išimtiniais atvejais, esant šalių ir vaiko sutikimui bei atsižvelgiant į vaiko amžių.

Šio darbo 2 skyriuje analizuota, ar privalomoji mediacija turėtų būti taikoma, kai tarp šalių būta smurto artimoje aplinkoje. Tyrimo rezultatai parodė, kad 74,3 proc. apklausoje dalyvavusių mediatorių mano, jog mediacija turi būti taikoma, bet tik pasitelkiant specialias technikas (pvz., atskiri susitikimai ir pan.), skiriant specialių žinių ir įgūdžių turintį mediatorių ir esant pačių šalių sutikimui. Tai suponuoja poreikį mediatorių specializacijai, taip pat atidesnį aplinkybių įvertinimą skiriant mediatorių. Tyrimas taip pat atskleidė, kad nėra vienareikšmiškos pozicijos dėl nepilnamečių vaikų įtraukimo į mediaciją. Tik nedidelė dalis (11 respondentų) nurodė, kad įtraukiant nepilnamečius vaikus į mediaciją bendradarbiauja su psichologines paslaugas ar pagalbą teikiančiomis įstaigomis, specialistais, kiti (38 respondentai) nurodė, kad apskritai neįtraukia vaikų į mediacijos procesą. Visa tai gali sąlygoti vaiko interesų pažeidimą, taip pat galima įžvelgti ir mediatorių kompetencijos trūkumą tokiems atvejams.

Mediatorių patirtis

Paklausus mediatorių nuomonės, ar Lietuvoje reikėtų griežtinti privalomosios mediacijos formą, pvz., kad ginčo šalys privalėtų dalyvauti pirmame susitikime su mediatoriumi, o ne tik ją inicijuoti, 38 (51,4 proc.) respondentai nurodė, kad nereikėtų. Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad 23 (31,1 proc.) nurodė, kad griežtinti privalomosios mediacijos formą vis dėlto reikėtų. 12 (16,2 proc.) respondentų nurodė, kad šiuo klausimu neturi nuomonės. 1 respondentas, pasirinkęs variantą „Kita“, nurodė, kad sugriežtinus atsirastų galimybė piktnaudžiauti derinant

susitikimo laiką ir tokiu būdu vilkinti mediacijos užbaigimą. Atsižvelgiant į tai, kad nemaža dalis mediatorių palaiko privalomosios mediacijos formos griežtinimą, taip pat į tai, kad didelė dalis mediacijų net neįvyksta, nes kita šalis nesutiko arba neatsakė, dar labiau tampa aktualesnė šiame darbe pateikta pozicija, kad Lietuvoje reikėtų nustatyti griežtesnę dalyvavimo privalomoje mediacijoje formą ar standartą.

Mediatorių buvo klausama, ar jie planuoja įgiję daugiau praktinės patirties ar dėl kitų priežasčių, mediacijos paslaugas teikti tik privačiai, t. y. nebeteikti privalomosios mediacijos paslaugų, apmokamų valstybės biudžeto lėšomis. Kad neplanuoja, atsakė 46 (62,2 proc.) respondentai. Atkreiptinas dėmesys, kas visgi 28 (37,8 proc.) respondentai planuoja atsisakyti teikti privalomos mediacijos paslaugas, apmokamas iš valstybės biudžeto lėšų.

Kitos mediatorių identifikuotos praktinės privalomosios mediacijos problemos

Paskutiniame anketos klausime mediatoriai galėjo laisva forma nurodyti, su kokiomis dar praktinėmis problemomis susiduria teikdami privalomosios mediacijos paslaugas. Šiuo aspektu atsakymus pateikė 39 (52,7 proc. nuo visų dalyvavusių apklausoje) respondentai. Apibendrinus respondentų nurodytas problemas, išryškėjo tam tikri probleminiai aspektai, kuriuos galima išskirti į tokias grupes:

1) *Netinkama, ydinga bylų skirstymo ir mediatorių skyrimo tvarka* (nurodė 9 respondentai). Respondentai nurodo, kad yra neaiškus, neteisingas, netolygus bylų skirstymas per posistemį „TEISIS“, nes šiuo metu pasiūlymas teikiamas keliems mediatoriams ir bylą gauna tas, kuris greičiau pamato ir sutinka. Pavyzdžiui, vienas respondentas nurodė, kad per metus gavo medijuoti tik 3 atvejus arba per vieną mėnesį iš gautų 6 kvietimų suspėjo sutikti ir gauti tik 1 atvejį. Pasitaiko atveju, kai mediatoriai skiriami neatsižvelgiant į mediatoriaus darbo teritoriją. Skirstant mediacijos bylas, neatsižvelgiama į mediatoriaus darbo sėkmingumą (taikant motyvacijos sistemą – didesnę užmokestį ar didesnę skiriamų atvejų skaičių). Nurodomas poreikis tobulinti patį „TEISIS“ posistemį, kurio veikla dažnai sutrinka. Taip pat kaip problema įvardijamas ir per didelis mediatorių skaičius.

2) *Žema ginčo šalių motyvacija ir piktnaudžiavimas* (nurodė 9 respondentai). Respondentai teigia, kad šalims trūksta informacijos apie mediacijos procesą, o tai sukelia pasipriešinimą. Dažnai net po mediacijos proceso išaiškinimo šalys nesuvokia, kad tai ne teismas. Šalys elgiasi pasyviai, nesąžiningai, atidėlioja susitikimus, nenori prisiimti atsakomybės, neretai paraleliai ginčą sprendžia ir su advokatais. Pasitaiko atveju, kai net ir pasiturinčios ginčo šalys mediacija naudojasi tik dėl to, kad dokumentai būtų parengti nemokamai, šalys tik formaliai nori gauti pažymą, kad mediacija pasinaudota.

3) *Prieigos prie įvairių informacinių registru ir išankstinės informacijos apie ginčą poreikis* (nurodė 7 respondentai). Respondentai nurodo, kad rengiant taikos sutartį labai reikalinga prieiga prie įvairių registru (pvz., Nekilnojamojo turto registro ir t. t.), nes ilgai užtrunka, kol pačios šalys surenka reikiamus dokumentus. Taip pat nurodoma, kad su mediacijos byla iš anksto gavus kuo daugiau informacijos ir dokumentų, būtų sutaupoma mediacijai skirto laiko, nes daug mediacijos laiko užima vien tik aiškinantis situaciją.

4) *Taikos sutarties rengimo problematika* (nurodė 6 respondentai). Nurodoma, kad parengti taikos sutartį per 1 valandą yra praktiškai neįmanoma, ypač sudėtingesniais atvejais, o apmokama tik už 1 valandą. Taikos sutartis ne tik parengiama, bet ir derinama su ginčo šalimis, jų kreditoriais, taisoma pagal jų pastabas, konsultuojama, kaip jas pateikti teismui, kas užima papildomas laiko sąnaudas. Pasitaiko atvejų, kai jau parengtas ir pasirašytas taikos sutartis reikia taisyti, o šalys papildomai mokėti nenori. Turėtų būti aiškiai išspręstas klausimas ne tik dėl taikos sutarties, bet ir pareiškimų, prašymų rengimo teismui, nes mediatoriui parengus tik taikos sutartį, o dėl kitų dokumentų parengimo nukreipti šalis pas teisininkus yra neracionalu, kyla pasipiktinimas iš ginčo šalių. Pateikti siūlymai įvesti motyvacijos sistemą už sėkmingai pasibaigusią mediaciją ir parengtas taikos sutartis.

5) *Per mažas valandinis įkainis ir papildomų išlaidų apmokėjimo poreikis* (nurodė 8 respondentai). Nors ši problema išryškėjo iš mediatorių pateiktų atsakymų į kitus anketos klausimus, tačiau respondentai papildomai nurodė, kad valandinis įkainis už mediacijos paslaugas yra per mažas, nemotyvuojantis. Apmokėjime neatsispindi mediatorių patiriamos papildomos išlaidos už patalpų nuomą, pašto, ryšio paslaugas, kanceliarines prekes, kelionę į mediacijos vietą, šias išlaidas tenka padengti savo lėšomis. Nurodoma, kad sugaištama nemažai laiko telefonu derinant su šalimis organizacinius mediacijos klausimus, vykstant į mediacijos vietą, teikiant ataskaitas, dokumentus per „TEISIS“ sistemą, tačiau už šį laiką papildomai neapmokama. Keli mediatoriai nurodo, kad dėl per mažo apmokėjimo nebepriima medijuoti bylų, apskritai nebenedori užsiimti šia veikla.

6) *Nuotolinės mediacijos neefektyvumas* (nurodė 3 respondentai). Respondentai nurodo, kad nuotolinė mediacija, ypač tai tapo aktualu karantino metu, yra neveiksminga, šalims trūksta tiesioginio kontakto, šalims trūksta kompiuterinio raštingumo žinių.

7) *Mediacijai skirtų patalpų trūkumas, nepatogus jų darbo laikas* (nurodė 4 respondentai). Nurodoma, kad trūksta patalpų mediacijai vykdyti, ypač karantino laikotarpiu, nes Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba karantino metu neskiria patalpų mediacijai vykdyti, jos yra nepritaikytos tokiems atvejams. Patalpomis galima naudotis tik darbo valandomis, kai mediatoriai dirba nuolatinius darbus ir negali tokiu metu medijuoti.

8) *Kitos problemos*. Respondentai nurodė, kad kyla sunkumų bendraujant su Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba, mediatoriams keliami per dideli lūkesčiai, per maža informacijos sklaida apie pakeitimus mediacijos organizavime, mediacijos procesų apibendrinimų ir analizės stoka. Paminėta, jog mediatoriams neišduodamas joks dokumentas, patvirtinantis, kad jis yra mediatorius. Taip pat nurodoma, kad pasitaiko atvejų, kai savivaldybėse dirbantys teisininkai (teikiantys pirminę teisinę pagalbą) atsiunčia šalis į mediaciją, neišsiaiškinę ar tarp jų apskirtai yra ginčas, nemoka parengti dokumentų teismui po taikos sutarties.

Apibendrinant praktinių problemų, su kuriomis susiduria privalomosios mediacijos paslaugas teikiantys mediatoriai, tyrimo rezultatus, galima teigti, kad išryškėjo ir pasitvirtino tam tikros tendencingos praktinės problemos, kurios buvo keliamos, analizuojamos ir ankstesniuose šio baigiamojo darbo skyriuose. Reikia išspręsti įvairius organizacinius privalomosios mediacijos vykdymo klausimus (mediacijos patalpų, mediatorių parinkimo ir skyrimo), tobulinti teisinį reglamentavimą aiškiau apibrėžiant mediatorių teises ir pareigas (ką jie privalo atlikti, suteikti prieigą prie darbui reikalingų registru), įvesti aiškumo dėl mediacijos rezultatų įforminimo (taikos sutarties ir kitų dokumentų rengimo), didinti mediatorių užmokestį už mediacijos paslaugas, papildomas išlaidas, privalomajai mediacijai skirtų valandų skaičių. Be jau nurodytų aspektų, iš tyrime gautos informacijos, galima teigti, kad asmenims vis dar trūksta informacijos, suvokimo apie mediacijos procesą, į mediaciją nukreipiami atvejai, kai mediacija netaikoma, kas koreliuoja su šiame darbe pateiktu siūlymu – parengti ir viešai skelbti (nuolat atnaujinant) pavyzdinį atvejų, kada privalomoji mediacija taikoma / netaikoma, sąrašą. Tai, kad 37,8 proc. apklausoje dalyvavusių respondentų planuoja atsisakyti teikti privalomosios mediacijos paslaugas, apmokamas iš valstybės biudžeto lėšų, signalizuoja, kad iškilusias praktines problemas reikia nedelsiant spręsti, priešingu atveju, Lietuvoje privalomoji mediacija gali taip ir likti *terra incognita*.

IŠVADOS

1. Neatsižvelgiant į tai, kokias privalomosios mediacijos įgyvendinimo formas pasirenka valstybės, tikrasis mediacijos privalomumas pasireiškia per privalomosios mediacijos turinį (privalomumo laipsnius). Nors vienoje valstybėje privalomosios mediacijos privalomumo laipsnis švelnesnis, kitose griežtesnis, tačiau visais atvejais privalomoji mediacija nereiškia įpareigojimo ginčą išspręsti mediacijos metu, o tik įpareigojimą pabandyti šį būdą, tai lemia privalomosios mediacijos suderinamumą su savanoriškumo principu.

2. Lietuvos teismų praktikos analizė parodė, kad susiduriama su problema nustatant, kokie ginčai priskiriami arba nepriskiriami privalomajai mediacijai. Lietuvoje nėra pavyzdinio sąrašo, rekomendacijų, kokiais atvejais privalomoji mediacija taikoma/netaikoma, todėl kyla neaiškumų tiek teisininkams, tiek ginčo šalims, o tai savo ruožtu sąlygoja ginčo šalių papildomus laiko, lėšų kaštus ir nepasitenkinimą šiuo institutu. Tokių pačių problemų kyla ir teismams, kurie skirtingai interpretuoja privalomosios mediacijos taikomumą ir neformuoja vieningos teismų praktikos. Taip pat vis dar nėra išspręstas klausimas dėl privalomosios mediacijos taikymo smurto artimoje aplinkoje atvejais.

3. Lietuvoje numatytos išimties dėl mediatoriaus kvalifikacijos tam tikroms asmenų grupėms, taip pat specializacijų ar specialių reikalavimų netaikymas, sprendžiant sudėtingus, komplikuočius šeimos ginčus, sudaro prielaidas mediaciją vykdyti asmenims, neturintiems pakankamai žinių, įgūdžių ir asmeninių savybių.

4. Išanalizavus privalomosios mediacijos teisinį reglamentavimą, nustatytos teisinio reguliavimo spragos. Nėra aišku kaip spręsti praktines situacijas, kai ginčo šalis nežino kitos šalies kontaktų, ir tai užkerta kelią šaliai tiek pasinaudoti privalomąja mediacija, tiek kreiptis į teismą. Nėra aiškumo kaip užtikrinti šalių lygiateisiškumą, kai privalomoji mediacija nepasinaudojusi ginčo šalis teisme pareiškia priešieškini.

5. Privalomosios mediacijos veikimo mechanizmo ir jo teisinio reglamentavimo analizė parodė, kad tiek ruošiantis mediacijos vykdymui, tiek vykdant privalomąją mediaciją, mediatorius turi daug pareigų, kurių vienos yra įtvirtintos teisės aktuose, o kitos yra tik numanomos, kas įneša neapibrėžtumo mediatoriaus veikloje. Nėra aiškiai įtvirtinta, ar mediatorius privalo rengti taikos sutartis ir kitus procesinius dokumentus, kaip spręsti situacijas, kai parengtus dokumentus reikia tikslinti pasibaigus mediacijai. Teismų praktikos analizė atskleidė poreikį patvirtinti aiškia pažymos apie pasinaudojimą privalomąja mediacija forma.

6. Inicijuojant privalomąją mediaciją ir kartu kreipiantis į teismą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, tarsi susiduriama su procedūrų dubliavimu, kai klausimai, kilę iš tų pačių teisinių santykių, sprendžiami ir teisme, ir mediacijoje.

7. Atliktas empirinis tyrimas atskleidė, kad mediatoriai teikdami privalomosios mediacijos paslaugas susiduria su įvairiomis praktinėmis problemomis: mediatoriaus pareigų aiškesnio reglamentavimo, mediacijai skirto laiko trūkumu, papildomų išlaidų apmokėjimo ir teisingo apmokėjimo už suteiktas paslaugas, platesnio įgalinimo rengiant taikos sutartis ir kitus dokumentus poreikiu, motyvacijos sistemos nebuvimu, ydinga bylų skirstymo ir mediatorių skyrimo tvarka, žema ginčo šalių motyvacija. Siekiant privalomosios mediacijos Lietuvoje tinkamo funkcionavimo ir plėtros, būtinas nurodytų problemų sprendimas.

Privalomosios mediacijos įgyvendinimo Lietuvoje analizė parodė, kad beveik kiekviename privalomosios mediacijos etape, pradedant mediacijos inicijavimu, baigiant mediacijos pabaiga, susiduriama su aiškesnio reglamentavimo trūkumu. Teismuose sprendžiami ginčai dėl privalomosios mediacijos objekto, laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, mediatorių pareigų neapibrėžtumas, formalus specifinių situacijų vertinimas ir kiti nustatyti probleminiai aspektai išryškino poreikį tobulinti privalomosios mediacijos teisinį reguliavimą. Atsižvelgiant į aukščiau išdėstytas išvadas, **konstatuojama, kad šio magistrinio darbo pradžioje nurodytas ginamasis teiginys, jog privalomosios mediacijos įgyvendinimas Lietuvoje susiduria su praktinėmis problemomis, kurios trukdo privalomosios mediacijos tinkamam funkcionavimui Lietuvoje, pasitvirtino.**

PASIŪLYMAI

Siekiant spręsti nustatytas privalomosios mediacijos praktines problemas ir užtikrinti tinkamą jos funkcionavimą Lietuvoje, siūloma:

Įstatymų leidėjui:

1. Pakeisti Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymą:

1.1. Papildyti 11¹ straipsniu:

„11¹ straipsnis. Mediatoriaus teisės

Mediatorius, vykdydamas savo veiklą, turi teisę gauti iš valstybės ir savivaldybių institucijų, taip pat registru, valstybės informacinių sistemų jų turimą ar tvarkomą ir mediacijos paslaugoms teikti reikalingą informaciją, duomenis, dokumentus, jų nuorašus, taip pat tvirtinti su mediacijos paslaugų teikimu susijusių dokumentų nuorašus.“

1.2. Papildyti 19 straipsnį 5 punktu:

„5) mediatoriaus ar Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos rašytinio pareiškimo dėl mediacijos pabaigos pateikimo privalomąją mediaciją inicijavusiai ginčo šalies, kai nustatoma, kad kitos ginčo šalies gyvenamosios vietos ar kitos dokumentų įteikimo vietos adresas nežinomas, diena.“

1.3. Pakeisti 20 straipsnį ir jį išdėstyti taip:

„20 straipsnis. Privalomosios mediacijos atvejai

1. Privalomoji mediacija taikoma sprendžiant šiuos civilinius ginčus:

1) šeimos ginčus, nagrinėjamus ginčo teiseną Civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka, išskyrus šio straipsnio 2 dalyje nurodytą atvejį;

2) kitais įstatymų nustatytais atvejais.

2. Reikalavimas dėl privalomosios mediacijos netaikomas smurtą artimoje aplinkoje patyrusiam asmeniui, tačiau smurtą artimoje aplinkoje patyręs asmuo turi teisę inicijuoti pavalomąją mediaciją arba sutikti ar nesutikti dėl mediacijos vykdymo, kai privalomąją mediaciją inicijuoja kita ginčo šalis.“

1.4. Papildyti 20¹ straipsniu:

„20¹ straipsnis. Tinkamas pasinaudojimas privalomąja mediacija

Tinkamu pasinaudojimu privalomąja mediacija laikomas ginčo šalių dalyvavimas įžanginėje mediacijos sesijoje, kurios metu jos išklaušė mediatoriaus informaciją apie mediacijos procesą.“

1.5. Papildyti 21 straipsnį 7 dalimi:

„7. Kai privalomąją mediaciją inicijavusi ginčo šalis prašyme dėl mediatoriaus skyrimo nurodo, kad kitos ginčo šalies gyvenamoji vieta nežinoma, Valstybės garantuojamos

teisinės pagalbos tarnyba turi teisę iš Gyventojų registro gauti duomenis, reikalingus nustatyti ginčo šalies gyvenamąją vietą. Kai prašymas paduodamas asmens pasirinktam mediatoriui, įrašytam į Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašą, šis dėl kitos ginčo šalies gyvenamosios vietos nustatymo kreipiasi į Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybą.“

1.6. Pakeisti 22 straipsnio 3 dalį ir ją išdėstyti taip:

„3. Privalomosios mediacijos paslaugos, už kurias apmokama iš valstybės biudžeto lėšų, gali būti teikiamos iki keturių valandų. Jeigu pasibaigus šiam laikui galutinis susitarimas dėl taikaus ginčo sprendimo dar nepasiektas, ginčo šalys gali toliau savanoriškai tęsti mediaciją ginčo šalių lėšomis. **Nustatęs didelę taikaus ginčo sprendimo tikimybę, mediatorius gali teikti siūlymą pratęsti mediaciją dar iki keturių valandų.** Iš valstybės biudžeto lėšų taip pat apmokama už mediatoriaus pasirengimą mediacijai, kuris gali trukti iki vienos valandos, ir mediacijos rezultatų informinimą, kuris gali trukti iki vienos valandos, **kai taikos sutartis mediatoriaus nerengiama, arba iki keturių valandų, kai taikos sutartis mediatoriaus rengiama.**“

Lietuvos Respublikos Vyriausybei:

2. Pakeisti Už antrinės teisinės pagalbos teikimą, koordinavimą ir mediaciją mokamo užmokesčio dydžių ir mokėjimo taisyklių 46 punktą ir jį išdėstyti taip:

„46. Tarnyba apmoka arba kompensuoja išlaidas, susijusias su neteismine mediacija, tik po to, kai pateikiami šias išlaidas patvirtinantys dokumentai. Išlaidas, susijusias su neteismine mediacija, sudaro dokumentų kopijavimo, informinimo, vertimo, **kelionės į mediacijos vykdymo vietą, telefono ir interneto ryšio** ir panašios išlaidos.“

Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai:

3. Sudaryti ir viešai skelbti (nuolat atnaujinant) rekomendacinę atvejų, kuriais privalomoji mediacija taikoma/netaikoma, sąrašą (pavyzdinis sąrašas pateikiamas 2 priede).

4. Pakeisti Kreipimosi dėl mediatoriaus skyrimo ir mediatoriaus parinkimo iš Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašo ir skyrimo tvarkos aprašą:

4.1. Pakeisti 4 punktą ir jį išdėstyti taip:

„4. Aprašo 3.1 ir 3.2 papunkčiuose nurodytuose prašymuose (toliau – prašymai) turi būti nurodytas ginčo dalykas, kiekvienos ginčo šalies vardas, pavardė, gyvenamosios vietos ar kitos dokumentų įteikimo vietos adresas, o kai ginčo šalis yra juridinis asmuo, – juridinio asmens pavadinimas, buveinės ar kitos dokumentų įteikimo vietos adresas, taip pat nurodomas kiekvienos ginčo šalies telefono numeris, elektroninio pašto adresas ir (ar) kiti kontaktiniai duomenys (jei turimi ir žinomi). Aprašo 3.1 papunktyje nurodytame prašyme gali būti nurodomas pageidaujamas paskirti konkretus į Mediatorių sąrašą įrašytas mediatorius. Kartu su prašymu pateikiamas prašymą teikiančios šalies (-ių) asmens dokumentas ir jo kopija, **kiti su ginču susiję dokumentai.**“

4.2. Papildyti 8¹ punktu:

„8¹. Dėl mediacijos besikreipiančiai šaliai prašyme pagrįstai nurodžius, kad jai nėra žinomi jokie kitos ginčo šalies kontaktai, Tarnyba savo iniciatyva atlieka paiešką Gyventojų registre ir pagal nustatytus duomenis kitai ginčo šaliai išsiunčia pranešimą dėl sutikimo dalyvauti mediacijoje. Jeigu Gyventojų registre jokių duomenų apie kitą šalį nėra, Tarnyba išduoda asmeniui pažymą apie mediacijos pabaigą, nurodydama šią priežastį.“

5. Patvirtinti pažymos apie privalomosios mediacijos pabaigą formą (pavyzdinė forma pateikiama 3 priede).

6. Intensyvinti gyventojų informavimą apie privalomosios mediacijos procesą ir jo teikiamą naudą.

Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybai:

7. Sudaryti sąlygas privalomosios mediacijos paslaugas teikiantiems mediatoriams mediacijai skirtomis patalpomis naudotis ir ne darbo valandomis.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės aktai:

1. „Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymas“. LRS. Žiūrėta 2020 m. balandžio 2 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.325294/asr>.
2. „Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas“. Infollex. Žiūrėta 2020 m. gruodžio 10 d. <http://www.infollex.lt/teise/Default.aspx?i7&item=doc&AktoId=77554&RedId=0>.
3. „Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas“. Infollex. Žiūrėta 2020 m. rugsėjo 10 d. <http://www.infollex.lt/ta/100228>.
4. „Europos Parlamento ir Tarybos 2008 m. gegužės 21 d. direktyva 2008/52/EB dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų [2008] OL L136 24/05/“. EUR-Lex. Žiūrėta 2020 m. lapkričio 15 d. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/ALL/?uri=uriserv:OJ.L_.2008.136.01.0003.01.LIT.
5. „Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. balandžio 8 d. nutarimas Nr. 370 „Dėl Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymo Nr. X-1702 20 straipsnio 1 punkto pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIIIIP-4238“. LRS. Žiūrėta 2020 m. lapkričio 7 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/0ee0e3947e0f11eaa38ed97835ec4df6?jfwid=-1n2mj8llk>.
6. „Už Antrinės teisinės pagalbos teikimą, koordinavimą ir mediaciją mokamo užmokesčio dydžių ir mokėjimo taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. balandžio 13 d. nutarimu Nr. 364 „Dėl Už antrinės teisinės pagalbos teikimą, koordinavimą ir mediaciją mokamo užmokesčio dydžių ir mokėjimo taisyklių patvirtinimo“. LRS. Žiūrėta 2021 m. sausio 14 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/e6165520211e6bf4ee4a6d3cdb874/asr>.
7. „Mediacijos įstatymo Nr. X-1702 20 straipsnio 1 punkto pakeitimo įstatymo projektas“. LRS. Žiūrėta 2020 m. balandžio 10 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/401375d011c811eaa1dda5669c1a32a1?positionInSearchResults=1&searchModelUUID=baba5402-8cfe-4a6e-ba70-cde87a2c302e>.
8. „Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2015 m. rugsėjo 17 d. įsakymas Nr. 1R-268 „Dėl Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) sistemos plėtros koncepcijos patvirtinimo“. LRS. Žiūrėta 2020 m. balandžio 2 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/87b2c6700d3c11e98a758703636ea610>.
9. „Kreipimosi dėl mediatoriaus skyrimo ir mediatoriaus parinkimo iš Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašo ir skyrimo tvarkos aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2018 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. 1R-289“. LRS. Žiūrėta 2020 m. lapkričio 8 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/87b2c6700d3c11e98a758703636ea610>.
10. „Valstybės užtikrinamos neteisminės mediacijos taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2016 m. kovo 2 d. įsakymu Nr. 1R-85 „Dėl Valstybės

užtikrinamos neteisminės mediacijos taisyklių patvirtinimo“. Infolex. Žiūrėta 2021 m. sausio 10 d. <http://www.infolex.lt/ta/355789>.

11. „Teisėjų tarybos 2005 m. gegužės 20 d. nutarimas Nr. 348 „Dėl Bandomojo teisminės mediacijos projekto“. Infolex. Žiūrėta 2020 m. balandžio 2 d. <http://www.infolex.lt/ta/133244>.

Specialioji literatūra ir kiti šaltiniai:

12. „Aiškinamasis raštas dėl Mediacijos įstatymo Nr. X-1702 20 straipsnio 1 punkto pakeitimo įstatymo projekto“. LRS. Žiūrėta 2020 m. lapkričio 7 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/3432174011cc11ea1dda5669c1a32a1?jfwid=-1n2mj8llk>.

13. Atutienė, Eglė. „Verslo ginčų mediacija: teoriniai pagrindai ir taikymo ypatumai“. Daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2020. <https://repository.mruni.eu/handle/007/16476>.

14. „Europos Komisijos 2016 08 26 ataskaita dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/52/EB dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų taikymo“. EUR-Lex. Žiūrėta 2020 m. lapkričio 15 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A52016DC0542>.

15. European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ). *European Handbook for Mediation Lawmaking*, (Strasbourg, 2019). <https://rm.coe.int/cepej-2019-9-en-handbook/1680951928>.

16. Hanks, Melissa. „Perspectives on Mandatory Mediation“. *University of New South Wales Law Journal* 3, 35 (2012): 929–952.

17. Howarth, Shelby Higgs and Catherine Caruana. „Appendix A: Mandatory mediation in family law – a review of the literature“. *Working Paper* 2 (2017): 9. http://csm.cass.anu.edu.au/sites/default/files/docs/CSRM_60ICERT_APPENDIX_A.pdf.

18. Kaminskienė, Natalija. *Alternatyvus civilinių ginčų sprendimas*. Vilnius: Registrų centras, 2011.

19. Kaminskienė, Natalija. „Privaloma mediacija: galimybės ir iššūkiai“. *Jurisprudencija* 20, 2 (2013):683–705.

20. Kaminskienė, Natalija, Račelytė Daiva, Tvaronavičienė Agnė, Mienkowska-Norkienė Renata, Atutienė Daiva, Štaraitė-Barsulienė Gerda, Saudargaitė Ieva, Uscila Rokas, Banys Aurimas, Langys Egidijus, Pečkys Vidas, Špokas Edvardas, Čiuladienė Gražina, ir Aleknonis Gintaras. *Mediacija*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013.

21. „Lietuvos teismai, Veiklos rezultatai, 2019 m.“. <https://www.teismai.lt/data/public/uploads/2020/03/teismai2020.pdf>.

22. „Lietuvos mediatorių rūmų 2019 m. lapkričio 29 d. raštas Lietuvos teisingumo ministerijai „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. balandžio 13 d. nutarimo Nr. 364 „Dėl Už antrinės teisinės pagalbos teikimą, koordinavimą ir mediaciją mokamo užmokesčio dydžių ir mokėjimo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo projekto.“ <https://lrv.lt/uploads/main/meetings/docs/1428873d45ecd6.pdf>.
23. Menkel-Meadow, Carrie J. *Mediation: Practice, Policy and Ethics*. USA: Aspen Publishers, 2006.
24. Michailovič, Ilona. „Kai kurie smurto šeimoje problematiniai aspektai“. *Teisė* 82 (2012): 26–40.
25. Nelle, Andreas. „Making Mediation Mandatory: A Proposed Framework“. *Journal of Dispute Resolution* 7, 2 (1992): 287–313.
26. Pelican, Christa. „Victim-offender mediation in domestic violence cases-a research report“, *Restorative justice*. Žiūrėta 2020 m. lapkričio 8 d. <http://restorativejustice.org/10fulltext/pelikan-christa.-victim-offender-mediation-in-domestic-violence-cases-a-research-report.html>.
27. Riveros Carolina and Dagmar Coester-Waltjen, „Alternative dispute resolution in family disputes in Europe and Chile: mediation“. *Revista Direito GV* 15, 2 (2019). https://www.scielo.br/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S1808-24322019000200201&tlng=en.
28. Rhee, C. H. (Remco) and Fu Yulin. *Civil Litigation in China and Europe: Essays on the Role of the Judge and the Parties*. London: Springer Science & Business Media, 2014.
29. Silberman, Linda and Andrew Shepard. „Court-Ordered Mediation in Family Disputes: The New York Proposal“. *14 N.Y.U. Rev. L. & Soc. Change* 14, 741 (1986): 746. https://scholarlycommons.law.hofstra.edu/faculty_scholarship/32/.
30. Sondaitė, Jolanta. „Šeimos mediacija: užsienio šalių patirtis“. *Socialinis darbas* 2, 5 (2006):24–28.
31. Sondaitė, Jolanta ir Sandra Molė. „Teismo mediatorių požiūris į teisminės mediacijos praktiką“. *Socialinis darbas* 17, 2 (2019): 192–208. https://www.researchgate.net/publication/337832738_TEISMO_MEDIATORIU_POZIURIS_I_TEISMINES_MEDIACIJOS_PRAKTIKA.
32. „Teisės departamento išvada dėl Mediacijos įstatymo Nr. X-1702 20 straipsnio 1 punkto pakeitimo įstatymo projekto“. LRS. Žiūrėta 2020 m. lapkričio 7 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/0ee0e3947e0f11eaa38ed97835ec4df6?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=a508ad25-ad3a-4ab7-bb97-1c3085d1937a>.

33. „Teisminės mediacijos komisijos 2019 m. veiklos ataskaita“. https://www.teismai.lt/data/public/uploads/2020/03/mediacijos-komisijos-veiklos-ataskaita-2020_jb-jv-2-2-3.pdf.

34. Tvaronavičienė, Agnė. „Privalomosios mediacijos Lietuvoje samprata: mitai ir faktai“. Pranešimas konferencijoje Privaloma mediacija – iššūkiai ir galimybės, Vilnius, 2020 m. vasario 6 d.

35. Tvaronavičienė, Agnė, ir Kaminskienė Natalija. „Privalomoji mediacija šeimos ginčiuose“. *Lietuvos teisė 2019: esminiai pokyčiai*. Mykolo Romerio universitetas (2019): 52–58. https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/16244/2019%20Teise_web.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

36. Tvaronavičienė, Agnė, Kaminskienė Natalija, Sondaitė Jolanta, Račelytė Daiva, Langys Egidijus, ir Intė Odeta. *Mediatoriaus vadovas: metodinis leidinys*. Vilnius: Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija, 2019. [https://tm.lrv.lt/uploads/tm/documents/files/Mediatoriaus%20vadovas_%20Metodinis%20leidinys%20TM%20\(pdf\)\(1\).pdf](https://tm.lrv.lt/uploads/tm/documents/files/Mediatoriaus%20vadovas_%20Metodinis%20leidinys%20TM%20(pdf)(1).pdf).

37. Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba. „DUK“. Žiūrėta 2020 m. lapkričio 6 d. <https://vgtpt.lrv.lt/lt/klausimai-atsakymai>.

38. „Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos 2020 metų veiklos ataskaita“. LRV. Žiūrėta 2021 m. kovo 1 d. [https://vgtpt.lrv.lt/uploads/vgtpt/documents/files/VEIKLOS%20ATASKAITA%202020%20\(2021%2002%2025\)%20FINAL.pdf](https://vgtpt.lrv.lt/uploads/vgtpt/documents/files/VEIKLOS%20ATASKAITA%202020%20(2021%2002%2025)%20FINAL.pdf).

39. Zaksaitė, Salomėja ir Zigmas Garalevičius. „Teisminės ir neteisminės šeimos ginčų mediacijos galimybės“. *Teisės problemos* 4, 66 (2009): 70–105.

40. Quek, Dorcas. „Mandatory mediation: an oxymoron? Examining the feasibility of implementing a court-mandated mediation program“. *Cardozo J. Conflict resolution* 11, 479 (2010): 479–510.

41. Winston, David S. „Participation Standards in Mandatory Mediation Statutes: „You Can Lead A Horse to Water ...“. *Ohio State Journal on dispute resolution* 11, 1 (1996): 187–206.

Teismų praktika:

42. „Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2010 m. kovo 18 d. sprendimas byloje Nr. C-317/08–C-320/08 Rosalba Alassini prieš Telecom Italia SpA“. EUR-Lex. Žiūrėta 2020 m. gruodžio 10 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:7&from=LT>.

43. „Šiaulių apylinkės teismo 2019 m. birželio 20 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2-248-1004/2019“. eTeismai. Žiūrėta 2020 m. sausio 8 d. <https://eteismai.lt/byla/272771652473146/e2-248-1004/2019>.
44. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2019 m. lapkričio 11 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-15-415/2019. LRS. Žiūrėta 2020 m. gruodžio 12 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/eb5acf12121d11eaad00dac7ebcb2435?jfwid=k2sbo3svg>.
45. „Marijampolės apylinkės teismo 2020 m. sausio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1076-443/2020“. eTeismai. Žiūrėta 2021 m. sausio 7 d. <https://eteismai.lt/byla/77832630800682/e2-1076-443/2020>.
46. „Klaipėdos apygardos teismo 2020 m. kovo 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-199-253/2020“. Infolex. Žiūrėta 2020 m. sausio 8 d. <https://www.infolex.lt/tp/1865704>.
47. „Kauno apylinkės teismo 2020 m. balandžio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-11779-527/2020“. Liteko. Žiūrėta 2021 m. sausio 7 d. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=4af51c31-4002-49-7b2caeed52ff>.
48. „Šiaulių apygardos teismo 2020 m. gegužės 13 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2A-292-569/2020“. Infolex. Žiūrėta 2021 m. sausio 8 d. <https://www.infolex.lt/tp/1883636>.
49. „Kauno apygardos teismo 2020 m. birželio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-988-273/2020“. eTeismai. Žiūrėta 2021 m. sausio 14 d. <https://eteismai.lt/byla/6650961407030/e2S-988-273/2020>.
50. „Kauno apygardos teismo 2020 m. birželio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-1000-273/2020“. Infolex. Žiūrėta 2021 m. sausio 14 d. <https://www.infolex.lt/tp/1895561>.
51. „Kauno apygardos teismo 2020 m. birželio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-1100-273/2020“. Infolex. Žiūrėta 2021 m. sausio 14 d. <https://www.infolex.lt/tp/1899302>.
52. „Kauno apygardos teismo 2020 m. rugsėjo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-1255-390/2020“. Infolex. Žiūrėta 2021 m. sausio 7 d. <http://www.infolex.lt/tp/1922208>.
53. „Klaipėdos apylinkės teismo 2020 m. rugsėjo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-10502-1025/2020“. eTeismai. Žiūrėta 2021 m. sausio 8 d. <https://eteismai.lt/byla/17241025/2020>.
54. „Klaipėdos apygardos teismo 2020 m. spalio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-1127-642/2020“. Infolex. Žiūrėta 2021 m. sausio 7 d. <https://www.infolex.lt/tp/1928544>.
55. „Kauno apygardos teismo 2020 m. spalio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-1484-896/2020“. Liteko. Žiūrėta 2020 m. lapkričio 8 d. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendid98-d>.
56. „Kauno apygardos teismo 2020 m. lapkričio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-1742-896/2020“. Infolex. Žiūrėta 2021 m. sausio 15 d. <https://www.infolex.lt/tp/1942950>.
57. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. lapkričio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-305-378/2020“. Infolex. Žiūrėta 2021 m. sausio 7 d. <https://www.infolex.lt/tp/1944905>.

58. „Klaipėdos apygardos teismo 2020 m. lapkričio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-1342-265/2020“. Infolex. Žiūrėta 2021 m. sausio 10 d. <https://www.infolex.lt/tp/1945378>.

59. „Kauno apygardos teismo 2020 m. lapkričio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-1725-324/2020“. Infolex. Žiūrėta 2021 m. sausio 14 d. <https://www.infolex.lt/tp/1946804>.

60. „Vilniaus apygardos teismo 2020 m. gruodžio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-1692-603/2020“. Infolex. Žiūrėta 2021 m. sausio 8 d. <https://www.infolex.lt/tp/1956987>.

61. „Klaipėdos apygardos teismo 2020 m. gruodžio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-1442-460/2020“. Infolex. Žiūrėta 2021 m. sausio 10 d. <https://www.infolex.lt/tp/1953882>.

62. „Šiaulių apygardos teismo 2021 m. sausio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-96-267/2021“. Infolex. Žiūrėta 2021 m. vasario 1 d. <https://www.infolex.lt/tp/1958933>.

Internetiniai šaltiniai:

63. Bakūnaitė, Gintarė. „Nuo sausio 1 d. nusikaltimo aukoms – priverstinis siūlymas susitarti“. *Delfi*. Žiūrėta 2020 m. balandžio 2 d. <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/nuo-sausio-1-d-nusikaltimo-aukoms-priverstinis-siulymas-susitarti.d?id=82869579>.

64. Barron, Richard. „Which Cases Are Most Suitable For Court Ordered Mediation“. *Mediate*. Žiūrėta 2020 m. lapkričio 15 d. <https://www.mediate.com/articles/barronmr1.cfm>.

65. Čitavičiūtė, Giedrė. „Išgaliojęs privalomos mediacijos reikalavimas šeimos byloms – ar verta būgštauti?. 2020 m. sausio 13 d. <http://www.vilys.lt/naujienos/isigaliojes-privalomos-mediacijos-reikalavimas-seimos-byloms-ar-verta-bugstauti/>.

66. Kupetytė, Rūta. „Kritikuoja privalomąją mediaciją: sugniuždyta smurto auka turi inicijuoti ginčo sprendimą?“. *LRT*. Žiūrėta 2020 m. balandžio 2 d. <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1140591/kritikuoja-privalomaja-mediacija-sugniuzydta-smurto-auka-turi-inicijuoti-ginco-sprendima>.

67. Leinartė, Dalia. „Smurtas artimoje aplinkoje: vietoje Stambulo konvencijos Lietuvos šeimos gaus mediaciją“. *LRT*. Žiūrėta 2020 m. balandžio 2 d. <https://www.lrt.lt/naujienos/nuomondalia-leinarte-smurtas-artimoje-aplinkoje-vietoje-stambulo-konvencijos-lietuvos-seimos-gaus-mediacija>.

68. Vaičekauskytė, Rasa. „Naujovė skyrybų bylose: ar skyrybos taps greitesnės ir pigesnės?“. *Delfi*. Žiūrėta 2020 m. balandžio 2 d. <https://www.delfi.lt/verslas/nuomones/rasa-vaicekauskyte-naujove-skyrybu-bylose-ar-skyrybos-taps-greitesnes-ir-pigesnes.d?id=83279629>.

69. Vaigė, Laima. „Privalomoji mediacija šeimos ginčiuose – inovacija ar žingsnis atgal?“. *Kauno žinios*. Žiūrėta 2020 m. balandžio 2 d. https://kaunožinios.lt/titulinis/privalomoji-mediacija-seimos-gincuose-inovacija-ar-zingsnis-atgal_109561.html.

ANOTACIJA

Reikšmingi žodžiai: privalomoji mediacija, praktinės problemos, mediatorius, šeimos ginčai.

Lietuvoje, 2020 m. sausio 1 d. įsigaliojus Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymo pakeitimams, įvesta privalomoji mediacija sprendžiant šeimos ginčus, nagrinėjamus ginčo teise. Kadangi privalomosios mediacijos institutas Lietuvos teisės sistemoje yra naujas dalykas, todėl natūralu, kad susiduriama su įvairiomis praktinėmis problemomis, kurios trukdo tinkamam šio instituto funkcionavimui. Šiame magistriniame darbe analizuojamas privalomosios mediacijos Lietuvoje teisinis reguliavimas ir kylančios praktinės problemos. Remiantis atliktu tyrimu, magistriniame darbe identifikuotos praktikoje kylančios problemos bei teikiami siūlymai dėl jų sprendimo būdų.

ANNOTATION

Key words: mandatory mediation, practical problems, mediator, family disputes.

In Lithuania on January 1, 2020, amendments to the Mediation Act of the Republic of Lithuania entered into force, which set mandatory mediation in resolving family disputes, which are examined by the court of disputes. As the institute of compulsory mediation is a new thing in the Lithuanian legal system, it is natural that there are various practical problems that hinder the proper functioning of this institute. This master's thesis analyzes the legal regulation of mandatory mediation in Lithuania and emerging practical problems. Based on the research, the problems arising in practice are identified in the master's thesis and suggestions on their solutions are provided.

SANTRAUKA

Šio magistrinio darbo tema „Privalomosios mediacijos įgyvendinimo Lietuvoje praktinės problemos“. 2020 m. sausio 1 d. įsigaliojus Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymo pakeitimams, Lietuvoje įtvirtinta privalomoji mediacija sprendžiant šeimos ginčus. Privalomosios mediacijos institutas yra naujadaras Lietuvos teisės sistemoje, todėl natūralu, kad gali susidurti su tam tikromis problemomis, kurios sąlygoja jo tinkamą funkcionavimą. Išskylančios ir neidentifikuojamos praktinės problemos ilgainiui gali lemti šio instituto atmetimą, todėl šio baigiamojo darbo tikslas – išanalizuoti privalomosios mediacijos įgyvendinimo Lietuvoje praktines problemas.

Pirmajame šio baigiamojo darbo skyriuje atkleidžiama privalomosios mediacijos samprata. Antrajame skyriuje analizuojamas Lietuvoje pasirinktas privalomosios mediacijos teisinis reguliavimas ir su jos taikymu susijusi teismų praktika. Trečiajame baigiamojo darbo skyriuje aptariami privalomosios mediacijos paslaugas teikiančių mediatorių apklausos rezultatai, kurie atskleidžia, su kokiomis praktinėmis problemomis susiduria privalomosios mediacijos paslaugas teikiantys mediatoriai.

Atlikta analizė ir tyrimas parodė, kad beveik kiekviename privalomosios mediacijos mechanizmo etape susiduriama su aiškesnio privalomosios mediacijos reglamentavimo trūkumu, o mediatoriai, teikdami privalomosios mediacijos paslaugas, taip pat susiduria su įvairiomis praktinėmis problemomis, kurios demotyvuoja mediatorius. Visai tai patvirtino baigiamojo darbo ginamąjį teiginį, kad privalomosios mediacijos įgyvendinimas Lietuvoje susiduria su praktinėmis problemomis, kurios trukdo tinkamam šio instituto funkcionavimui. Siekiant tinkamo privalomosios mediacijos funkcionavimo ir plėtros Lietuvoje, yra būtina yra būtina nedelsiant tobulinti privalomosios mediacijos reglamentavimą bei spręsti mediatorių nurodytas problemas.

SUMMARY

The topic of this master's thesis is “Practical problems of implementation of mandatory mediation in Lithuania“. Mandatory mediation in resolving family disputes was established in Lithuania after the amendments to the Mediation Act of the Republic of Lithuania entered into force on January 1, 2020. The institute of mandatory mediation is a novelty in the Lithuanian legal system, therefore it is natural that it may face certain problems that determine its proper functioning. Emerging and unidentifiable practical problems may lead to the rejection of this institute in the long run, therefore the aim of this master's thesis is to analyze the practical problems of the implementation of mandatory mediation in Lithuania.

The first chapter of this thesis reveals the concept of mandatory mediation. The second chapter analyzes the legal regulation of mandatory mediation chosen in Lithuania and the case law related to its application. The third chapter of the thesis discusses the results of the survey of mediators providing mandatory mediation services, which reveals the practical problems faced by mediators providing compulsory mediation services.

The analysis and research showed that there is a lack of clearer regulation of mandatory mediation at virtually every stage of the mandatory mediation mechanism, and mediators also face a variety of practical problems in providing mandatory mediation services that demotivate mediators. All this confirmed the defense statement of the master's thesis that the implementation of mandatory mediation in Lithuania faces practical problems that hinder the proper functioning of this institute. In order to properly function and develop mandatory mediation in Lithuania, it is necessary to improve the regulation of mandatory mediation in a timely manner and to solve the problems indicated by the mediators.

PRIEDAI

1 priedas

PRIVALOMOSIOS MEDIACIJOS PASLAUGAS TEIKIANČIŲ MEDIATORIŲ APKLAUSOS ANKETA

1. Jūsų lytis:

- Moteris
- Vyras
- Nenoriu nurodyti

2. Kiek kartų nuo 2020 m. sausio 1 d. vykdėte privalomąją mediaciją?

- Iki 5
- Nuo 6 iki 10
- Nuo 11 iki 15
- Nuo 16 ir daugiau

3. Kokiose patalpose dažniausiai teikiate privalomosios mediacijos paslaugas?

- savo biure ar privačiai išsinuomotose patalpose
- patalpose, skirtose Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos
- kitose patalpose (pvz., skirtose savivaldybių, organizacijų ir pan.)

4. Ar susiduriate su situacijomis, kai trūksta Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos skiriamų patalpų privalomajai mediacijai vykdyti arba jų darbo laikas yra netinkamas?

- Taip
- Ne

5. Kiek vidutiniškai per mėnesį patiriate papildomų išlaidų, susijusių su privalomosios mediacijos vykdymu (patalpų nuoma, ryšio paslaugos, kanceliarinių prekių įsigijimas, vykimas į mediacijos vykdymo vietą ir kt.)?

- Iki 20 Eur
- Nuo 21 iki 50 Eur
- Nuo 51 iki 100 Eur
- Nuo 101 ir daugiau Eur

6. Ar būtų geriau, jei prie mediacijos bylos šalys iš anksto pateiktų kuo daugiau su ginču susijusių dokumentų (pvz., santuokos liudijimo, gimimo liudijimų ir pan. kopijas)?

- Taip
- Ne
- Man nesvarbu

7. Ar iš dabartinio teisinio reglamentavimo Jums aišku, ką privalomosios mediacijos metu privalo atlikti ir kokius dokumentus parengti mediatorius?

- Visiškai aišku
- Iš dalies aišku, bet yra ką tobulinti
- Visiškai neaišku

8. Ar sėkmingos mediacijos atveju rengiate taikos sutartį?

- Rengiu visuomet
- Rengiu tik nesudėtingais atvejais, kitais atvejais nukreipiu šalis pasinaudoti teisininkų paslaugomis
- Nerengiu ir nukreipiu šalis pasinaudoti teisininkų paslaugomis
- Kita (įrašykite)

9. Ar kartu su taikos sutartimi parengiate ir prašymus, pareiškimus teismui?

- Taip
- Ne, parengiu tik taikos sutartį
- Ne, nes nerengiu ir taikos sutarties

10. Ar susidūrėte su atvejais, kai Jūsų parengtos taikos sutarties teismas nepatvirtino (dėl trūkumų) ir ją reikėjo tikslinti?

- Taip, susidūriau
- Ne, nesusidūriau

11. Ar šiuo metu skiriamų 4 valandų privalomajai mediacijai vykdyti ir po 1 valandą pasiruošimui bei rezultatų įforminimui užtenka kokybiškai mediacijos paslaugai suteikti?

- Visada užtenka
- Dažniausiai užtenka, bet būna atvejų, kai pritrūksta
- Visuomet pritrūksta

12. Jūsų nuomone, kiek valandų reikėtų skirti mediacijos vykdymui (įskaitant pasiruošimą ir rezultatų įforminimą), kad būtų užtikrintas kokybiškas mediacijos procesas?

- Iki 6 valandų
- Iki 8 valandų
- Iki 10 valandų
- Iki 12 valandų ir daugiau

13. Jūsų nuomone, koks turėtų būti valandinis įkainis už privalomosios mediacijos paslaugas?

- 18 Eur
- 20 Eur
- 30 Eur
- 40 Eur
- 50 Eur ir daugiau

14. Jūsų nuomone, ar privalomoji mediacija turi būti taikoma, kai tarp šalių būta smurto artimoje aplinkoje?

- Mediacija neturėtų būti taikoma
- Mediacija turi būti taikoma visais atvejais
- Mediacija turi būti taikoma, bet tik pasitelkiant specialias technikas (pvz., atskiri susitikimai ir pan.), skiriant specialių žinių ir įgūdžių turintį mediatorių ir esant pačių šalių sutikimui
- Kita (įrašykite)

15. Ar prareikus į mediacijos procesą įtraukiate nepilnamečius vaikus (kai sprendžiami su jais susiję klausimai)?

- Taip
- Taip, tačiau tik bendradarbiaujant su psichologines paslaugas ir pagalbą teikiančiomis įstaigomis
- Ne
- Kita (įrašykite)

16. Jūsų nuomone, ar Lietuvoje reikėtų griežtinti privalomosios mediacijos formą, pvz., kad ginčo šalys privalėtų sudalyvauti pirmame susitikime su mediatoriumi, o ne tik ją inicijuoti?

- Taip, reikėtų
- Ne, nereikėtų
- Neturiu nuomonės
- Kita (įrašykite)

17. Ar planuojate, įgiję daugiau praktinės patirties ar dėl kitų priežasčių, mediacijos paslaugas teikti tik privačiai, t. y. nebeteikti privalomosios mediacijos paslaugų apmokamų valstybės biudžeto lėšomis?

- Taip, planuoju
- Ne, neplanuoju

18. Nurodykite, su kokiomis dar praktinėmis problemomis susiduriate teikiant privalomosios mediacijos paslaugas:

PAVYZDINIS GINČŲ, KURIŲ ATVEJ AIS PRIVALOMOJI MEDIACIJA TAIKOMA AR NETAIKOMA, SĄRAŠAS*

Eil. Nr.	Privalomoji mediacija taikoma ginčams dėl:	Eil. Nr.	Privalomoji mediacija netaikoma ginčams (atvejams) dėl:
1.	Santuokos nutraukimo	1.	Santuokos pripažinimo negaliojančia
2.	Sutuoktinių gyvenimo skyrium (separacijos)	2.	Tėvystės (motinystės) nuginkijimo
3.	Tėvystės (motinystės) nustatymo	3.	Tėvų valdžios apribojimo
4.	Išlaikymo priteisimo, išlaikymo dydžio, formos pakeitimo, nutraukimo	4.	Vedybų sutarties pripažinimo negaliojančia
5.	Bendravimo su vaiku ir dalyvavimo jį auklėjant tvarkos	5.	Asmeninės nuosavybės pripažinimo bendraja jungtine sutuoktinių nuosavybe (turto teisinio režimo pakeitimo)
6.	Vaiko bendravimo su artimaisiais giminaičiais	6.	Gimimo, įvaikinimo, santuokos sudarymo ar nutraukimo juridinio fakto nustatymo
7.	Vaiko gyvenamosios vietos nustatymo tėvams gyvenant skyrium	7.	Tėvystės pripažinimo
8.	Turto padalijimo nenutraukus santuokos	8.	Atnaujinant procesą byloje, kurioje teismo sprendimu patvirtinta sutartis dėl santuokos nutraukimo pasekmių, jei taikos sutartis dėl santuokos nutraukimo pasekmių sudaryta iki 2020 m. sausio 1 d.
9.	Duomenų (ataskaitų) pateikimo apie vaikų išlaikymui skirtų lėšų panaudojimą	9.	Laikinių apsaugos priemonių taikymo

***Pastaba.** Sąrašas nėra baigtinis.

(Pažymos apie pavalomosios mediacijos pabaigą forma)

_____

(Dokumento sudarytojo pavadinimas, įstaigos duomenys)*

(Adresatas)

**PAŽYMA
APIE PRIVALOMOSIOS MEDIACIJOS PABAIGĄ**

20 ____ m. ____ d.
(Sudarymo vieta)

Šiuo dokumentu pažymima, kad _____,
(vardas, pavardė, asmens kodas)
įgyvendino įstatymuose nustatytą reikalavimą pasinaudoti privalomąja mediacija šeimos ginče dėl
_____ su _____.
(nurodyti ginčo pobūdį) (kitos ginčo šalies vardas, pavardė)

Mediacijos pabaigos data _____.

Mediacijos pabaigos aplinkybės (pažymėti vieną langelį):

kitos ginčo šalies rašytinis pareiškimas (pridedama) dėl nesutikimo spręsti šeimos ginčą mediacijos būdu;

Pareiškimo gavimo data _____.

per 15 darbo dienų nuo pasiūlymo išsiuntimo dienos, nebuvo gautas kitos ginčo šalies sutikimas šeimos ginčą spręsti mediacijos būdu;

Pasiūlymas išsiųstas _____, adresu (el. paštu ar kt.) _____.
(data) (nurodyti adresą ar kitus duomenis)

mediatoriaus rašytinis pareiškimas dėl mediacijos pabaigos;

Pareiškimo pateikimo visoms ginčo šalims data _____, kitos aplinkybės _____.

ginčo šalies rašytinis pareiškimas dėl pasitraukimo iš mediacijos;

Pareiškimo pateikimo mediatoriui ir kitai ginčo šaliai data _____.

visų ginčo šalių rašytinis pareiškimas dėl mediacijos pabaigos;
Pareiškimo pateikimo mediatoriui data _____.

sudaryta taikos sutartis.
Taikos sutarties sudarymo data _____.

nepavyko nustatyti kitos ginčo šalies gyvenamosios vietos.

pasibaigė mediacijai skirtas laikas.

Kitos svarbios aplinkybės _____.

(pareigos)

(parašas)

(vardas ir pavardė)

_____

*Pastaba. Nurodomi mediatoriaus duomenys, jei pažymą teikia mediatorius.